

VILNIAUS UNIVERSITETO TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS TEISĖS IR CIVILINIO PROCESO KATEDRA

Ingos Ruzgytės,
V kurso komercinės teisės
Specializacijos studentės

Magistro darbas

TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIS
THE CONTRACT OF PROPERTY TRUST

Vadovas: Doc. dr. A. Smaliukas

Recenzentas: Doc. dr. A. Taminskas

Vilnius 2008

TURINYS

IŽANGA.....	3
1. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS KILMĖ IR RAIDA.....	5
2. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS SAMPRATA PAGAL LR CK.....	9
3. TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIES SAMPRATA IR TEISINĖ PRIGIMTIS:	
Turto patikėjimo sutarties samprata.....	13
Turto patikėjimo sutarties šalių teisinių santykių prigimtis.....	18
Turto patikėjimo sutarties atribojimas nuo komiso, pavidimo, atstovavimo ir kitų panašių sutarčių.....	23
4. TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIES REGLAMENTAVIMO LR CK YPATUMAI IR PROBLEMATIKA:	
Turto patikėjimo sutarties subjektų ypatumai.....	28
Turto patikėjimo sutarties objektų reglamentavimo problema.....	31
Turto atskyrimo įgyvendinimas ir jo reikšmė.....	38
Įkeisto turto perdavimas patikėjimo teise.....	40
Turto patikėjimo sutarties šalių teisių ir pareigų ypatumai.....	42
Turto patikėjimo sutarties šalių atsakomybės reglamentavimo aspektai.....	48
Turto patikėjimo sutarties pasibaigimo pagrindai.....	52
Valstybės ir savivaldybės turto patikėjimo sutarties sudarymo ypatumai.....	55
IŠVADOS.....	59
Santrauka.....	63
Summary.....	64
Literatūros sąrašas.....	65

IŽANGA

Temos aktualumas. 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojęs naujas Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas¹ (toliau – LR CK) iš esmės pakeitė turto patikėjimo teisinių santykių reglamentavimą, jį detalizavo, įtvirtino turto patikėjimo sutarties institutą, iki šiol nežinomą Lietuvos teisinėje sistemoje. Patikėjimo teisė buvo žinoma ir sename 1964 m. CK,² tačiau tuo metu ji buvo suprantama labiau kaip operatyvinio tvarkymo teisė, kuri buvo naudojama tik viešajame sektoriuje. Turto patikėjimo sutarties atsiradimą LR CK lėmė privačios nuosavybės įtvirtinimas, ekonominių santykių kaita, bei užsienio šalių praktika.

Šiame darbe nagrinėjamos temos aktualumas svarbus tiek teorijoje, tiek praktikoje. Teorijoje svarbu todėl, kad nors turto patikėjimo sutarties institutas įtvirtintas LR CK jau septyneri metai, tačiau iki šiol nė karto nebuvo analizuotas lietuvių autorių darbuose. Magistrinių ar diplominių darbų Lietuvoje šia tema taip pat nėra, tačiau turto patikėjimas plačiai analizuojamas užsienio autorių.

Turto patikėjimas suprantamas kaip vienas iš turto savininko nuosavybės teisės įgyvendinimo būdų ir suteikia galimybę savininkui perleisti visus su turto valdymu susijusius rūpesčius patikėtiniui. Daugelyje pasaulio šalių turto patikėjimas vaidina didelį vaidmenį komerciniuose santykiuose, turto investicijose. Dėl šių priežasčių labai svarbu išsiaiškinti kokio lygio turto patikėjimo sutarties reglamentavimas yra įtvirtintas LR CK, kokios šio reglamentavimo problemos.

Šio darbo temos aktualumas taip pat svarbus ir praktikoje, kadangi Lietuvoje iki šiol nagrinėjamu klausimu teismų praktikos nėra, o tai dar labiau apsunkina teisingą turto patikėjimo sutarties reglamentavimo aiškinimą. Taigi nesant Lietuvos autorių darbų nagrinėjama tema, bei teismų praktikos, tikimasi, jog šiuo darbu bus prisidedama prie turto patikėjimo sutarties reglamentavimo aiškinimo.

Darbo tikslai. Pagrindiniai šio darbo tikslai – išanalizuoti turto patikėjimo sutarties reglamentavimą; išsiaiškinti pagrindines šio instituto reglamentavimo problemas, pateikti detalesnę išsiaiškintų probleminių klausimų analizę, bei pasiūlyti galimus jų sprendimų variantus; išsiaiškinti turto patikėjimo sutarties paplitimo ar nepaplitimo Lietuvoje priežastis.

Darbo objektas. Siekiant pateikti išsamią turto patikėjimo sutarties sampratą, bus detalčiai analizuojamos teisės normos reglamentuojančios turto patikėjimo sutartį, bus aiškinamasi turto patikėjimo sutarties sudarymo tikslai, priežastys. Darbe bus analizuojama

¹ Žr. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 -2262.

² Žr. Lietuvos TSR civilinis kodeksas. Vilnius: Mintis. 1964.

turto patikėjimo teisės turinys ir jos samprata tiek, kiek tai susiję su turto patikėjimo sutartimi. Nebus gilinama į turto patikėjimo teisės atsiradimą kitais pagrindais. Siekiant suvokti turto patikėjimo esmę darbo pradžioje bus nagrinėjama istorinės turto patikėjimo teisės ištakos, trumpai apibūdinant kaip laikui bėgant kito turto patikėjimo samprata ir plėtėsi jo panaudojimo sfera. Gana daug dėmesio darbe skiriama turto patikėjimo sutarties prigimčiai išsiaiškinti. Analizuojant turto patikėjimo sutarties reglamentavimo ypatumus, daugiausiai dėmesio bus skiriama probleminių klausimų analizei. Visas darbas pagrįstas lyginamuoju metodu, kuriam pasirinkta viena kontinentinės, kita anglo-saksų teisinės sistemos valstybių, bei atskirai išskiriant Lietuvą. Tokiu būdu atskleidžiami turto patikėjimo sutarties reglamentavimo Lietuvoje pranašumai ir trūkumai. Visame darbe turto patikėjimo sutarties reglamentavimas analizuojamas privačios nuosavybės pagrindu ir tik paskutinėje darbo dalyje atskiru punktu išskiriama valstybės ir savivaldybės turto patikėjimo sutarties sudarymo ypatumai. Šiame punkte tik bendrais bruožais aptariama turto patikėjimo sutarties dėl viešosios nuosavybės sudarymo specifika – didesnis dėmesys skiriamas praktinei šio instituto paplitimo apžvalgai

Darbas susideda iš keturių struktūrinių dalių. Pirmoje dalyje trumpai pateikiama turto patikėjimo teisės atsiradimo priežastys, kilmė ir raida. Antroje dalyje analizuojama turto patikėjimo teisės samprata pagal LR CK. Trečioje dalyje nagrinėjama turto patikėjimo sutarties samprata, prigimtis, atliekama lyginamoji analizė su kitomis panašiomis sutartimis. Ketvirtoje darbo dalyje analizuojami turto patikėjimo sutarties ypatumai bei konkrečiai su šios sutarties reglamentavimu susijusios problemos.

Darbo metodai. Iškeltiems darbo tikslams pasiekti bei darbo objektui atskleisti darbe yra pasitelkiama keletas tyrimo metodų. Darbe plačiai naudojami lyginamasis ir sisteminės analizės metodai. Remiantis lyginamuoju metodu darbe lyginama Lietuvos turto patikėjimo sutarties reglamentavimas su Rusijos bei Anglijos šio instituto reglamentavimu. Sisteminės analizės metodas pasitelkiamas vertinant atskirų teisės normų tarpusavio santykį, bei turto patikėjimo sutarties santykį su kitais panašiais institutais. Šiame darbe taip pat svarbus istorinis metodas aiškinantis nagrinėjamo instituto atsiradimo priežastis. Taip pat svarbus ir loginis metodas, kurio pagalba nagrinėjamos problemos, argumentuojama, daromos išvados.

Naudoti šaltiniai. Pagrindinis šaltinis, kuriuo vadovaujama ir kuris analizuojamas magistriniame darbe – tai Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Taip pat nagrinėjami kiti Lietuvos bei užsienio šalių įstatymai, poįstatyminiai aktai. Šiame darbe naudojama keletu lietuvių autorių staipsnių, tačiau pagrindinis šaltinis – anglų bei rusų autorių monografijos, straipsniai.

1. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS KILMĖ IR ISTORINĖ RAIDA

Turto patikėjimo institutas įtvirtintas naujame LR CK – tai naujovė Lietuvos teisinėje sistemoje. Išsami šio instituto, jo reglamentavimo analizė galima tik išsiaiškinus istorinius turto patikėjimo atsiradimo, vystymosi aspektus. Dėl šios priežasties pirmiausiai būtina apžvelgti turto patikėjimo raidą, bei jo sampratą užsienio šalyse.

Turto patikėjimo teisės užuomazgas galima aptikti dar 11 a. – 12 a. Anglijoje. Tiesa, Anglijoje turto patikėjimas buvo vadinamas patikėtąja nuosavybe³ (ang. – *trust*). Tuo metu Anglijoje buvo feodalinė santvarka, žemė vaidino labai svarbų vaidmenį. Galima būtų išskirti kelias pagrindines priežastis, dėl kurių tuo metu Anglijoje atsirado patikėtoji nuosavybė:

- 1) Feodalams dalyvaujant įvairiuose kryžiaus žygiuose, bei tokiu būdu negalint valdyti savo žemės, buvo patogu patikėti savo žemės artimam draugui, kad šis valdytų ir prižiūrėtų jas perdavusio žemės feodalo šeimos naudai;
- 2) Bažnyčiai nebuvo leista nuosavybės teise turėti žemių, todėl žemės savininkas paskirdavo save ar kitą asmenį patikėtoju savininku, kuris valdytų tą žemę bažnyčios naudai;
- 3) Žemės savininkas negalėdavo testamentu palikti žemės savo nuožiūra pasirinktam asmeniui, kadangi įpėdiniai buvo griežtai įtvirtinti įstatyme, todėl žemės savininkas patikėdavo savo žemę patikėtąjam savininkui, kuris valdytų ją žemės savininko nurodyto asmens naudai (dažniausiai vieno iš šeimos narių naudai).

Taigi išvardintos šios bei kitos priežastys⁴ leidžia daryti išvadą, jog patikėtoji nuosavybė tuo metu Anglijoje buvo naudojama todėl, kad nuosavybės teisiniuose santykiuose tapo labai naudinga, kuomet savininkas perduodavo turtą kitam asmeniui, kad šis valdytų jį savininko nurodyto asmens naudai.

Didelę įtaką patikėtąsios nuosavybės vystymuisi turėjo Anglijos teisės skirstymas į bendrąją ir teisingumo teisę, kadangi būtent teisingumo teisė davė pradžią patikėtąsios

³ STANISLOVAITIS, R. anglišką terminą *trust* verčia kaip patikėtoji nuosavybė (žr. STANISLOVAITIS, R. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas. 2005, p. 107). Taip pat šis terminas suprantamas ir Rusijos teisinėje literatūroje – *trust* (rus. – *доверительная собственность*), (žr. *Гражданское право. Учебник*. Том первый. Под ред. СЕРГЕЕВА, А. Р., ТОЛСТОГО, Ю. К. Москва: Проспект. 2000, p. 583., taip pat ВОСТРИКОВА, Людмила. Доверительное управление имуществом собственника и его особенности. *Право и экономика*, 2004, Nr. 8 (198), p. 30). Siekiant atskirti Anglijos turto patikėjimo sampratą nuo Rusijoje ir Lietuvoje vyraujančios sampratos toliau darbe kalbant apie Anglijos patikėjimo teisę bus vartojama patikėtąsios nuosavybės sąvoka.

⁴ Patikėtoji nuosavybė taip pat buvo naudojama siekiant apsaugoti mažamečių ar neveiksnių asmenų turtą. Buvo laikoma, jog šie asmenys negali patys valdyti turto, todėl mažamečio ar neveiksnaus asmens vienas iš šeimos narių paskirdavo save ar kitą asmenį patikėtoju savininku valdyti turtą mažamečio ar neveiksnaus (vadinamą *beneficiarais*) naudai.

nuosavybės pripažinimui ir jos vystymuisi.

Ankstyvoji patikėtijos nuosavybės forma Anglijoje buvo vadinama *use* ir tik 17 a. atsirado terminas *trust*, kuris naudojamas šiandien.

Taigi patikėtoji nuosavybė pagal Anglijos teisę suprantama kaip vieno asmens t.y. patikėtojo (ang.- *settlor*) turto nuosavybės perdavimas kitam asmeniui t.y. patikėtajam savininkui (ang.- *trustee*), kuris privalo perduotą turtą valdyti, naudoti patikėtojo nurodyto vieno ar kelių asmenų, vadinamų *beneficiaries*, naudai. Patikėtijos nuosavybės specifika yra ta, jog nuosavybės teisė tarsi išskaidoma į dvi dalis. Būtent valdymo ir naudojimo teisę savininkas perduoda kitam asmeniui kartu su numatytam tikslui įgyvendinti skirtu turtu, kuris naudojamas trečiųjų asmenų naudai.⁵

Iš pradžių patikėtąja nuosavybe buvo galima perduoti tik nekilnojamuosius daiktus, laikui bėgant atsirado galimybė tokiu būdu perduoti ir kilnojamuosius daiktus. Taip pat ilgainiui labai išsiplėtė patikėtijos nuosavybės naudojimo tikslai. Jos teikiama nauda davė pagrindą turto patikėjimo atsiradimui kitų šalių teisinėse sistemose.

19 a. pabaigoje patikėtoji nuosavybė buvo pradėta naudoti JAV. Patikėtijos nuosavybės pagrindu buvo kuriami monopoliniai susivienijimai. Kelių įmonių kapitalas buvo suvienijamas siekiant gauti daugiau kapitalo. Svarbu tai, kad naudojant turto patikėjimą kapitalo suvienijimui nereikėjo kurti tam atskiro juridinio asmens. Bendro kapitalo valdymas būdavo patikimas valdyti fizinių asmenų grupei. Tokie įmonių susivienijimai buvo vadinami trestu. JAV pavyzdžiu tokie susivienijimai buvo pradėti steigti ir kitose šalyse.⁶

Trestų forma palaipsniui kito, pradėjo atsirasti kompanijos – holdingai. Tai juridinis asmuo specialiai įsteigtas valdyti kitų įmonių jai patikimas akcijas. Holdingo užduotis yra tik tų akcijų valdymas, t.y. pats jokios gamybinės veiklos nevykdydavo.

Šiandieną Anglijoje patikėtoji nuosavybė naudojama pačiose įvairiausiose sferose ir pačiais įvairiausiais tikslais. Kaip pagrindinius tikslus galima išskirti šiuos: šeimos turto išsaugojimas, turto apsauga nuo bankroto, kolektyvinis investavimas, siekimas sumažinti turto mokesčius.

Šiai dienai turto patikėjimas plačiai naudojamas visame pasaulyje ir vienokiu ar kitokiu pavidalu egzistuoja visų pasaulio šalių teisinėse sistemose. Bendrosios teisės sistemos šalims buvo nesunku perimti patikėtijos nuosavybės sampratą visa apimtimi tokią, kokia buvo suformuota Anglijoje, ko negalima pasakyti apie kontinentinės teisės sistemos šalis. Pagrindinė priežastis – tai bendrosios teisės šalyse patikėtijos nuosavybės santykiuose

⁵ Žr. STANISLOVAITIS, Romualdas. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas. 2005, p. 108.

⁶ Žr. *Ibidem.*, p. 109.

pripažįstamas nuosavybės teisės išskaidymas. Kontinentinės teisės formavimuisi didelę įtaką padarė romėnų teisė, kuri nepripažino nuosavybės teisės išskaidymo.

Taigi turto patikėjimo neabejotina nauda nuosavybės teisiniuose santykiuose paskatino kontinentinės teisės šalis ieškoti būdų kaip įtvirtinti turto patikėjimą savo teisės sistemose.

Rusijos Federacijoje 1990 m. buvo pirmieji bandymai⁷ įvesti turto patikėjimą į Rusijos teisės sistemą. Iš pradžių bandyta perimti Anglijai būdingą patikėtijos nuosavybės sampratą, tačiau po kurio laiko šios idėjos buvo atsisakyta. Tuo metu Rusijos teisinėje literatūroje buvo pripažinta, jog Anglijos patikėtijos nuosavybės samprata yra svetima kontinentinės, o tuo pačiu ir Rusijos teisės sistemoms, kuriose nuosavybės teisės išskaidymas nepripažįstamas.⁸ 1994 m. Rusijos Federacija priėmė civilinio kodekso pirmąją dalį,⁹ kurioje buvo numatyta turto valdymo patikėjimas,¹⁰ savininkui išlaikant nuosavybės teisę į patikėtą turtą. 1996 m. Rusijos Federacija priėmė antrąją civilinio kodekso dalį,¹¹ kurioje jau detalai reglamentuotas turto valdymo patikėjimo institutas. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog LR CK įtvirtintas turto patikėjimo reglamentavimas labai panašus į Rusijos turto valdymo patikėjimo reglamentavimą.

Taigi kaip buvo minėta, turto patikėjimo teisė vienokiu ar kitokiu pavidalu egzistuoja visose pasaulio teisės sistemose, tačiau vystantis tarptautiniams, ekonominiams santykiams, plečiantis rinkoms iškilo turto patikėjimo tarptautiniu lygiu pripažinimo bei unifikavimo problema.

Tokiu būdu 1985 m. buvo priimta Hagos konvencija dėl teisės taikomos turto patikėjimui ir dėl jo pripažinimo (ang. – *The Hague Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition*).¹² Priimant šią konvenciją buvo daug diskusijų ir nesutarimų kaip reikėtų reglamentuoti, kadangi buvo sunku suderinti turto patikėjimo teisės

⁷ Pirmą kartą patikėjimo (rus. – *траст*; ang. – *trust*) terminas buvo pavartotas 1990 m. gruodžio 2 d. Rusijos Federacijos įstatyme Nr. 395-1 dėl bankų ir bankinės veiklos Rusijos Federacijoje. Šio įstatymo penktame straipsnyje įvardijant kokias operacijas gali atlikti bankai – buvo paminėta patikėjimo operacijos (rus. – *трастовые операции*). Ši teisės norma buvo labiau deklaratyvi, kadangi teisinės bazės šiam institutui Rusijoje Federacijoje tuo metu nebuvo. Antru bandymu įvesti patikėtijos nuosavybės institutą į Rusijos teisinę sistemą buvo 1993 m. gruodžio 24 d. Rusijos Federacijos Prezidento įsakymas Nr. 2296 dėl patikėtijos nuosavybės, (prieiga per internetą: http://www.lawrussia.ru/texts/legal_105/doc10a375x809.htm). Pirmame šio įsakymo punkte buvo pasakyta: „Į Rusijos Federacijos teisės sistemą įvesti patikėtijos nuosavybės institutą“. 1994 m. priėmus Rusijos civilinio kodekso pirmąją dalį, minėtas Prezidento įsakymas buvo paskelbtas negaliojančiu.

⁸ Žr. БАБАЕВ, А. Б. *Система внешних прав*. Москва: Волтерс Клувер. 2006, p. 354.

⁹ Žr. 1994 m. lapkričio 30 d. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть первая. (prieiga per internetą: <http://www.garant.ru/main/10064072-001.htm>).

¹⁰ Rusijos civiliniame kodekse įtvirtinta turto valdymo patikėjimo (rus. – *доверительное управление имуществом*) sąvoka atitinka LR CK įtvirtintą turto patikėjimo sąvoką.

¹¹ Žr. 1996 m. sausio 26 d. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая. (prieiga per internetą: <http://www.garant.ru/main/10064072-042.htm>).

¹² Žr. 1985 m. liepos 1 d. The Hague Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition, (prieiga per internetą: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=59).

normas, kurios tiktų tiek bendrosios, tiek kontinentinės teisės sistemoms. Dabar konvencija yra labai kritikuojama, dėl daugelio jos netikslumų. Nors praėjo jau dvidešimt trys metai nuo Hagos konvencijos dėl teisės taikomos turto patikėjimui ir dėl jo pripažinimo priėmimo, tačiau iki šiol ją patvirtino tik trys kontinentinės teisės šalys: 1990 m. vasario 21 d. - Italija, 2003 m. spalio 16 d. - Liuksemburgas ir 2006 m. gruodžio 20 d. - Šveicarija. Iš to galime daryti išvadą, jog kontinentinės teisės šalims turto patikėjimo samprata, kokia ji įtvirtinta konvencijoje nepriimtina, kadangi vis dėl to priimant Hagos konvenciją dėl teisės taikomos turto patikėjimui ir dėl jo pripažinimo buvo orientuotasi į anglų-amerikiečių teisės sistemą.

Lietuva taip pat nėra patvirtinusi šios konvencijos. Tai galima pagrįsti ir tuo, jog turto patikėjimo institutas Lietuvos teisinėje sistemoje dar labai jaunas ir nėra detaliam išsiaiškintam bei išanalizuotam. Turto patikėjimo instituto įtvirtinimą Lietuvos teisinėje sistemoje lėmė daugelis priežasčių. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir kituose įstatymuose įtvirtinus privačią nuosavybę bei užtikrinus pagrindines asmens teises ir laisves, atsirado galimybė, o kartu kilo ir būtinybė sukurti daiktinės teisės institutą, plačiai žinomą pasaulinėje teisės teorijoje ir praktikoje.¹³ Taigi turto patikėjimas buvo plačiai žinomas ir naudojamas visame pasaulyje, o Lietuvos įstatymuose įtvirtinus privačią nuosavybę, atsirado būtinybė detaliam reglamentuoti turto patikėjimą, kadangi jis buvo suprantamas kaip vienas iš nuosavybės teisės įgyvendinimo būdų. Svarbu atkreipti dėmesį, jog turto patikėjimo teisė buvo žinoma dar 1964 m. Lietuvos CK, tačiau ji buvo labiau suprantama kaip operatyvinio valdymo teisė, kuri buvo naudojama tik viešajame sektoriuje.

¹³ Žr. LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA. *Prievolių įvykdymo užtikrinimo problemos naujųjų ekonominių santykių aplinkoje*. Vilnius: Justitia. 1996, p. 25.

2. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS SAMPRATA IR JOS TURINYS PAGAL LR CK

Turto patikėjimo teisės reglamentavimas įtvirtintas LR CK 4 knygoje VI skyriuje. Šioje knygoje reglamentuojamos visos daiktinės teisės. Taigi LR CK pripažįsta turto patikėjimo teisę kaip savarankišką daiktinę teisę. Pažymėtina, jog Rusijos CK neįvardija turto valdymo patikėjimo teisės kaip daiktinės teisės. Rusijos CK 209 str. 4 d. nurodo, jog turto valdymo patikėjimo teisė, tai vienas iš savininko nuosavybės teisės įgyvendinimo būdų.

LR CK 4.106 str. 1 d. įtvirtintas turto patikėjimo teisės apibrėžimas. Turto patikėjimo teisė – tai patikėtinio teisė patikėtojo nustatyta tvarka ir sąlygomis valdyti, naudoti perduotą turtą bei juo disponuoti. Taigi turto patikėjimo teisė suprantama kaip teisė valdyti svetimą turtą, tačiau laikantis turto savininko nustatytų sąlygų.

Turto patikėjimo teisės nustatymo priežastys gali būti įvairios. Be abejonės kiekvienas savininkas rūpestingai saugo ir prižiūri savo turtą, siekia išlaikyti ar pagerinti jo ekonominę vertę. Turto priežiūra ir efektyvus valdymas atima daug laiko, o taip pat dažnai reikalauja specialių žinių, įgūdžių, kurių galbūt turto savininkas neturi. Turtas, o ypač nekilnojamas turtas reikalauja nepertraukiamos priežiūros, todėl gali susiklostyti tokios aplinkybės kuomet turto savininkas neturi galimybės pats pasirūpinti savo turtu. Taip pat kiekvienas turto savininkas turi pasirinkimo laisvę t.y. koku būdu įgyvendinti savo nuosavybės teisę – pats asmeniškai ar per kitus asmenis. Turto patikėjimo teisės institutas turto savininkui suteikia galimybę naudotis turto duodama nauda, visus turto valdymo, prižiūrėjimo rūpesčius perduodant kitam asmeniui.¹⁴ LR CK 4.110 str. numato, jog patikėtinis gindamas jam patikėtą turtą turi tokias pačias teises kaip ir turto savininkas.

Turto patikėjimo teisė – tai viena iš daiktinių teisių, savo turiniu labai artima nuosavybės teisei. Visoms daiktinėms teisėms būdingas absoliutus pobūdis, tačiau kiekviena iš jų skiriasi savo turiniu. Nuosavybės teisė yra plačiausia savo turiniu daiktinė teisė, kuri apima visas daiktinei teisei įmanomas teises t.y. teisę valdyti, naudoti daiktą bei juo disponuoti. Kitų daiktinių teisių turinį sudaro kai kurios teisės, įeinančios į valdymo, naudojimo teisių, o kartais net ir disponavimo daiktu teisių visumą.¹⁵ Įdomu tai, jog žiūrint į LR CK įtvirtintas nuosavybės ir patikėjimo teisės sąvokas, jų turinys atrodo vienodas.

Nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti (LR CK 4.37 str. 1

¹⁴ *Žr. Гражданское право. Учебник. Том первый. Под. ред. СЕРГЕЕВА, А. Р., ТОЛСТОГО, Ю. К. Москва: Проспект. 2000, p. 585.*

¹⁵ *Žr. LIETUVIŲ TEISININKŲ DRAUGIJA. Prievolių įvykdyto užtikrinimo problemos naujųjų ekonominių santykių aplinkoje. Vilnius: Justitia. 1996, p. 31.*

d.). Turto patikėjimo teisė – tai patikėtinio teisė patikėtojo nustatyta tvarka ir sąlygomis valdyti, naudoti perduotą turtą bei juo disponuoti (LR CK 4.106 str. 1 d.).

Iš apibrėžimų matome, jog tiek nuosavybės, tiek patikėjimo teisės turinį sudaro tos pačios teisės, t.y. teisė valdyti, naudoti daiktą ir juo disponuoti, tik skiriasi jų įgyvendinimo apribojimai. Nepaisant to, galima daryti išvadą, jog Lietuvos teisės moksle vadinamos „triacijos“ t.y. teisės turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti, nuosavybės teisės turiniui apibrėžti nepakanka. Nuosavybės teisė – tai prigimtinė, absoliuti žmogaus teisė, todėl įstatymas gali ją tik apriboti nustatydamas nuosavybės teisės įgyvendinimo ribas.¹⁶ Kai kurie autoriai net mano, jog nuosavybės teisės turinio atskleidimas yra teisės mokslo, o ne įstatymo leidėjo reikalas.

Taigi išsiaiškinus, jog nuosavybės teisės turinys yra platesnis negu teisė turtą valdyti, naudoti ir disponuoti, galime teigti, jog savininkas perduodamas tam tikrą turtą patikėjimo teise, nuosavybės teisės į tą turtą nepraranda. Savininkas išlaiko nuosavybės teisę į jo patikėtą turtą, patikėtinui perduodamas tik teisės valdyti, naudoti ir disponuoti patikėtu turtu. Nuosavybės teisės prigimtis savininkui suteikia teisę nustatyti patikėtinui perduotų teisių valdyti turtą, naudoti ir juo disponuoti įgyvendinimo apribojimus.

Taigi išsiaiškinome, jog patikėjimo teisė nors ir panaši savo turiniu į nuosavybės teisės turinį, tačiau patikėjimo teisės įgyvendinimas apribotas labiau nei nuosavybės teisės. Patikėjimo teisė turi būti įgyvendinama laikantis patikėtojo nustatytų sąlygų bei apribojimų, o taip pat nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų.

Kaip minėjome, patikėjimo teisė apima visas teises, įmanomas daiktinei teisei, todėl aptarsime patikėjimo teisės įgyvendinimo ypatumus, būdingus įgyvendinant kiekvieną ją sudarančią teisę.

Valdymo teisės įgyvendinimas – tai realizavimas įstatymu paremtos galimybės turėti tam tikrą turtą savo žinioje (faktiškai valdyti, turėti pas save ir pan.), daryti jam fizinį ar ūkinį poveikį.

Naudojimo teisės įgyvendinimas – tai daikto eksploatavimas, naudojimas jo ūkyje arba kitokiu būdu siekiant gauti iš daikto naudą, naudotis turto savybėmis.¹⁷

Disponavimo teisės įgyvendinimas - siejamas su galimybe nustatyti daiktui teisinį likimą, nustatant teisinę turto padėtį, jo būklę ar priklausomumą (įkeitimas, perdavimas palikimo būdu ir t.t.)

Patikėtojas patikėdamas savo turtą patikėtinui, nustato kiekvienos teisės t.y. teisės valdyti, naudoti turtą bei juo disponuoti įgyvendinimo ribas. Patikėtinis valdo jam perduotą

¹⁶ Žr. MRU. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. Antras tomas. Vilnius, 2005, p. 115.

¹⁷ Žr. *Ibidem.*, p. 116.

turtą patikėtojo interesais, todėl patikėjimo teisę pagal jos turinį ir tikslus galima pavadinti pilnaverčiu savininko interesų atstovavimu.¹⁸

Perduodant turtą patikėjimo teise neginčytina dėl teisių naudoti turtą ir jį valdyti perdavimo, tačiau disponavimo teisės įgyvendinimo ribos turėtų būti detalios aptartos savininko. Disponavimo teisė yra vienas iš pagrindinių nuosavybės teisės įgyvendinimo būdų, disponuojant turtu galima prarasti nuosavybės teisę į tą turtą arba ją suvaržyti. Turto patikėjimo teisės instituto esmė – pilnavertis savininko teisių įgyvendinimas, tai suponuoja mintį, jog siekiant tinkamai ir efektyviai valdyti savininko turtą neturėtų būti labai varžoma disponavimo patikėtu turtu teisė, tačiau jei pažiūrėtume iš kitos pusės – nenustačius disponavimo teisės apribojimų, kyla didelė patikėtinio piktnaudžiavimu savo teisėmis rizika.

LR CK įtvirtina galutinį turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindų sąrašą. Turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindas gali būti: įstatymas, administracinis aktas, sutartis, testamentas, teismo sprendimas (LR CK 4.108 str.).

Kaip matome turto patikėjimo teisės atsiradimas laisva savininko valia įmanomas sutarties sudarymu. Kitais pagrindais nustatoma turto patikėjimo teisė nepriklauso nuo savininko valios. Įdomu tai, jog Rusijos Federacijoje turto valdymo patikėjimo santykiai visais atvejais atsiranda turto valdymo patikėjimo sutarties pagrindu, pavyzdžiui, atskirai įstatyme reglamentuojama vertybinių popierių,¹⁹ investicinių fondų²⁰ valdymo patikėjimo sutartys, taip pat turto valdymo patikėjimo sutartys sudaromos su globėjais ir rūpintojais dėl neveiksnių, ribotai veikusių asmenų turto, dėl asmens pripažinto nežinia kur esančiu turto valdymo, bei daugelis kitų atvejų. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog Rusijos teisėje nežinomas kito asmens turto administravimo institutas, kuris įtvirtintas LR CK ketvirtojoje knygoje. Lietuvoje kito asmens turto administravimas paskiriamas globėjo ar rūpintojo valdomam turtui, taip pat bankroto procedūroms, kai tuo tarpu Rusijos Federacijoje šiems atvejams sudaromos turto valdymo patikėjimo sutartys.

Išanalizavus Lietuvos įstatymus, būtų galima išskirti dvi įstatymų grupes, kurios reglamentuoja turto valdymą turto patikėjimo teise – viena įstatymų grupė skirta viešos nuosavybės turto patikėjimo teisinimams santykiams reglamentuoti, kita įstatymų grupė skirta reguliuoti turto patikėjimo teisės santykius susiklostančius dėl privačios nuosavybės. Atkreiptinas dėmesys, jog valstybės ir savivaldybės turto valdymo patikėjimo teise santykiai

¹⁸ Žr. STANISLOVAITIS, Romualdas. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas. 2005, p. 107.

¹⁹ Žr. 1996 m. balandžio 22 d. Федеральный закон Но. 39-ФЗ „О рынке ценных бумаг“ (prieiga per internetą: <http://www.consultant.ru/popular/cenbum/>).

²⁰ Žr. 2001 m. lapkričio 29 d. Федеральный закон Но. 156-ФЗ „Об инвестиционных фондах“ (prieiga per internetą: <http://www.quote.ru/shares/pensionlaws/doc1.doc>).

įstatymuose reglamentuojami labai detalai. Pagrindinis tam skirtas įstatymas – tai LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas,²¹ kurį papildė daugelis kitų įstatymų bei poįstatyminių aktų. 1964 m. Lietuvos CK turto patikėjimo teisė buvo reglamentuojama tik santykiuose dėl viešosios nuosavybės t.y. turto patikėjimo teisė privačios nuosavybės teisiniuose santykiuose buvo negalima, kadangi nebuvo reglamentavimo. Šiai dienai galime rasti vos kelis Lietuvos įstatymus, kuriuose būtų įtvirtinta turto patikėjimo teisė dėl privačios nuosavybės, pavyzdžiui, investicinių fondų turtas,²² pensijų fondų turtas²³ pagal įstatymus valdomi patikėjimo teise.

Kadangi darbo tema – turto patikėjimo sutartis, tai nesigilinsime į turto patikėjimo teisės reglamentavimą kitais pagrindais.

²¹ Žr. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 60-2412.

²² Žr. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 74-3424.

²³ Žr. Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 75-3472.

3. TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIES SAMPRATA IR TEISINĖ PRIGIMTIS

3.1. Turto patikėjimo sutarties samprata

LR CK 6.953 str. 1.d. pateikiamas legalus turto patikėjimo sutarties apibrėžimas. Turto patikėjimo sutartimi viena šalis (patikėtojas) perduoda kitai šaliai (patikėtiniui) savo turtą patikėjimo teise tam tikram laikui, o kita šalis įsipareigoja tą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti patikėtojo ar jo nurodyto asmens (naudos gavėjo) interesais. Turto perdavimas kitam asmeniui patikėjimo teise nepakeičia turto nuosavybės teisės. Perduoto turto savininku ir toliau lieka patikėtojas (LR CK 6.953 str. 2 d.).

Iš LR CK įtvirtinto turto patikėjimo sutarties apibrėžimo galime išskirti pagrindinius elementus būdingus šiai sutarčiai, kurie vėliau mums padės atriboti turto patikėjimo sutartį nuo kitų panašių sutarčių:

- 1) Būtinasis turto perdavimas patikėtiniui;
- 2) Turtas perduodamas patikėjimo teise, kurios turinį sudaro teisė valdyti, naudoti turtą, bei juo disponuoti;
- 3) Patikėtinis įgyvendina patikėjimo teisę laikydamasis patikėtojo nurodytų sąlygų, bei nepažeisdamas įstatymų, o taip pat kitų asmenų interesų;
- 4) Turto patikėjimo sutarties šalys – patikėtojas ir patikėtinis, gali būti nurodytas trečiasis asmuo, kurio naudai sutartis turi būti įgyvendinama;
- 5) Turto patikėjimo sutartis – tai terminuota sutartis.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog LR CK įtvirtintas turto patikėjimo sutarties apibrėžimas visiškai atitinka Rusijos CK 1012 str. įtvirtintą turto patikėjimo sutarties apibrėžimą. Tiesa, Rusijoje turto patikėjimas vadinamas turto valdymo patikėjimu. Rusijos CK turto valdymo patikėjimo reglamentavimui didelę įtaką padarė Anglijos patikėtosios nuosavybės samprata. Anglijoje patikėtoji nuosavybė suprantama kaip patikėtojo (ang.-*settlor*) perduota turto nuosavybė kitam asmeniui vadinamam patikėtuoju savininku (ang.-*trustee*), valdančiu, naudojančiu vieno ar kelių asmenų, vadinamų *beneficiaris*, naudai.²⁴ Patikėtosios nuosavybės specifika yra ta, jog savininkas dažniausiai netenka nuosavybės teisės į patikėtą turtą, ji padalinama tarp patikėtojo savininko ir *beneficiaro*. Toks nuosavybės teisės išskaidymas nepripažįstamas nei Lietuvoje, nei Rusijos Federacijoje. Tai patvirtina Lietuvos CK ir Rusijos CK įtvirtinta vienoda teisės nuostata, jog patikėto turto savininku ir toliau

²⁴ Žr. STANISLOVAITIS, Romualdas. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas. 2005, p. 107.

lieka patikėtojas. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad Anglijoje patikėtoji nuosavybė tai nėra sutartis. Tai traktuojama kaip teisinis santykis.

LR CK 6.156 str. įtvirtina sutarties laisvės principą, kuris reiškia, jog šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises ir pareigas. Vadinasi, turto patikėjimo sutarties sudarymas priklauso nuo šalių valios. Dažniausiai ji sudaroma patikėtojo iniciatyva. Įstatyme gali būti įvardinti konkretūs atvejai, kuomet turto patikėjimo sutartis privalo būti sudaryta, tačiau tai neapriboja sutarties šalių laisvės nustatyti sutarties sąlygas. Pastebėtina, jog įstatymai įtvirtina imperatyvias teisės normas dėl turto patikėjimo sutarties sudarymo tik dėl viešosios nuosavybės. Konkrečiau bus aptariama tolesnėje darbo dalyje dėl valstybės ir savivaldybės turto.

Pažymėtina, jog LR CK taip pat galime rasti vieną teisės normą, kurioje įtvirtinta galimybė sudaryti turto patikėjimo sutartį. LR CK 3.279 str. įtvirtinta teisės norma dėl veiksnus asmens rūpybos. LR CK 3.279 str. 3 d. numato, jog veiksnus asmuo ir rūpintojas sudaro pavedimo arba turto perdavimo valdyti patikėjimo teise sutartį, kurioje nustatomos rūpintojo teisės ir pareigos, susijusios su veiksnus asmens turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo. Tai dispozityvi teisės norma, veiksnus asmuo turi teisę pasirinkti kurią sutartį jam sudaryti.

Atkreptinas dėmesys, jog LR CK naudojamos skirtingos sąvokos turto patikėjimo sutarčiai apibūdinti t.y. turto perdavimo valdyti patikėjimo teise sutartis (LR CK 3.279 str. 3 d.), turto perdavimo patikėjimo teise sutartis (LR CK 4.109 str. 2 d.), bei jau minėta turto patikėjimo sutartis (LR CK 6.953 str. 1 d.). Iš esmės pirmosios dvi sąvokos nesiskiria nuo paskutiniosios, kadangi jose minimas turto perdavimas patikėjimo teise. Taigi šios trys turto patikėjimo sąvokos nereikalauja detalesnio analizavimo.

Taigi turto patikėjimo sutartimi patikėtojas perduoda tam tikrą turtą, o patikėtinis įsipareigoja valdyti tą turtą patikėtojo interesais. Būtina sąlyga turto patikėjimo sutarčiai sudaryti – turto perdavimas patikėtinui. LR CK nereglamentuoja kokiu būdu turėtų būti įforminamas nekilnojamojo turto perdavimas. Kadangi patikėtinis galima sakyti įgyvendina savininko teises į patikėtą turtą, tai būtų galima analogiškai taikyti nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo sutartims numatytą reikalavimą nekilnojamojo daikto perdavimą įforminti perdavimo-priėmimo aktu. 2001 m. sausio 5 d. LR Vyriausybės nutarime „Dėl valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise tvarkos aprašo“²⁵ taip pat numatoma, jog valstybės turto perdavimas patikėjimo teise įforminamas

²⁵ Žr. Valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 5 d. nutarimu Nr. 16. Valstybės žinios, 2001, Nr. 3-48.

perdavimo-priėmimo aktu. Todėl autoriaus nuomone, bŭtų tikslinga LR CK įtvirtinti nuostatą, jog nekilnojamojo turto perdavimas patikėjimo teise ir jo priėmimas turi bŭti įforminamas patikėtojo ir patikėtinio pasirašytu priėmimo-perdavimo aktu.

Turto patikėjimo sutarties šalys yra patikėtojas ir patikėtinis. Tiek patikėtinis, tiek patikėtojas gali bŭti fizinis ar juridinis asmuo. Turto patikėjimo sutartyje patikėtojas gali numatyti, jog patikėtinis įsipareigoja veikti, ne patikėtojo, bet jo nurodyto asmens (naudos gavėjo) interesais. Kyla klausimas ar galime tokią sutartį traktuoti kaip sutartį trečiojo asmens naudai. Autoriaus nuomone – galima. Pagal LR CK 6.191 str. 1 d. jeigu sudaręs sutartį asmuo išlygo, kad iš sutarties atsiradusi prievolė turi bŭti įvykdyta trečiajam asmeniui, tai prievolę įvykdyti turi teisę reikalauti tiek sudaręs sutartį asmuo, tiek ir trečiasis asmuo, kurio naudai išlygtas prievolės įvykdymas, jeigu ko kita nenumato įstatymai, sutartis arba nelemia prievolės esmė. Taigi sutarčiai trečiojo asmens naudai būdinga tai, kad asmuo, kurio naudai turi bŭti įvykdyta tokia sutartis, turi teisę kartu su kreditoriumi (šiuo atveju patikėtoju) reikalauti įvykdyti sutartį.²⁶ Pagal turto patikėjimo sutartį kuomet patikėtojas paskiria naudos gavėją, patikėtojas vis gi išsaugo kai kurias reikalavimo teises nukreiptas į patikėtinį, pavyzdžiui, patikėtinis, norėdamas pavesti kitam asmeniui atlikti tam tikrus veiksmus būtinus dėl turto valdymo, turi gauti tam išankstinį patikėtojo rašytinį sutikimą (LR CK 6.964 str. 2 d.), taip pat patikėtojas turi teisę bet kada kontroliuoti patikėtinio veiklą (LR CK 6.963 str. 4 d.). Pagal sutartį trečiojo asmens naudai jeigu trečiasis asmuo atsisako jam pagal sutartį išlygtos teisės, tai šia teise gali pasinaudoti sutartį sudaręs asmuo, jeigu tai neprieštarauja įstatymui, sutarčiai ar prievolės esmei. Atitinkamai pagal turto patikėjimo sutartį vienas iš sutarties pasibaigimo pagrindų – naudos gavėjo atsisakymas pagal sutartį gaunamos naudos (LR CK 6.967 str. 1 d.), tačiau šalys sutartyje gali numatyti, jog sutartis nepasibaigia ir ši toliau vykdoma patikėtojo interesais. Tai dispozityvi teisės norma. Nei sutartis trečiojo asmens naudai, nei turto patikėjimo sutartis kito asmens interesais sutarties nutraukimo metu nereikalauja trečiojo asmens (naudos gavėjo) sutikimo. Patikėtojas gali atsisakyti turto patikėjimo sutarties bet kada, su sąlyga, jog išmoka patikėtiniui sutartyje nustatytą atlyginimą ir atlygina būtinus išlaidas. Taigi galime daryti išvadą, jog turto patikėjimo sutartis kito asmens naudai yra sutartis trečiojo asmens naudai. Tuo atveju kai turto patikėjimo sutartimi nepaskiriamas naudos gavėjas, laikoma, jog patikėtinis įgyvendina sutartį patikėtojo interesais.

²⁶ Žr. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003, p. 246.

Anglijoje kai kurie autoriai mano,²⁷ jog patikėtąją nuosavybę taip pat galima prilyginti sutarčiai trečiojo asmens naudai, tačiau tai labai abejotina.²⁸

Turto patikėjimo sutartis yra **realinė**. Apie tai galime spręsti iš apibrėžime įtvirtinto pasakymo „...Turto patikėjimo sutartimi viena šalis (patikėtojas) perduoda kitai šaliai...“. Turto perdavimas yra būtina realinės sutarties sudarymo sąlyga.²⁹ Taigi turto patikėjimo sutartis laikoma sudaryta nuo turto perdavimo momento, laikantis įstatyme reikalaujamos šios sutarties sudarymo formos. Pagal LR CK 6.960 str. 1 d. turto patikėjimo sutartis turi būti rašytinė. LR CK 6.90 str. 2 d. numato specialius reikalavimus nekilnojamojo daikto patikėjimo sutarčiai t.y. ji turi būti sudaryta notarine forma. Tai imperatyvios įstatymo normos. Sutarties formos reikalavimų nesilaikymas turto patikėjimo sutartį daro negaliojančią (LR CK 6.960 str. 3 d.). Nors Anglijos įstatymuose nėra įtvirtintas patikėtosios nuosavybės apibrėžimas, ji apibūdinama išskiriant svarbiausius patikėtosios nuosavybės bruožus, kur vienas iš jų – turto perdavimas. Dažniausiai patikėtoji nuosavybė sudaroma žodžiu, tačiau žemė gali būti perduodama tik surašius atitinkamą dokumentą.³⁰

Turto patikėjimo sutartis yra **dvišalis sandoris**, kuriam sudaryti būtina abiejų šalių – patikėtojo ir patikėtinio – valia, o taip pat ir dvišalė sutartis, kadangi tiek patikėtojas, tiek patikėtinis turi abipusių teisių ir pareigų. Pavyzdžiui, patikėtojas privalo perduoti turtą, o patikėtinis įsipareigoja turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti patikėtojo interesais (LR CK 6.953 str.), patikėtinis privalo patikėtojui teikti savo veiklos ataskaitą (LR CK 6.963 str.), atlygintinės sutarties atveju patikėtinis turi teisę į atlyginimą (LR CK 6.966 str.).

Turto patikėjimo sutartis gali būti tiek **atlygintinė**, tiek **neatlygintinė**. LR CK 6.959 str. numato, jog turto patikėjimo sutartyje privalo būti nurodyta patikėtinio atlyginimas ir jo mokėjimo tvarka, jeigu atlyginimą nustato sutartis. Tai viena iš esminių turto patikėjimo sutarties sąlygų. Jei ši sutartis atlygintinė – tai turi būti aiškiai nurodyta turto patikėjimo sutartyje, kitaip sutartis būtų negaliojanti. Tačiau jei turto patikėjimo sutartis neatlygintinė

²⁷ Žr. WATT, Gary. *Trusts and Equity*. 2-th. Ed. Oxford University Press. 2006, p. 37.

²⁸ Iš tikrųjų patikėtoji nuosavybė savo prigimtimi labai panaši į sutartį, tačiau dėl daugelio priežasčių patikėtosios nuosavybės negalima pripažinti sutartimi: 1) sutarties šalys turi teisę priversti viena kitą įvykdyti sutartį, tačiau iš patikėtosios nuosavybės kylančias patikėtojo savininko prievoles gali priversti vykdyti tik *beneficiaras*. Patikėtojas tokios teisės neturi, nebent save paskirtų *beneficiaru*; 2) dažnai patikėtoji nuosavybė įtvirtinama patikėtojo valia testamente ir įsigalioja tik po patikėtojo mirties, o sutartis sudaroma tik šalims esant gyvoms; 3) didžiausias skirtumas yra tai, kad pagal sutartį trečiojo asmens naudai naudos gavėjas turi tik reikalavimo teisę nukreiptą į asmenį t.y. sutarties šalį, reikalauti sutarties įvykdymo, o pagal patikėtąją nuosavybę *beneficiaras* turi ne tik teisę nukreiptą į asmenį t.y. patikėtąjį savininką, tačiau turi tam tikras teises būdingas turto savininkui, nukreiptas į patikėtą turtą. Jei patikėtasis savininkas neteisėtai perleistų patikėtą turtą, tai *beneficiaru* suteikiama sekimo teisė.

²⁹ Žr. КИЯШКО, Владислав. Реальные (консенсуальные) договоры в гражданском обороте. *Право и экономика*, 2004, Nr. 5, p. 39.

³⁰ Žr. 1925 m. Law of Property Act (Anglijos nuosavybės įstatymas), (prieiga per internetą: <http://www.swarb.co.uk/acts/1925LawofProperty001Act.shtml>).

kyla klausimas ar tai turi būt nurodyta sutartyje. Autorius nuomone, taip. Tai, kad turto patikėjimo sutarties atlygintinumas numatyta kaip esminė sutarties sąlyga, leidžia daryti išvadą, jog sutarčiai esant neatlygintinei, tai taip pat turi būti aiškiai nurodyta sutartyje.

Autoriaus nuomone, turto patikėjimo sutarties atlygintinumas ar neatlygintinumas priklauso nuo to, kokiais tikslais ši sutartis sudaroma. Turto patikėjimo sutartis sudaroma asmeniniais tikslais dažniausiai bus neatlygintinė, pavyzdžiui, tarp giminaičių sudaroma kilnojamojo daikto patikėjimo sutartis. Privačiais tikslais sudaroma turto patikėjimo sutartis dažniausiai bus atlygintinė, pavyzdžiui, kai tokios sutartys sudaromos tarp juridinių asmenų dėl patalpų ar žemės patikėjimo teise perdavimo, taip pat akcijų patikėjimas. Visuomeniniais tikslais sudaromos turto patikėjimo sutartys taip pat visada bus neatlygintinės, pavyzdžiui dėl valstybės ar savivaldybių turto patikėjimo teise perdavimo juridiniams asmenims, kurie vykdo įstatymo jiems priskirtas valstybines ar savivaldybių funkcijas.

LR CK įtvirtinta teisės norma dėl turto patikėjimo sutarties atlygintinumo yra identiška teisės normai Rusijos CK 1016 str. 1 d. Tai leidžia daryti išvadą, jog Rusijos CK teisės norma dėl atlygintinumo su savo neaiškumais buvo tiesiog perkelta į LR CK. Anglijoje galioja bendrasis principas, jog patikėtosios nuosavybės nustatymas yra neatlygintinis, tačiau patikėtojas su konkrečiu asmeniu gali pasirašyti susitarimą, pagal kurį patikėtojas už tam tikrą atlyginimą pasižada perduoti patikėtąją nuosavybę to asmens naudai t.y. *beneficiario* naudai. Pagal Anglijos sutarčių teisę, pažadas ką nors padaryti ar ko nors nedaryti nėra įpareigojantis, kol pažadėjęs asmuo iš kito asmens už savo pažadą ko nors negauna mainais.³¹ Tai vadinama priešpriešinio patenkinimo (ang.- *consideration*) doktrina.

Turto patikėjimo sutartis yra **terminuota**. Tai viena iš esminių turto patikėjimo sutarties sąlygų. LR CK 6.959 str. 2 d. numato, jog turto patikėjimo sutartis negali būti sudaroma ilgesniam kaip dvidešimties metų terminui. Šiuo atveju Rusijos CK reglamentavimas skiriasi. Rusijos CK 1016 str. 2 d. numato, jog turto valdymo patikėjimo sutartis sudaroma ne ilgiau kaip penkeriems metams. Daiktinių teisių pasibaigimo terminai yra specifiniai.³² LR CK daiktinių teisių galiojimas paprastai neribojamas terminais arba jis nustatomas labai ilgas. Pavyzdžiui, uzufrukto terminas nustatomas asmens gyvenimo trukmei ar apibrėžtam terminui, kuris negali būti ilgesnis už asmens gyvenimo trukmę (LR CK 4.141 str. 1 d.), taip pat ilgalaikė nuoma (*emphyteusis*) gali būti terminuota arba neterminuota, tačiau terminas negali būti trumpesnis kaip dešimt metų (LR CK 4.165 str. 2 d.). Dėl šių priežasčių įstatymo leidėjas pasirinko ilgesnį turto patikėjimo sutarties terminą,

³¹ Žr. MIKELĖNAS, V. *Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija*. Vilnius: Justitia. 1996, p. 90.

³² Žr. MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia. 2002, p. 43.

nei Rusijos CK. Taigi turto patikėjimo sutartis yra tęstinio įvykdymo sutartis, kadangi patikėtinis vykdo savo išipareigojimus t.y. valdo, naudoja ir disponuoja patikėtu turto patikėtojo interesais visą sutarties galiojimo laiką. Anglijoje patikėtoji nuosavybė visais atvejais būna neterminuota.

3.2. Turto patikėjimo sutarties šalių teisinių santykių prigimtis

Turto patikėjimo sutartis reglamentuojama LR CK šeštosios knygos L skyriuje „Turto patikėjimas“. Nors skyriaus pavadinime neminima „sutartis“, tačiau turto patikėjimo reglamentavimas LR CK šeštosios knygos IV dalyje „Atskiros sutarčių rūšys“ leidžia daryti išvadą, jog turto patikėjimo reglamentavimas LR CK šeštosios knygos L skyriuje t.y. turto patikėjimo sutarties reglamentavimas.

Iš turto patikėjimo sutarties apibrėžimo matome, jog patikėtojas perduoda patikėtinui turtą patikėjimo teise. Norint išsiaiškinti turto patikėjimo teisės turinį LR CK 6.954 str. nukreipia mus į LR CK 4.106 str., kur reglamentuojamas patikėjimo teisės turinys ir patikėjimo teisė išskiriama kaip savarankiška daiktinė teisė.

Taigi kyla klausimas, kokie santykiai susiklosto tarp šalių sudarius turto patikėjimo sutartį ir kokia šių santykių prigimtis.

Pagal turto patikėjimo sutartį patikėtojas perduoda turtą patikėtinui, o šis išipareigoja valdyti, naudoti ir juo disponuoti patikėtojo ar jo nurodyto asmens interesais. Vadinasi turto patikėjimo sutartis sudaroma patikėtojo iniciatyva ir įgyvendinama jo interesais. Iš to seka, kad patikėtinis sudarydamas turto patikėjimo sutartį negauna iš to jokios naudos, nebent sutartis atlygintinė, tuomet už patikėto turto valdymą, naudojimą, bei disponavimą juo patikėtinis gauna sutartą atlyginimą. Patikėtinis valdo turtą patikėjimo teise, kuri kaip jau minėta anksčiau yra viena iš daiktinių teisių, kurios reglamentuojamos LR CK ketvirtojoje knygoje.

Palyginus turto patikėjimo teisę su kitomis daiktinėmis teisėmis, išskyrus nuosavybės teisę, pamatykite, jog kiekvienos daiktinės teisės turėtojas įgyvendina šią teisę savo interesais, t.y. gauna iš to naudos sau. Pavyzdžiui, servituto teisės turėtojas turi teisę naudotis svetimu daiktu arba tuo pagrindu apribojama daikto savininko teisė naudotis daiktu, kad servituto teisės turėtojas galėtų tinkamai naudotis daiktu (LR CK 4.111 str.), uzufukto teisė suteikia šios teisės turėtojui teisę naudoti svetimą daiktą ir gauti iš jo vaisius, produkciją ir pajamas (LR CK 4.141 str.), užstatymo teisės turėtojas turi teisę naudotis kitam asmeniui priklausančia žeme statiniams statyti ar žemės gelmėms naudoti (LR CK 4.160

str.), ilgalaikės nuomos teisės turėtojas turi teisę naudotis kitam asmeniui priklausančiu žemės sklypu ar kitu nekilnojamuoju daiktu nebloginant jo kokybės (LR CK 4.165 str.), taip pat hipotekos ar įkeitimo teisės turėtojai turi teisę patenkinti savo reikalavimus iš įkeisto nekilnojamojo (hipotekos teisė) ar kilnojamojo (įkeitimo teisė) turto (LR CK 4.170 str., LR CK 4.198 str.).

Kaip matome kiekvienos iš šių daiktinių teisių suteikia teisės turėtojui teisę valdyti, ar naudoti svetimą daiktą savo interesais, arba suteikia reikalavimo teisę į svetimą daiktą. Tik patikėjimo teisės turėtojas t.y. patikėtinis pagal turto patikėjimo sutartį valdo, naudoja, bei disponuoja turtu patikėtojo t.y. turto savininko ar jo nurodyto asmens interesais. Pagal turto patikėjimo sutartį patikėtinis įsipareigoja jam perduotą turtą valdyti patikėjimo teise. Įgyvendindamas patikėjimo teise suteikiamas teises patikėtinis įgyvendina turto savininko interesus, todėl galime sakyti, jog patikėtinis suteikia patikėtojai paslaugą. Taigi turto patikėjimo sutartį pagal jos prigimtį galėtume priskirti prie paslaugų teikimo sutarčių, tačiau su specifiniais tik jai būdingais bruožais. Turto patikėjimo sutarties priskyrimą prie paslaugų sutarčių patvirtina ir LR CK 6.716 str. 3 d. įtvirtinta teisės norma, jog CK šeštosios knygos XXXV skyriaus „Atlygintinių paslaugų teikimas“ nuostatos nereglamentuoja paslaugų, teikiamų pagal turto patikėjimo sutartį (L sk.) ir kitų tame straipsnyje išvardintų sutarčių. Rusijoje teisės moksle taip pat vyrauja nuomonė, jog turto patikėjimo sutartis yra savarankiška paslaugų teikimo sutartis. Pavyzdžiui, E. A. Суханов teigia, kad nepaisant kai kurių panašumų su atstovavimo, pavedimo, komiso sutartimis, turto valdymo patikėjimo sutartis nepriklauso sutarčių grupei, kurių pagrindu teikiamos teisinės paslaugos, tačiau ją galima laikyti savarankiška sutartimi, kurios pagrindu atsiranda prievolės dėl paslaugų teikimo,³³ taip pat Ю. В. Романец pabrėžia, jog turto valdymo patikėjimo sutarčiai būdingi specifiniai bruožai, kurie išsiskiria ją iš kitų paslaugų teikimo sutarčių.³⁴ Pagrindinis turto valdymo patikėjimo teisinių santykių bruožas yra tas, kad patikėtinis įgyvendindamas savininko interesus teikia paslaugą, kuri susijusi su jam patikėtu turtu.³⁵

Išsiaiškinome, jog turto patikėjimo sutartis pagal savo prigimtį yra paslaugų teikimo sutartis, tačiau reikėtų paanalizuoti kokie gi santykiai prievoliniai ar daiktiniai teisiniai santykiai susiklosto tarp turto patikėjimo sutarties šalių.

³³ Жг. ВИТРЯНСКИЙ, В. Обезательства по доверительному управлению имуществом существо и характерные признаки. *Хозяйство и право*. 2001, № 10, р. 35 – (*Гражданское право: Учебник*. В 2-х т. Т. II. Полутом 2 / Отв. ред. проф. Е. А. Суханов. 2-е изд., перераб. и доп. – Москва, 2000, р. 118).

³⁴ Жг. ВИТРЯНСКИЙ, В. Обезательства по доверительному управлению имуществом существо и характерные признаки. *Хозяйство и право*. 2001, № 10, р. 35.

³⁵ Жг. ВИТРЯНСКИЙ, В. Обезательства по доверительному управлению имуществом существо и характерные признаки. *Хозяйство и право*. 2001, № 10, р. 35. – (РОМАНЕЦ, Ю. В. *Система договоров в гражданском праве России*. - Москва, 2001, р. 433).

Rusijoje teisės moksle turto valdymo patikėjimo teisiniai santykiai analizuojami šiais aspektais:

- a) kaip prievoliniai teisiniai santykiai;
- b) kaip daiktiniai teisiniai santykiai;
- c) kaip prievoliniai teisiniai santykiai su daiktinės teisės elementais.³⁶

Sutartis yra dvišalis arba daugiašalis sandoris, pagal kurį atsiranda prievoliniai teisiniai šalių tarpusavio santykiai, teisės ir pareigos.³⁷ Taip pat sutartys sudaromos šalių laisva valia.

Vadinasi, turto patikėjimo sutartimi šalys laisva valia sukuria savo teises ir pareigas, bei savo noru sukuria prievolinius teisinius santykius. LR CK 6.1 str. prievolę apibrėžia kaip teisinį santykį, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba nuo jo susilaikyti, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą. Taigi pagal turto patikėjimo sutartį patikėtinis (skolininkas) įsipareigoja atlikti tam tikrus veiksmus patikėtojo naudai, o patikėtojas (kreditorius) įgyja teisę reikalauti kad patikėtinis vykdytų savo priimtus įsipareigojimus. Šis prievolinis santykis susiklosto konkrečiai tik tarp patikėtojo ir patikėtinio.

Pagal LR CK 6.3 str. prievolės dalyku gali būti bet kokie veiksmai, kurių nedraudžia įstatymas, taip pat ir bet koks turtas. Turto patikėjimo sutarties dalykas – patikėtinio veiksmai skirti patikėto turto valdymui, bei pats patikėtas turtas, kadangi visi patikėtinio veiksmai atliekami patikėto turto atžvilgiu. Būtent dėl to, jog turtas taip pat yra prievolės dalykas, į turto patikėjimo teisinius santykius įsimašo ir daiktinė teisė.

Turto patikėjimo sutarties esmė – savininko teisių įgyvendinimas, todėl savininkas t.y. patikėtojas perduodamas turtą patikėtiniui kartu suteikia jam daiktinę teisę – turto patikėjimo teisę, kad patikėtinis galėtų tinkamai įgyvendinti savininko interesus. Turto patikėjimo teisė kaip daiktinė teisė, tai patikėtinio teisė laisvai, neatsižvelgiant į kitus asmenis valdyti, naudoti jam patikėtą turtą bei juo disponuoti ir taip pat teisė reikalauti iš kitų asmenų, kad netrukdytų jo teisės įgyvendinimui. Daiktinė teisė suponuoja visų trečiųjų asmenų pareigą gerbti daiktinės teisės turėtojo teises.³⁸ Tai daiktinės teisės absoliutumo požymis. Turto patikėjimo teisės kaip savininko teisių įgyvendinimo svarbą patvirtina ir tai, jog patikėtinis gindamas jam patikėtą turtą turi tokias pačias teises kaip ir turto savininkas (LR CK 4.110 str.).

Taigi sudarius turto patikėjimo sutartį tarp patikėtinio ir patikėtojo susiklosto prievoliniai teisiniai santykiai. Šių santykių pagrindu šalys įgyja tam tikras teises ir pareigas,

³⁶ Žr. БАБАЕВ, А. Б. *Система внешних прав*. Москва: Волтерс Клувер. 2006, p. 354.

³⁷ Žr. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia. 2003, p. 191.

³⁸ Žr. MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia. 2002, p. 40.

kurių viena iš jų turto patikėtojo turto perdavimas patikėtiniui. Turto ir kartu savininko tam tikrų teisių į tą turtą perdavimas sukuria daiktinės teisės t.y. turto patikėjimo teisės atsiradimą. Patikėjimo teisės pagrindu patikėtinis turi teisę reikalauti, jog kiti asmenys nesikištų į jo teisės įgyvendinimą, taip pat šiam asmenų ratui priklauso ir turto savininkas.³⁹ Turto savininkas perduodamas turtą patikėjimo teise išlaiko nuosavybės teisę į tą turtą, tačiau pats turi susilaikyti nuo teisių įgyvendinimo, kurias jis perdavė kitam asmeniui daiktinės teisės pagrindu. Patikėjimo teisės pasibaigimo pagrindas yra patikėtinio prievolės pasibaigimas.

Galime daryti išvadą, jog turto patikėjimo teisiniai santykiai, kylantys iš turto patikėjimo sutarties – tai prievoliniai teisiniai santykiai su daiktinės teisės elementais.

Rusijos teisės moksle vyrauja nuomonė, jog turto valdymo patikėjimo teisiniai santykiai – tai prievoliniai teisiniai santykiai. To priežastis gali būti Rusijos CK nepripažinimas turto valdymo patikėjimo teisės kaip savarankiškos daiktinės teisės. Nepaisant to Rusijos CK numato patikėtinio teisę ginti savo teisę tokiais pačiais būdais kaip savininkas.

Anglijoje pripažįstama, jog sudėtinga apibrėžti patikėtosios nuosavybės prigimtį, kadangi jos negalima konkrečiai priskirti tik prie prievolių teisės (ang. – *obligation*) arba tik prie nuosavybės teisės (ang. – *proprietary rights*). Dėl šios priežasties laikoma, jog patikėtajai nuosavybei būdingi kai kurie prievolinės teisės ir kai kurie nuosavybės teisės bruožai.⁴⁰ Patikėtosios nuosavybės esmė – tai patikėtojo savininko turto valdymas, naudojimas *beneficiario* naudai. Taigi patikėtosios nuosavybės pagrindu tarp patikėtojo ir *beneficiario* susiklosto prievoliniai teisiniai santykiai, o taip pat *beneficiarui* suteikiama tam tikra nuosavybės teisė į patikėtojo savininko valdomą turtą.⁴¹ Patikėtasis savininkas neturi teisės perduoti jam perduoto turto, o jei taip nutinka siekiant išvengti jam nustatytų įsipareigojimų *beneficiarui*, tai *beneficiaras* turi sekimo teisę į tą turtą. Tokia sekimo teisė numatyta taip pat Lietuvoje ir Rusijoje. Bendras bruožas Anglijoje, Rusijoje ir Lietuvoje, jog sekimo teise negalima pasinaudoti prieš sąžiningus įgijėjus.

Rusijoje teisės moksle diskutuojama ir apie tai ar galima priskirti iš turto valdymo patikėjimo sutarties kylančius santykius prie fiduciarinių (pasitikėjimo) santykių. Vyrauja nuomonė, jog negalima. Pavyzdžiui, B. A. Дозорцев tegia, kad patikėjimo teisiniai santykiai tai prievoliniai teisiniai santykiai neturintys jokio specialaus „pasitikėjimo“

³⁹ Žr. БАРИНОВА, Е. Вещные права – самостоятельная категория? *Хозяйство и право*. 2002, Nr. 7, p. 42.

⁴⁰ Žr. STEVENS, John; PEARCE, Robert. *The Law of Trusts and Equitable Obligations*. 4-th Ed. Oxford University Press. 2006, p. 111.

⁴¹ Žr. WATT, Gary. *Trusts and Equity*. 2-nd Ed. Oxford University Press. 2006, p. 41.

bruožo, galima kalbėti tik apie tokio lygio „pasitikėjimą“ koks yra pavedimo, komiso ir kitose sutartyse,⁴² E. A. Суханов pabrėžia, jog jokių „asmeninių-pasitikėjimo“ santykių tarp patikėtinio ir patikėtojo nėra. Pagal turto valdymo patikėjimo sutartį „patikėjimo“ terminas tai tik sąlyginė sutarties pavadinimo dalis ir jokios teisinės reikšmės neturi.⁴³

LR CK 6.964 str. numato, jog patikėtinis privalo jam perduotą turtą valdyti, naudoti ir disponuoti pats, išskyrus atvejus, kai būtina tam tikrus veiksmus pavesti kitam asmeniui būtinus dėl turto valdymo, jei tai numatyta sutartyje ar gautas raštiškas patikėtojo sutikimas.

Taigi pagal turto patikėjimo sutartį patikėtinis įsipareigoja veikti asmeniškai. Prisiimdamas įsipareigojimus veikti patikėtojo interesais, patikėtinis privalo valdyti, naudoti patikėtą turtą ir juo disponuoti rūpestingai ir sąžiningai, privalo laikytis visų sutartyje numatytų patikėtojo sąlygų dėl turto valdymo. Patikėtojas perduodamas patikėtiniui turtą bei sutikdamas pats susilaikyti nuo patikėtiniui perduotų teisių įgyvendinimo išreiškia tam tikrą pasitikėjimą patikėtiniu. Pasitikėjimas ta prasme, kad patikėtinis veiks išimtinai savininko ar jo nurodyto asmens interesais ir kad nepiktinaudžiaus duotais įgaliojimais siekiant asmeninės naudos. LR CK 6.965 str. numato gana griežtą patikėtinio atsakomybę, jeigu jis tinkamai nesirūpino jam perduotu turtu. Reikėtų paanalizuoti ką reiškia sąvoka „tinkamai nesirūpino“. Patikėtojas perduodamas turtą patikėtiniui nustato jo teisių į turtą įgyvendinimo apribojimus, kurių patikėtinis privalo laikytis. Kadangi patikėtinis laikomas pilnaverčiu savininko atstovu, tai jis turėtų valdyti patikėtą turtą taip pat rūpestingai kaip pats valdytų savo turtą. Rūpestingumo pareigos standartas gali būti skirtingas komerciniuose ir nekomerciniuose santykiuose, taip pat gali įtakoti patikėto turto rūšis, pavyzdžiui vertybinių popierių patikėjimas reikalauja turėti tam tikrų žinių ir t.t. Svarbu atkreipti dėmesį, jog pagal LR CK 6.967 str. patikėtojas turi teisę nutraukti turto patikėjimo sutartį jeigu patikėtinis negali pats vykdyti sutarties, o taip pat ir kitais pagrindais. Tokiems pagrindams galima priskirti pasitikėjimo patikėtiniu praradimą, patikėtinio nesąžiningumą ir pan.

R. Greičius savo moksliniame darbe analizuodamas ir apibendrindamas fiduciarinių santykių teorijas, išskiria šiuos pagrindinius fiduciarinių santykių elementus:

- a) asmuo kontroliuoja, valdo kitos šalies turtą;
- b) asmuo prisiima atsakomybę veikti kitos šalies naudai;

⁴² Жг. ВИТРЯНСКИЙ, В. Обезательства по доверительному управлению имуществом существо и характерные признаки. *Хозяйство и право*. 2001, № 10, р. 31 – (Дозорцев В. А. Доверительное управление имуществом (глава 53). – В кн.: Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая. Текст, комментарии, алфавитно-предметный указатель./ Под ред. О. М. Козырь, А. Л. Маковского, С. А. Хохлова. – Москва, 1996, р. 535).

⁴³ Жг. ВИТРЯНСКИЙ, В. Обезательства по доверительному управлению имуществом существо и характерные признаки. *Хозяйство и право*. 2001, № 10, р. 31 – (Комментарий части второй Гражданского кодекса Российской Федерации для предпринемателей, р. 239).

c) asmuo suteikia konfidencialią informaciją kitam asmeniui.⁴⁴

Turto patikėjimo teisiniai santykiai kylantys iš turto patikėjimo sutarties atitinka išvardintus fiduciarinių santykių elementus, todėl remiantis tuo ir visa kuo išdėstyta aukščiau galime daryti išvadą, jog turto patikėjimo sutarties pagrindu tarp šalių atsirandantys santykiai yra fiduciariniai (pasitikėjimo) santykiai.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad turto patikėjimo teisinių santykių kaip fiduciarinių santykių reglamentavimas Lietuvoje niekada nepasieks tokio lygio kaip Anglijoje patikėtosios nuosavybės pagrindu susiklostančių fiduciarinių santykių tarp patikėtojo savininko ir *beneficiario* reglamentavimo. Anglijoje patikėtąjį savininką su *beneficiaru* siejantys fiduciariniai santykiai aiškinami pagal teisingumo teisę,⁴⁵ tačiau įstatymuose taip pat numatoma nemažai fiduciarinių pareigų, kurios papildo šio santykio prigimties aiškinimą. Patikėtajam savininkui pažeidus fiduciarines pareigas, teisingumo teisė suteikia teisę *beneficiarui* pasinaudoti gynybos priemonėmis.⁴⁶

Apibendinant galime pasakyti, jog Lietuvoje ir Rusijoje vyrauja turto patikėjimo sutarties prigimties aiškinimas kaip paslaugų teikimo sutarties, tačiau skiriasi patikėtinio ir patikėtojo teisinių santykių aiškinimas. Lietuvoje turto patikėjimo sutarties pagrindu tarp šalių susiklostantys teisiniai santykiai yra prievoliniai teisiniai santykiai su daiktinės teisės elementu, kuriems būdingas ir fiduciarinių santykių požymis, o Rusijos teisės moksle vyrauja nuomonė, jog turto valdymo patikėjimo teisiniai santykiai – tai prievoliniai teisiniai santykiai, kuriems nebūdingas ypatingas „pasitikėjimo“ bruožas.

3.3. Turto patikėjimo sutarties atribojimas nuo komiso, pavedimo atstovavimo ir kitų panašių sutarčių

Turto patikėjimo sutartis yra savarankiška sutartis, kadangi turi specialų teisinį režimą, o taip pat jos savarankiškumą patvirtina ir patikėjimo teisinių santykių reglamentavimas LR CK specialioje dalyje. Nepaisant to turto patikėjimo sutartis turi daug panašumų su kitomis sutartimis. Kaip rodo Rusijos teismų praktika, dažnai kyla problemų atribojant turto valdymo patikėjimo sutartį nuo šių sutarčių: pavedimo, atstovavimo, komiso, banko

⁴⁴ Žr. GREIČIUS, R. *Įmonės vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius, 2005, p. 29.

⁴⁵ Pagal teisingumo teisę patikėtąjį savininką ir *beneficiarą* siejantys fiduciariniai santykiai nulemia daugelį patikėtojo savininko prievolių *beneficiarui*, kurios aiškinamos šių santykių prigimtimi. Fiduciariniai santykiai grindžiami patikėtojo savininko pasitikėjimu, jog šis valdydamas patikėtą nuosavybę nesieks naudoti sau. Kai tik patikėtasis savininkas piktnaudžiaudamas savo padėtimi gauna naudą sau – laikoma, jog jis pažeidė fiduciarines pareigas ir restitucijos būdu privalo viską gražinti *beneficiarui*.

⁴⁶ Žr. STEVENS, John; PEARCE, Robert. *The Law of Trusts and Equitable Obligations*. 4-th Ed. Oxford University Press. 2006, p. 773.

sąskaitos.⁴⁷ Autoriaus nuomone, taip pat labai svarbu turto patikėjimo sutartį palyginti su kito asmens turto administravimu.

Turto patikėjimo ir pavedimo sutarties santykis. Pavedimo ir turto patikėjimo sutartys yra panašios tuo, jog savo prigimtimi laikomos paslaugų teikimo sutartimis. Skirtingai nuo pavedimo sutarties, pagal kurią įgaliotinis veikia įgaliotojo vardu (LR CK 6.756 str.), patikėtinis veikia savo vardu, tik nurodydamas, jog veikia kaip patikėtinis (LR CK 6.955 str.). Skiriasi abiejų sutarčių dalykas – pagal pavedimo sutartį įgaliotinis įsipareigoja atlikti tik teisinius veiksmus (LR CK 6.757 str.), jo turimos teisės konkrečiai apibrėžiamos sutartyje t.y. įgaliotinis praktiškai neturi veikimo laisvės. Turto patikėjimo sutartimi patikėtinui suteikiama teisė atlikti visus reikiamus ne tik teisinius, bet ir faktinius veiksmus su jam patikėtu turto, patikėtojo nustatytose ribose turi teisę savarankiškai priimti sprendimus dėl turto valdymo. Nors patikėtinio ir įgaliotinio pareigų turinys panašus, tačiau įgaliotinio pareigos reglamentuojamos detaliau negul patikėtinio. Numatyta griežtesnė patikėtinio atsakomybė negu įgaliotinio. Abi šios sutartys gali būti tiek atlygintinės, tiek neatlygintinės. Taip pat skirtumas tame, kad pavedimo sutartis yra vienašalis sandoris ir pareigas įgyja tik viena šalis (LR CK 6.756 str.), o turto patikėjimo sutartis tai dvišalis sandoris, kur pareigas ir teises įgyja abi šalys. Bene svarbiausias šių dviejų sutarčių skirtumas – tai sutarties sudarymo tikslas. Turto patikėjimo sutartimi savininkas dėl laiko, įgūdžių stokos ar tiesiog siekdamas efektyvesnio turto valdymo perduoda tam tikrą turtą patikėtinui, kad šis valdytų, naudotų ir disponuotų perduotu turto savininko interesais. O pavedimo sutarties tikslas – tai konkrečių teisinių veiksmų atlikimas.

Turto patikėjimo ir atstovavimo sutarčių santykis. Pagal Rusijoje vyraujančią praktiką sunkiausia yra atriboti atstovavimo ir turto valdymo patikėjimo sutartis.⁴⁸ LR CK 2.138 str. 1 d. numato, jog fizinis asmuo gali suteikti įgaliojimą savo tam tikrą nekilnojamą turtą valdyti, naudoti ar disponuoti. Formaliai žiūrint atrodytų, jog įgaliojimu galima suteikti atstovui tokias pačias teises kaip ir turto patikėjimo sutartimi patikėtinui. Tačiau atstovaujамasis visada turi aiškiai apibrėžti įgaliojime atstovo teises t.y. jos turi būti konkrečiai išvardintos, o patikėtinis veikia savo nuožiūra, laikydamasis patikėtojo numatytų apribojimų. Atstovas visada veikia atstovaujamojo vardu, tiesiogiai sukurdamas jam civilines teises ir pareigas (LR CK 2. 133 str. 1 d.), o patikėtinis veikia savo vardu tik nurodydamas, jog veikia kaip patikėtinis. LR CK numato griežtesnę atsakomybę patikėtinui

⁴⁷ Žr. ВОСТРИКОВА, Людмила. Доверительное управление имуществом собственника и его особенности. *Право и экономика*. 2004, Nr. 8 (198), p. 31.

⁴⁸ Žr. ВОСТРИКОВА, Людмила. Доверительное управление имуществом собственника и его особенности. *Право и экономика*. 2004, Nr. 8 (198), p. 31.

nei atstovui. Atstovas turi galimybę suteikti perįgaliojimą kitam asmeniui, perduodamas visas savo teises perįgaliojotojui (LR CK 2.145 str.). Patikėtinis turi teisę pavesti kitam asmeniui atlikti tik tam tikrus veiksmus, kurių jis pats negali atlikti (LR CK 6.964 str.). Įgaliojimo pasibaigimuo pagrinduose numatyta, jog tiek įgaliojotojas, tiek įgaliotinis turi teisę laisva valia bet kada atsisakyti įgaliojimo (LR CK 2.146 str.), kai patikėtinis neturi teisės atsisakyti sutarties, tik tuo atveju kai pats negali jos vykdyti (LR CK 6.964 str.). Kaip matome turto patikėjimo ir atstovavimo sutartys turi nemažai panašumų, bet dar daugiau skirtumų. Bene pagrindinis šių sutarčių skirtumas – tai sutarčių sudarymo tikslas. Atstovavimo sutarties tikslas – tai atstovaujamojo teisių įgyvendinimas per atstovą, įgaliojime nurodant konkrečias atstovui suteikiamas teises, pavyzdžiui, teisė išnuomoti arba parduoti tam tikrą turtą. Pagal turto patikėjimo sutartį patikėtinis laikomas pilnaverčiu savininko teisių įgyvendintoju, taigi patikėtinui suteikiamos teisės labai plačios, sutartyje numatomi tik šių teisių apribojimai.

Turto patikėjimo ir komiso sutarties santykis. Šios dvi sutartys panašios tuo, jog tiek komisionierius, tiek patikėtinis veikia savo vardu, tačiau atitinkamai komitento ar patikėtojo interesais. Kaip jau minėjome turto patikėjimo sutartimi patikėtinui suteikiama teisė atlikti tiek faktinius, tiek teisinius veiksmus susijusius su patikėto turto valdymu, t.y. patikėtinis savo nuožiūra priima sprendimus, laikydamasis savininko numatytų apribojimų. Komiso sutartimi komisionierius įsipareigoja atlikti tik konkrečius komitento nurodytus sandorius (LR CK 6.780 str.). Komiso sutartis – ypatinga pirkimo ir pardavimo bei perleidimo kontrakto rūšis.⁴⁹ Komiso sutarties tikslas – komitento prekių realizavimas arba tam tikrų prekių pirkimas komitento lėšomis, komisionieriui gaunat už tai tam tikrus komisinius. Taigi komiso sutartis yra specifinė sutartis, kurios naudojimo sfera yra konkrečiai apibrėžta, pavyzdžiui, tam tikrų prekių pardavimas arba pirkimas, o turto patikėjimo sutartis sudaroma dėl savininkui priklausančio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo.

Turto patikėjimo ir banko sąskaitos bei banko indėlio sutarčių santykis. Pagal banko indėlio ir banko sąskaitos sutartis klientas perduoda bankui piniginės lėšas. Pirmiausiai skirtumas nuo turto patikėjimo sutarties yra tas, jog kita sutarties šalis gali būti tik bankas ar kita kreditinė įstaiga, o taip pat pagal banko indėlio ir banko sąskaitos sutartis gali būti perduotos tik piniginės lėšos. Kiltų klausimas ar galima būtų sudarytas sutartis priskirti savo prigimtimi turto patikėjimo sutarčiai. Išanalizavus banko indėlio ir banko sąskaitos sutarčių sudarymo sąlygas galime išskirti šias ypatybes, kurios skiriasi nuo turto

⁴⁹ Žr. SŪDŽIUS, V. *Sutartis ir principai*. 3-iasis leidimas. Vilnius: Pačiolis. 2001, p. 66.

patikėjimo sutarties: a) bankui perduodamos tik piniginės lėšos; b) bankas turi teisę disponuoti kliento lėšomis savo interesais, tik su viena sąlyga – kad užtikrina kliento teisę netrukdomai disponuoti tomis lėšomis c) bankas valdo naudoja kliento pinigus pagal atskirus kliento pavedimus. Kaip matome banko sąskaitos ir banko indėlio sutarčių pagrindu susiklostantys tarp šalių santykiai skiriasi nuo turto patikėjimo sutarties šalių santykių. Pagal turto patikėjimo sutartį patikėtiniui suteikiama veiksmų laisvė su tam tikrais apribojimais valdyti, naudoti perduotą turtą ir juo disponuoti. Turto patikėjimo sutarties šalys gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, o taip pat šios sutarties objektu gali būti bet koks turtas galintis būti nuosavybės teisės objektu. Banko ir kliento santykius būtų galima apibūdinti kaip pasitikėjimo, tačiau ne kaip turto patikėjimo.

Apibendrinant nagrinėtų sutarčių ir turto patikėjimo sutarties teisinę analizę galime dar kartą patvirtinti, jog turto patikėjimo sutarties teisiniai santykiai yra mišrūs teisiniai santykiai, turintys pavedimo, atstovavimo, komiso ir kt. santykiams būdingų elementų. Turto patikėjimo sutarties elementai kartu su šių teisinių santykių elementais sudaro savarankišką sudėtį, todėl turto patikėjimo sutartis ne be pagrindo reglamentuojama atskirai kaip savarankiška sutartis visoje sutarčių sistemoje.

Turto patikėjimo sutarties ir turto administravimo santykis. Bene sunkiausia yra atriboti turto administravimą nuo turto patikėjimo. Nei LR CK, nei kiti Lietuvos įstatymai neįtvirtina turto administravimo apibrėžimo, todėl jo sampratą galima atskleisti pagal tai, kokius veiksmus turi teisę atlikti turto administratorius. LR CK skiria paprastąjį,⁵⁰ visišką⁵¹ ir bendrąjį⁵² turto administravimą (LR CK 4.239 str.). LR CK nereglamentuoja detaliam patikėtinio teisių, tik numato, jog jis turi teisę valdyti, naudoti patikėtą turtą, bei juo disponuoti, laikantis patikėtojo numatytų apribojimų. LR CK numatyti administratoriaus atliekami veiksmai detalizuoja turto valdymo ir naudojimo sampratą, kadangi LR CK 4.240 str. numato, jog administratorius turi teisę valdyti, naudoti turtą bei juo disponuoti laikantis numatytų apribojimų. Todėl galima teigti, kad patikėtinio ir administratoriaus teisių turinys vienodas. Tiek turto administravimas, tiek turto patikėjimas yra daiktinės teisės ir sprendžiant iš abiejų institutų analizės nedaug kuo skiriasi. Patikėtiniui suteikta teisė ginti

⁵⁰ Paprastasis administravimas – kai administratorius atlieka visus veiksmus, būtinus turtui išsaugoti arba jo naudojimui pagal tikslinę paskirtį užtikrinti. Jis privalo priimti turto duodamus vaisius, pajamas, registruoti skolas ir jas apmokėti iš administruojamo turto, taip pat įgyvendinti kitas teises, susijusias su turto valdymu ir naudojimu. Iš administruojamo turto gaunamas lėšas administratorius turi teisę saugiai jas investuoti.

⁵¹ Visiškas administravimas – kai administratorius ne tik turi išsaugoti turtą, bet taip pat privalo jį gausinti, tvarkyti taip, kad jis duotų pajamų, bei naudoti tokiam tikslui, kuris yra palankiausias naudos gavėjui. Be visų teisių, kurias turi administratorius paprastojo administravimo atveju, visiško administravimo administratorius turi taip pat disponavimo turtu teises: turi teisę perleisti turtą, jį investuoti, įkeisti ar kitaip suvaržyti teises į jį.

⁵² Bendrasis administravimas – kai sprendimus dėl perduoto turto valdymo, naudojimo ir disponavimo priima administratorių dauguma.

jam perduotą turtą tokiais pačiais būdais kaip savininkas, o administratoriui tokios teisės nenumatyta. Pabrėžtinai vienintelis didelis skirtumas, jog administratorius gali būti tik asmuo turintis specialų leidimą užsiimti šia veikla (LR CK 4.236 str.), o patikėtiniui jokių specialių reikalavimų nekeliama. Turto administravimas reglamentuojamas daug detaliau negul turto patikėjimo sutartis, tai gali būti priežastis, dėl kurios asmenys renkasi turto administravimą, o ne turto patikėjimą. Taip pat turto administravimo pranašumas yra tas, kad turtą valdo profesionalai, turintys žinių ir turto valdymo patirties. Jeigu pažiūrėtume praktikoje šiai dienai yra susikūrusių daug įmonių, kurios teikia turto administravimo paslaugas, o turto patikėjimo sutartis tikrai beveik nenaudojama. Atkreiptinas dėmesys, kad Rusijoje turto administravimo instituto nėra, todėl visi naudojami turto patikėjimu. Taip pat pabrėžtina, jog dažnai administravimo sąvoka tapatinama su turto valdymu ir prižiūrėjimu. Svarbu paminėti tai, kad, autoriaus nuomone, asmuo perdavęs savo turtą turto administratoriui, negali to paties turto perduoti patikėjimo teise, kadangi tiek patikėtiniui, tiek turto administratoriui suteikiamos teisės valdyti, naudoti perduotą turtą ir juo disponuoti. Taigi turto savininkas pats pasirenka vieną iš šių nuosavybės teisės įgyvendinimo būdų.

4. TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIES REGLAMENTAVIMO LR CK YPATUMAI IR PROBLEMATIKA

4.1. Turto patikėjimo sutarties subjektų ypatumai

Turto patikėjimo sutarties šalys yra patikėtojas ir patikėtinis. Jeigu patikėtojas nurodo, jog sutartis turi būti vykdoma kito asmens naudai, tuomet turto patikėjimo teisiniuose santykiuose dalyvauja dar vienas asmuo – naudos gavėjas.

LR CK 6.957 str. numato, kad patikėjimo teisės steigėju (patikėtoju) gali būti turto savininkas arba kitas įstatymo nustatytas tokią teisę turintis asmuo. Vadinasi patikėtoju gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo.

Sandorius gali sudaryti tik veiksnius fiziniai asmenys, išskyrus kai kuriuos smulkius sandorius. Pagal LR CK visiškas fizinio asmens veiksnumas įgyjamas trimis atvejais: a) kai asmuo sulaukia aštuoniolikos metų (LR CK 2.5 str. 1 d.); b) kai asmuo sudaro santuoką anksčiau nei jam sukanka aštuoniolika metų (LR CK 2.5 str. 2 d.); c) emancipacijos būdu t.y. kai asmuo sulaukęs šešiolikos metų pripažįstamas veiksniu. Taigi patikėtoju gali būti tik veiksnus asmuo. Anglijoje patikėtoju gali būti taip pat tik veiksnus asmuo.⁵³ Atkreiptinas dėmesys, kad nuosavybės teisės turėtojas gali būti ir veiksnus ir neveiksnus asmuo. Todėl kyla klausimas ar neveiksnių asmenų atstovai pagal įstatymą turi teisę sudaryti turto patikėjimo sutartis dėl neveiksniams asmenims nuosavybės teise priklausančio turto.

LR CK 3.185 str. 1 d. numato, jog turtą, kuris yra nepilnamečių vaikų nuosavybė, tvarko jų tėvai uzufukto teisėmis. Tačiau tėvų uzufukto teisė yra specifinė.⁵⁴ Tėvai valdo, naudoja nepilnamečių vaikų turtą išimtinai vaikų interesais, todėl jų uzufukto teisė gana griežtai apribota. Iš LR CK 3.188 str. galime spręsti, jog tėvai neturi teisės disponuoti nepilnamečių vaikų turtu, kadangi norint perleisti, įkeisti savo nepilnamečių vaikų turtą ar kitaip suvaržyti teises į jį tėvai turi gauti teismo leidimą. Kaip žinome, pagal turto patikėjimo sutartį turtas yra perduodamas patikėtiniui patikėjimo teise t.y. su teise valdyti, naudoti turtą ir juo disponuoti. Vadinasi, turto savininkas suteikdamas šias teises patikėtiniui, pats išipareigoja susilaikyti nuo šių teisių įgyvendinimo t.y. suvaržo savo nuosavybės teisės įgyvendinimą. Taigi tėvai norėdami dėl nepilnamečių vaikų turto sudaryti turto patikėjimo sutartį, turės gauti teismo leidimą. Galime daryti išvadą, jog gindamas

⁵³ Anglijos teisė neskiria teismo ir veiksnumo, taigi asmens statusas nusakomas viena sąvoka – veiksnumu (ang. – *capacity*).

⁵⁴ Žr. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia. 2002, p. 364.

nepilnamečių vaikų interesus įstatymas apriboja tėvų teisę sudaryti turto patikėjimo sutartį dėl nepilnamečiams vaikams priklausančio turto.

Pagal LR CK 2.8 str. 1 d. nepilnamečiai nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų sandorius sudaro turėdami tėvų sutikimą. Šiuo atveju tėvų uzufukto teisę riboja pačių nepilnamečių teisė įstatymo numatytais atvejais savarankiškai sudaryti sandorius, susijusius su savo turtu.⁵⁵ Vadinasi nepilnamečiai nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų turi teisę patys įgyvendinti savo nuosavybės teisę į savo turtą ir sudaryti sandorius dėl jo, su sąlyga jog turi tėvų sutikimą. Todėl galime daryti išvadą, jog jei tėvai pritaria, tai nepilnamečiai nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų turi teisę patys sudaryti turto patikėjimo sutartį dėl jiems priklausančio turto. Šiuo atveju įstatymas apriboja nepilnamečių teisę sudaryti turto patikėjimo sutartį, numatydamas reikalavimą dėl tėvų sutikimo.

Gana įdomus reglamentavimas numatytas esant globos ir rūpybos santykiams. Globėjas ir rūpintojas yra savo globotinių įstatyminiai atstovai, kaip ir tėvai savo nepilnamečiams vaikams. LR CK numato, jog asmens globa (rūpyba) apima ir jo turto globą (rūpybą), tačiau prireikus turtui valdyti ir tvarkyti gali būti paskirtas turto administravimas (LR CK 3.238 str., LR CK 3.239 str.). Paprastai turto administratorius skiriamas, kai neveiksnius ar ribotai veiksnus asmuo turi nekilnojamųjų ar kilnojamųjų daiktų, kuriems reikalinga nuolatinė priežiūra (pvz., įmonę, žemės, pastatų ir pan.).⁵⁶ Turto administratoriumi gali būti paskirtas globėjas (rūpintojas) arba kitas asmuo. Taigi aiškinantis ar globėjas (rūpintojas) turi teisę sudaryti turto patikėjimo sutartį dėl globotiniams priklausančio turto, reikia išskirti du atvejus:

- a) kai globėjas (rūpintojas) paskiriamas globotinio turto administratoriumi;
- b) kai turto administratoriumi paskiriamas kitas asmuo.

Jau ankščiau aptarėme, jog turto administratoriumi gali būti tik asmuo turintis pakankamai žinių ir patirties, reikalingos turto priežiūrai, efektingam jo valdymui. Taip pat, jog turtas, kuriam paskirtas turto administravimas negali būti perduotas turto patikėjimo teise. Taigi galime daryti išvadą, jog pirmu atveju, kai globėjas (rūpintojas) paskiriamas globotinio turto administratoriumi, globėjas (rūpintojas) neturi teisės dėl administruojamo turto sudaryti turto patikėjimo sutartį.

Tokią išvadą galime daryti ir antruoju atveju, tuomet kai globotinio turto administratoriumi paskirtas kitas asmuo. Tokiu atveju globėjas (rūpintojas) neturi jokių teisių į tą turtą, o turto administratorius valdo, naudoja, bei disponuoja globotinio turto

⁵⁵ Žr. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia. 2002, p. 364.

⁵⁶ Žr. *Ibidem.*, p. 458.

globotinio interesais. Vadinasi, globėjas (rūpintojas) neturi teisės sudaryti turto patikėjimo sutartį dėl turto, kurį tvarko, administruoja turto administratorius.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Rusijos CK globos ir rūpybos atveju numato skirtingą reglamentavimą nei LR CK. Pagal Rusijos CK teismui paskyrus globėją (rūpintoją), tuo pačiu teismas paskiria asmenį, su kuriuo globėjas (rūpintojas) įpareigojamas sudaryti turto patikėjimo sutartį. Taigi Lietuvoje šiems santykiams reguliuoti pasirinktas turto administravimas, o Rusijoje – turto patikėjimas. Tačiau Rusijoje praktikoje mažai sutinkamas tokių sutarčių sudarymas aiškinamas nepakankamu tokių sutarčių teisiniu reglamentavimu.⁵⁷

Nereikia pamiršti, jog nuosavybės teisė į tam tikrą turtą gali priklausyti ir keliems asmenims kartu. Vadinasi, patikėtoju gali būti ir asmuo, kuriam turtas priklauso bendrosios dalinės arba bendrosios jungtinės nuosavybės teise.

LR CK 6.958 str. 1 d. numato, jog patikėtinis gali būti fizinis ar juridinis asmuo. Skirtingai nuo patikėtojo, patikėtinis gali būti tik veiksnus fizinis asmuo. Tokią išvadą galime daryti todėl, kad patikėtinis sudarydamas turto patikėjimo sutartį prisiima įsipareigojimą vykdyti sutartį pačiam, taip pat prisiima įsipareigojimus patikėtą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti patikėtojo interesais. Nelogiška būtų manyti, jog patikėtinis gali būti neveiksnus ar veiksnus asmuo įgyjantis teises per savo atstovą. Tai prieštarautų sutarties esmei. LR CK nekelia patikėtinis jokių įgūdžių, žinių ar patirties turto valdyme reikalavimo. Todėl galime daryti išvadą, jog patikėtinis gali būti bet kuris veiksnus fizinis asmuo. Kalbant apie juridinius asmenis kaip patikėtinius atkreiptinas dėmesys, jog juridiniai asmenys skirstomi į viešuosius ir privačiuosius. Viešieji juridiniai asmenys įgyvendina įstatymo jiems priskirtas funkcijas, taip pat pagal įstatymą valstybė ar savivaldybė perduoda jų funkcijoms įgyvendinti būtiną turtą patikėjimo teise. Vadinasi, privačios nuosavybės patikėtiniais pagal turto patikėjimo sutartį gali būti tik privatūs juridiniai asmenys.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog Rusijos CK įtvirtintas patikėtinio reglamentavimas skiriasi nuo Lietuvos reglamentavimo. Pagal Rusijos CK 1015 str. patikėtinis gali būti tik asmuo užsiimantis individualia veikla arba privati komercinė organizacija. Patikėtinis negali būti valstybei ar savivaldos organams priklausančios komercinės organizacijos. Taigi iš Rusijos CK įtvirtintos patikėtinio sampratos galime daryti išvadą, jog Rusijoje turto patikėjimo sutarties sudarymo sfera labai apribota. Tai paaiškinama tuo, jog Rusijoje turto patikėjimo sutarties sudarymo tikslas suprantamas kaip maksimalios naudos patikėtojo interesais siekimas. Todėl patikėtinis gali būti tik asmuo, turintis pakankamų žinių, įgūdžių, reikalingų

⁵⁷ Жг. БАБАЕВ, А. Б. Имущество недееспособных и частично дееспособных лиц и проблема доверительного управления им. *Государство и право*. 2003, № 5, p. 95.

efektyviam turto valdymui. Toks turto patikėjimo sutarties supratimas leidžia ją naudoti labiau komerciniuose santykiuose. O Lietuvos LR CK įtvirtintas turto patikėjimo subjektų reglamentavimas suteikia vienodą galimybę sudaryti šią sutartį tiek komerciniuose, tiek nekomerciniuose santykiuose. Šiuo atveju toks reglamentavimas labiau artimas Anglijos patikėtosios nuosavybės subjektų sampratai. Anglijoje patikėtojas, patikėtasis savininkas, bei *beneficiaras* gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Anglijoje patikėtoji nuosavybė plačiai naudojama tiek komerciniuose, tiek nekomerciniuose santykiuose.

LR CK 6.958 str. 2 d. numato, jog įstatymas gali numatyti asmenis, kurie negali būti patikėtiniais. Šiuo atveju jau aptarėme, jog turto patikėjimo sutarties patikėtinium negali būti neveiksnūs ar ribotai veiksnūs fiziniai asmenys.

Taip pat LR CK 6.958 str. numato, jog patikėtinium negali būti vienintelis naudos gavėjas pagal turto patikėjimo sutartį. Tokį patį reglamentavimą numato Rusijos CK, bei Anglija. Tai paaiškinama tuo, kad turto patikėjimo sutartis turi būti vykdoma išimtinai patikėtojo ar jo nurodyto asmens interesais, vadinasi negali būti jokio interesų konflikto tarp patikėtojo ir patikėtinio. Autoriaus nuomone, šiuo atveju LR CK turėtų detaliau reglamentuoti normą dėl patikėtinio negalimumo būti naudos gavėju. Kadangi patikėtinio padėtis panaši į atstovo t.y. veikti išimtinai patikėtojo (atstovaujamojo) interesais, tai turto patikėjimo sutarties reglamentavime galėtų būti įvestas papildomas LR CK straipsnis „Interesų konfliktas“, kuris taip pat numatytas ir atstovavimo reglamentavime.

Jau minėjome, jog turto patikėjimo sutartimi patikėtojas gali paskirti naudos gavėją. LR CK nenumato konkrečių naudos gavėjui keliamų reikalavimų, išskyrus jau minėtą – jog naudos gavėju negali būti paskirtas patikėtinis.

LR CK ir Rusijos CK turto patikėjimo sutarties teisiniuose santykiuose svarbiausią vaidmenį vaidina patikėtojas ir patikėtinis, naudos gavėjas gali būti arba jo nebūti, o jei naudos gavėjas paskirimas, tai jis jokių pareigų neturi – tik reikalavimo teisę. Anglijoje patikėtosios nuosavybės santykiuose svarbiausi šio santykio dalyviai – tai patikėtasis savininkas ir *beneficiaras*.

4.2 Turto patikėjimo sutarties objektų reglamentavimo problema

Turto patikėjimo sutarties objekto reglamentavimui skirtas LR CK 6.956 str. Pagal šį straipsnį patikėjimo teisės objektais gali būti nekilnojamieji ir kilnojamieji daiktai, vertybiniai popieriai ir kitoks turtas. LR CK nepateikia galutinio turto patikėjimo sutarties objektų sąrašo, taigi įstatymų leidėjas pats pripažįsta, jog tai padaryti neįmanoma.

Sąvoka “turtas” vartojama ne tik LR CK, bet ir kituose Lietuvos įstatymuose, pavyzdžiui, LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo, LR gyventojų pajamų mokesčių⁵⁸ arba LR turto ir verslo vertinimo pagrindų⁵⁹ įstatymuose. Bene geriausiai turto sampratą atskleidžia LR gyventojų pajamų mokesčių įstatyme įtvirtinta turto sąvoka. Turtas – kilnojamieji ir nekilnojamieji daiktai, vertybiniai popieriai ir išvestinės finansinės priemonės, kitas nematerialus turtas. Vadinasi turtas gali būti suprantamas kaip materialus ir kaip nematerialus. Nematerialus turtas išreiškiamas teisiniuose dokumentuose, bei intelektinės veiklos produktuose.⁶⁰ Pavyzdžiui, nematerialios akcijos suteikia akcijos turėtojui tam tikras teises, kurios ir sudaro tą turtą.

Taigi negalint nustatyti konkretaus turto patikėjimo sutarties objektų sąrašo, išskirsime bendriausius šiems objektams būdingus bruožus.

LR CK 6.961 str. numato, jog norint perduoti turtą patikėtiniui, turtas turi būti atskirtas nuo patikėtojo viso turto. Iš to galime daryti išvadą, kad turto patikėjimo sutarties objektas gali būti tik individualiais požymiais apibūdintas daiktas. Taip pat turto patikėjimo objektas gali būti tik nesunaudojamas daiktas, kadangi sutarčiai pasibaigus patikėtinis privalo grąžinti patikėtą turtą patikėtojui (LR CK 6.967 str. 6 d.).

Kadangi turto patikėjimo sutartis yra realinė ir sutarties sudarymui būtinas turto perdavimas patikėtiniui, tai patikėtojas sutarties sudarymo metu privalo pats faktiškai valdyti perduodamą turtą. Vadinasi, turto patikėjimo sutarties objektu negali būti turtas, kurio valdymo teisė perduota kitam asmeniui. Kaip jau minėjome anksčiau turtas, kuriam paskirtas administratorius, taip pat negali būti perduodamas turto patikėjimo sutartimi. Priklausomai nuo turto pobūdžio įstatymai gali numatyti papildomus objektui keliamus reikalavimus.

Palyginus su Rusijos CK, LR CK turto patikėjimo sutarties objektai reglamentuojami kiek siauriau. Pagal Rusijos CK 1013 str. turto valdymo patikėjimo sutarties objektais gali būti įmonės ir kiti turtiniai kompleksai, kiti nekilnojamojo turto objektai, taip pat vertybiniai popieriai, nematerialių vertybinių popierių suteikiamos teisės, išimtinės teisės ir kitas turtas. Kadangi Rusijoje turto valdymo patikėjimo instituto tikslas - siekti maksimalios iš turto gaunamos naudos, tai įstatymų leidėjas išskiria svarbiausius objektus, iš kurių valdymo, naudojimo galima gauti didžiausią naudą. Kaip matome šiems objektams nepriskiriamas kilnojamas turtas. Labai retai kilnojamas turtas tampa turto valdymo patikėjimo sutarties

⁵⁸ Žr. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085.

⁵⁹ Žr. Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 52-1672.

⁶⁰ Žr. LTU. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. Pirmas tomas. Vilnius, 2004, p. 38.

objektu.⁶¹ Anglijoje patikėtosis nuosavybės objektas gali būti bet koks turtas: kilnojamasis, nekilnojamasis, pinigai, vertybiniai popieriai, ir t.t. Svarbiausia, jog būtų aiškiai nurodoma, koks turtas perduodamas patikėtajam savininkui.⁶² Pavyzdžiui, jeigu patikėtąja nuosavybe perduodama pinigų suma, tai turi būti aiškiai nurodyta iš kokių pinigų (pajamų, santaupų ir pan.) ir kokia suma yra perduodama.

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad nekilnojamojo turto patikėjimo sutarčiai būdinga tam tikra specifika, kurią sąlygoja nekilnojamojo turto teisinis režimas. Būtent nekilnojamojo turto teisinis režimas nulemia turto patikėjimo sutarties sudarymo bei patikėtinio teisių ir pareigų ypatumus.⁶³

LR CK 1.98 str. pateikia pavyzdinį nekilnojamųjų daiktų sąrašą – tai žemė ir kiti daiktai susiję su žeme, pastatai, įrenginiai, sodiniai ir kiti daiktai, kurie pagal paskirtį ir prigimtį yra nekilnojamieji. Taip pat LR CK 1.110 str. numato, jog įmonė ir turtinis kompleksas taip pat priskiriami prie nekilnojamųjų daiktų.

Atkreiptinas dėmesys, jog įstatymas nekilnojamaisiais daiktais pripažįsta kaip tokiais pagal jų prigimtį, tačiau įmonė pripažįstama nekilnojamuoju turtu tik todėl, kad tokį jos statusą įtvirtina įstatymas. Taigi aktualiausia paanalizuoti ar įmonė gali būti turto patikėjimo sutarties objektu.

Atkreiptinas dėmesys, kad įmonės – kaip specifinio nekilnojamojo turto statusas lemia skirtingą sandorių dėl įmonės reglamentavimą. LR CK atskirai reglamentuoja tik įmonės pirkimą-pardavimą, bei nuomą, tačiau jei įmonę galima parduoti, nuomoti, tai kodėl negalima jos patikėti? Lietuvos įstatymai nenumato specialių taisyklių, todėl vertindami galimybę dėl įmonės patikėjimo sutarties sudarymo pirmiausiai turime išsiaiškinti įmonės kaip objekto turinį.

LR CK 1.110 str. 1 d. numato, jog įmonė – tai verslu užsiimančiam (pelno siekiančiam) asmeniui priklausantis turto ir turtinių bei neturtinių teisių, skolų ir kitokių pareigų visuma. Kaip teigia Dr. E. Baranauskas: „Įmonė yra vientisas turtinis kompleksas, apimantis visas turto rūšis, naudojamas pelnui gauti – pastatus, kitą nekilnojamąjį turtą, įrenginius, žaliavas, pusgaminius, žemės nuomos ar panaudos teisę ir kitas turtines teises, taip pat teises į firmos vardą, prekės ženklą, gamybines ir komercines paslaptis ir kt.“⁶⁴ Kaip matome įmonės kaip objekto turinį sudaro didelė įvairovė turtinių ir neturtinių dalykų, kurių prigimtis reikalauja

⁶¹ Žr. *Гражданское право. Учебник*. Том первый. Под. ред. СЕРГЕЕВА, А. Р., ТОЛСТОГО, Ю. К. Москва: Проспект. 2000, p. 592.

⁶² Žr. WATT, Gary. *Trusts and Equity*. 2-nd. Ed. Oxford University Press. 2006, p. 163.

⁶³ Žr. ПЯТКОВ, Дмитрий Валерьевич. Особенности доверительного управления недвижимостью. *Закон*, 2004, Nr.7, p. 61.

⁶⁴ Žr. BARANAUSKAS, Egidijus. Įmonės įkeitimas. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28 (20), p. 126.

skirtingo perleidimo režimo.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog turto perdavimas yra būtina sąlyga turto patikėjimo sutarties sudarymui, taip pat patikėtinis valdo, naudoja, disponuoja patikėtu turtu savininko ar jo nurodyto asmens interesais, laikydamasis savininko nustatytų teisių apribojimų. Taigi įmonės patikėjimo sutarties sudarymo metu reikėtų išsiaiškinti keletą dalykų: kokiais būdais perduodamos patikėtojo turtinės teisės, taip pat skolos; koku būdu apsaugomi kreditorių interesai – kadangi pagal turto patikėjimo sutarties bendrąsias nuostatas negalima nukreipti išieškojimų į patikėtą turtą; taip pat kaip sprendžiamas klausimas dėl su įmone susijusių patikėtojo neturtinių teisių.

Taigi galime daryti išvadą, jog dėl visų minėtų priežasčių, dėl įmonės kaip nekilnojamojo turto specifiškumo – įmonė negali būti turto patikėjimo sutarties objektu. Tam reikalingas atskiras reglamentavimas.

Kalbant apie nekilnojamojo turto patikėjimo sutartį taip pat kyla klausimas ar gali turto savininkas patikėjimo sutartimi perduoti dalį jam nuosavybės teise priklausančio turto, pavyzdžiui, dalį namo ar pastato, arba dalį žemės sklypo.

Pagal LR nekilnojamojo turto registro įstatymo⁶⁵ 9 str. nekilnojamojo turto registre registruojami šie nekilnojamieji daiktai, jeigu jie suformuoti kaip atskiri daiktai ir jiems suteiktas unikalus numeris – tai žemės sklypai, statiniai, butai daugiabučiuose namuose ir patalpos. To paties įstatymo 11 str. numato, jog patikėjimo teisė yra viena iš daiktinių teisių registruojamų į nekilnojamąjį daiktą. Iš to seka, kad turto patikėjimo teisė gali būti registruojama tik į nekilnojamąjį daiktą, o ne į šio daikto dalį. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad vienas esminių turto patikėjimo sutarties reikalavimų – turto atskyrimas nuo patikėtojo kito turto. Toks turto atskyrimas neįmanomas jeigu patikėtojas perduotų tik dalį jam priklausančio nekilnojamojo turto. Iš to galime daryti išvadą, jog turto patikėjimo sutarties objektas gali būti tik nekilnojamojo turto registre užregistruotas nekilnojamasis daiktas.

Svarbu aptarti kitą LR CK 6.965 str. numatytą patikėjimo teisės objektą – vertybinius popierius. Minėtas LR CK straipsnis nurodo vertybinius popierius kaip galimą turto patikėjimo teisės objektą, tačiau kyla klausimas ar jie gali būti ir turto patikėjimo sutarties objektu.

Pagal LR CK 1.101 str. 1 d. vertybiniai popieriai gali būti materialūs ir nematerialūs. Taigi paanalizuosime atskirai abi rūšis kaip galimus turto patikėjimo sutarties objektus.

⁶⁵ Žr. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 55-1948.

Pagal LR CK 1.101 str. 1 d. vertybinis popierius – tai dokumentas, patvirtinantis jį išleidusio asmens (emitento) išpareigojimus šio dokumento turėtoji. Šis apibrėžimas įtvirtina materialaus vertybinio popieriaus sampratą. LR CK kaip tokius įvardija čekius, vekselius, konosamentus, indėlių liudijimus (sertifikatus). Tai nėra baigtinis sąrašas, įstatymai gali numatyti ir kitokius materialius vertybinius popierius.⁶⁶

Kaip jau žinome pagal turto patikėjimo sutartį reikalingas patikėto turto perdavimas. Taip pat turto perdavimas kitam asmeniui patikėjimo teise nepakeičia turto nuosavybės teisės. Šiems teisiniams santykiams būdingas tęstinumas. Materialiųjų vertybinių popierių savininkų nuosavybės teisę patvirtina pats vertybinio popieriaus turėjimo faktas. LR įstatymai reglamentuoja keletą materialųjų vertybinių popierių perdavimo būdų t.y. indosamentą,⁶⁷ reikalavimo teisės perleidimą. Šiais būdais perduodant materialųjį vertybinį popierių kitam asmeniui, pastarasis įgyja visas teises ir tampa pilnateisiu jam perduoto materialaus vertybinio popieriaus savininku. Todėl darytina išvada, jog materialūs vertybiniai popieriai, kurie perduodami indosamentu ar reikalavimo teisės perleidimo būdais, negali būti turto patikėjimo sutarties objektais.

Atskirai reikėtų paminėti materialias akcijas.⁶⁸ Kaip jau minėjome materialias akcijas gali išleisti tik UAB. Šių akcijų ar teisių kylančių iš akcijos perdavimas reglamentuojamas LR akcinių bendrovių įstatyme⁶⁹ ir Vyriausybės nutarime dėl uždarujų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialųjų akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklių patvirtinimo.⁷⁰ Materialios akcijos suteikia jos savininkui tam tikras turtines ir neturtines teises, kurios suteikia teisę dalyvauti įmonės valdyme, todėl gali būti naudinga savininkui perduoti jas patikėjimo teise, pačiam nusišalinant nuo rūpesčių.

Kaip jau minėjome esminis turto patikėjimo sutarties momentas – tai patikėto turto perdavimas ir atskyrimas nuo patikėtojo turto. Todėl kalbant apie materialiąsias akcijas, turto patikėjimo sutartimi negali būti perduodamos atskiros turtinės ar neturtinės akcininko

⁶⁶ UAB gali išleisti materialias akcijas žr. LR akcinių bendrovių įstatymą.

⁶⁷ Indosamentas – tai perleidžiamasis įrašas materialaus vertybinio popieriaus antroje pusėje arba jo pratąsoje, patvirtinantis visų teisių pagal materialųjį vertybinį popierių perdavimą kitam asmeniui. Tokiu būdu perleidžiami čekiai, vekseliai, materialios akcijos.

⁶⁸ Materialios akcijos – tai vertybiniai popieriai, kurie suteikia jų savininkams tam tikras turtines ir neturtines teises.

⁶⁹ Žr. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574.

⁷⁰ Žr. Uždarujų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialųjų akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklės, patvirtintos LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 23 d. nutarimu Nr. 1041. Valstybės žinios, 2004, Nr. 132 – 4761.

teisės, kadangi būtų neįmanoma įgyvendinti turto atskyrimo principą. Taigi galime daryti išvadą, jog materialios akcijos gali būti perduodamos turto patikėjimo sutartimi.

Minėtų taisyklių 11.4, 11.5 punktai reglamentuoja informacijos apie akcininko teisių, susijusių su akcininko turimomis akcijomis, perleidimą, disponavimo teisės akcijomis apribojimų registravimą. Todėl apibendrinant galime daryti išvadą, jog turto patikėjimo sutartimi perduotos materialios akcijos registruojamos minėtų taisyklių nurodyta tvarka, taigi patikėtinis gali įgyvendinti prisiimtus įsipareigojimus pateikdamas jam perduotą materialiąją akciją kartu su turto patikėjimo sutartimi.

Šiai dienai materialios akcijos beveik nebeleidžiamos, todėl aktualiau yra paanalizuoti nematerialių vertybinių popierių galimybę būti turto patikėjimo sutarties objektu.

Lietuvoje nuo pat vertybinių popierių rinkos kūrimo pradžios pasirinktas vertybinių popierių dematerializavimas.⁷¹ Taigi šiai dienai reguliuojamoje rinkoje prekiaujama šiais nematerialiais vertybiniais popieriais: akcinių bendrovių akcijomis,⁷² LR Vyriausybės išleidžiamais vertybiniais popieriais.⁷³ Kiekvienam asmeniui turinčiam nuosavybės teise vertybinių popierių arba žadančiam jų įsigyti atidaroma asmeninė finansinių priemonių sąskaita, kurias turi teisę atidaryti ir tvarkyti tik finansų maklerių įmonės, kredito įstaigos ir centrinis depozitoriumas. Taigi įrašai asmeninėse finansinių priemonių sąskaitose, atidaromose finansinių priemonių savininko vardu, yra laikomi kaip nuosavybės teisės į vertybinius popierius įrodymas.⁷⁴ Kyla klausimas kaip gi vyksta nematerialių vertybinių popierių perdavimas pagal turto patikėjimo sutartį, ir ar gali jie apskritai būti turto patikėjimo sutarties objektu?

Nei LR finansinių priemonių rinkų įstatymas,⁷⁵ nei LR vertybinių popierių įstatymas⁷⁶ reglamentuojantys vertybinių popierių rinkos santykius, nereglamentuoja vertybinių popierių perdavimo. Operacijų su vertybiniais popieriais reglamentavimą galime rasti jau minėtame LR Vyriausybės nutarime „Dėl finansinių priemonių ir jų apyvartos apskaitos taisyklių patvirtinimo (toliau - taisyklės).

⁷¹ Žr. LAURINAVIČIUS, Kęstutis. Vertybinių popierių vieta civilinių teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28 (20), p. 58.

⁷² Akcinių bendrovių akcijos gali būti tik nematerialios žr., LR akcinių bendrovių įstatymo 40str. 7 d.

⁷³ LR Vyriausybės išleidžiami vertybiniai popieriai – LR Valstybės išdo vekseliai, LR Vyriausybės obligacijos ir LR Vyriausybės taupymo ląštai. Visi LR vyriausybės vertybiniai popieriai išleidžiami nematerialia forma. žr. Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių išleidimo ir apyvartos tvarka, patvirtinta LR Vyriausybės 1997 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1329. Valstybės žinios, 1997, Nr. 112 – 2838.

⁷⁴ Žr. Finansinių priemonių ir jų apyvartos apskaitos taisyklės patvirtintos LR vertybinių popierių komisijos 2007 m. gruodžio 28 d. nutarimu Nr. 1K-34. Valstybės žinios, 2008, Nr. 2-92, 11.2.2 punktas.

⁷⁵ Žr. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-627.

⁷⁶ Žr. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-626.

Pagal šias taisykles bet kokios su finansinėmis priemonėmis vykdomos operacijos, pavyzdžiui, finansinių priemonių įgijimas, perleidimas, disponavimo teisės jomis suvaržymai fiksuojami įrašais asmeninėse finansinių priemonių sąskaitose. Taisyklių 24.10 punktas kaip ypatumą išskiria įkeistų finansinių priemonių apskaitymą. Jame įtvirtinta, jog įkeistos finansinės priemonės (kurios yra perduotos įkaito turėtojui) ar kaip finansinis užstatas (be nuosavybės teisės perdavimo) perduotos finansinės priemonės apskaitomos asmeninėse įkaito ar finansinio užstato turėtojo vardu atidarytose sąskaitose. Taip pat nurodoma, jog įkaito ar finansinio užstato vardu atidarytoje sąskaitoje taip pat privalo būti nurodytas finansinių priemonių savininkas. Remiantis visa kuo išdėstyta, būtų galima teigti, jog vertybinių popierių patikėjimo sutarčiai pritaikius *mutatis mutandis* taisyklių reglamentavimo ypatumus dėl įkeistų finansinių priemonių, vertybiniai popieriai galėtų būti turto patikėjimo sutarties objektu. Tuomet pateikus šią sutartį patikėtojo asmeninės finansinių priemonių sąskaitos tvarkytojui, pastarajam tereikėtų padaryti įrašus patikėtinio asmeninėje vertybinių popierių sąskaitoje, jog šis naudoja, disponuoja sutartyje nurodytas finansines priemones patikėjimo teisės pagrindais. Tuo pačiu būtų nurodomas tikrasis savininkas. Padarėme prielaidą, jog nematerialūs vertybiniai popieriai galėtų būti turto patikėjimo sutarties objektu, tačiau reikia atkreipti dėmesį į keletą dalykų.

Pagal minėtų taisyklių 24.3 punktą operacijos su asmeninėse sąskaitose esančiomis finansinėmis priemonėmis vykdomos vadovaujantis klientų pavedimais. Vadinas patikėtinis nuolatos turėtų priiminėti sprendimus dėl investavimo ir duoti pavedimus sąskaitos tvarkytojui. Turto patikėjimo instituto esmė – jog turto savininkas perduodamas turta patikėtinui pats gali numatyti tam tikrus jo teisių apribojimus, tačiau negali visiškai kontroliuoti patikėtinio, kitaip turto patikėjimas netenka prasmės. Tačiau vertybiniai popieriai yra specifiniai civilinės teisės objektai, o jų investavimas visada susijęs su tam tikra rizika. Taigi perduodant vertybinius popierius patikėtinui LR CK numatyta patikėtinio atsakomybė būtų aiškiai per griežta. Taip pat nepakaktų šalių teisių ir pareigų LR CK reglamentavimo.

Apibendrinant galime daryti išvadą, jog įstatymų leidėjas nedraudžia turto patikėjimo sutartimi perduoti nematerialius vertybinius popierius, tačiau LR CK turto patikėjimo sutarties reglamentavimas neatitinka tarp šalių susiklostančių teisinių santykių specifiškumo, todėl vertybinių popierių patikėjimo sutarčiai būtinas specialus reglamentavimas. Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog bet kuriuo atveju perduodant vertybinius popierius patikėjimo sutartimi, savininkui nenaudinga pačiam nusišalinti nuo teisių į patikėtus vertybinius popierius įgyvendinimo, kadangi egzistuoja didelė rizika. Autoriaus nuomone, vertybinių

popierių savininkui naudingiau būtų įgyvendinti savo teises į vertybinius popierius per atstovą, kurio teisės konkrečiai išvardijamos įgaliojime, o ne per patikėtinį, kurio teisių ratas neapibrėžtas.

Rusijos CK numato visiškai kitokią turto valdymo patikėjimo sutarties vertybiniais popieriais reglamentavimą negu LR CK. Rusijos CK 1025 str. numato, jog vertybinių popierių valdymo patikėjimo santykių ypatumus numato įstatymas. Taigi pagal Rusijos įstatymus pensijų fondas, investicijų fondas sudaro su valdymo įmone turto valdymo patikėjimo sutartį, kurios sudarymo sąlygos, šalių teisės, pareigos, atsakomybė atskirai reglamentuojama įstatymuose. Laikoma, jog investuotojai gali prisijungti prie šių fondų pasirašydami standartinę turto valdymo patikėjimo sutartį. Kalbant apie investavimą per finansų maklerius, tai investuotojai su finansų makleriais taip pat sudaro vertybinių popierių valdymo patikėjimo sutartis. Lietuvoje laikoma, jog tarp finansų maklerio ir investuotojo, o taip pat tarp investuotojų ir pensijų, bei investicijų fondų susidaro vertybinių popierių pasaulio santykiai. Jeigu šie santykiai būtų traktuojami kaip patikėjimo santykiai, tai lemtų kitokias šalių teises, pareigas, bei atsakomybę.

4.3 Turto atskyrimo įgyvendinimas ir jo reikšmė

LR CK 6.961 str. įtvirtintas turto atskyrimo reglamentavimas visiškai atitinka Rusijos CK 1018 str. įtvirtintą reglamentavimą. Pagal LR CK 6.961 str. 1 d. turtas, perduotas patikėtiniui patikėjimo teise, turi būti atskirtas nuo patikėtojo ir patikėtinio turto.

Jau minėjome, jog turto patikėjimo sutarties objektais gali būti tik individualiais požymiais pasižymintys daiktai. Kyla klausimas ar gali būti individualiais požymiais apibūdinami daiktai sumaišomi?

Individualiais požymiais apibūdinamais laikomi daiktai, kurie vienu ar kitu būdu atskiriami nuo kitų vienu ar kitu būdu. ⁷⁷ Pavyzdžiui, nekilnojamieji daiktai jau savaime yra atskirti pagal būtiną registraciją nekilnojamojo turto registre ir jiems suteikiamus unikalius numerius. Gali kilti problemų atskiriant kilnojamąjį turtą, pavyzdžiui perdavus kokius įrenginius, dviratį. Jei patikėtinis turi tokius pačius daiktus kyla sumaišymo rizika, bet nuo to niekas neapsaugotas, nes kilnojamieji daiktai niekur neregistruojami, nebent automobiliai.

Galima kalbėti apie banko sąskaitoje iš patikėto turto gaunamų pajamų sumaišymą su patikėtinio asmeninėmis pinigėmis lėšomis, tačiau LR CK nenumato kokia būtų patikėtinio atsakomybė šiuo atveju. Autoriaus nuomone, ji turėtų būti atskirai aptarta prie

⁷⁷ Žr. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia. 2001, p. 217.

patikėtinio atsakomybės. Pavyzdžiui, Anglijoje jei patikėtasis savininkas sumaišo savo ir *beneficiario* pinigines lėšas banko sąskaitoje, tai patikėtajam savininkui bankrutavus, laikoma, jog *beneficiaras* turi pirmumo teisę prieš kitus kreditorius, taip pat galioja preziumcija, jog patikėtajam savininkui sumaišius pinigines lėšas ir nuėmus dalį pinigų iš sąskaitos banke, laikoma, jog pirmiausiai patikėtasis savininkas nuėmė jam priklausančias pinigines lėšas.⁷⁸

LR CK 6.961 str. 1 d. numato, jog patikėtinis privalo sudaryti ir tvarkyti jam perduoto turto apskaitą (balansą), o atsiskaitymams atlikti turi atidaryti atskirą banko sąskaitą. Turto apskaitos (balanso) sudarymui reikalingos tam tikros buhalterinės žinios, taip pat pažymėtina, jog turto apskaita (balansas) sudaromi laikantis įstatymo numatytų reikalavimų. Pavyzdžiui, LR buhalterinės apskaitos įstatymas⁷⁹ reglamentuoja juridinių asmenų, ūkininkų ūkių, bei gyventojų, kurie verčiasi individualia veikla (toliau – ūkio subjektai) turto, nuosavo kapitalo, finansavimo sumų, išipareigojimų buhalterinę apskaitą.

Toks įstatymo leidėjo reikalavimas dėl turto apskaitos (balanso) sudarymo tikslingas kai turto patikėjimo sutartis sudaroma siekiant maksimalios ekonominės naudos iš patikėto turto t.y. kai sutartis sudaroma komerciniais tikslais. Įsivaizduokime, jog turto patikėjimo sutartis sudaroma nekomerciniais tikslais, pavyzdžiui, turto savininkas perduoda giminaičiui patikėjimo teise sodybą arba automobilį, galbūt tas giminaitis neturi buhalterinių žinių kaip vesti patikėto turto apskaitą (balansą).

Kalbant apie kilnojamųjų daiktų patikėjimą, pavyzdžiui, automobilio, kokių nors techninių įrenginių, kurie neduoda jokių pajamų, sunku įsivaizduoti įstatymo leidėjo numatytos sąlygos dėl atskiros banko sąskaitos įgyvendinimą.

Apibendrinant galime daryti išvadą, jog LR CK įtvirtintas turto atskyrimo reglamentavimas tinka labiau komerciniams santykiams t.y. kai patikėtojas perduoda tam tikrą turtą su tikslu gauti kuo daugiau ekonominės naudos, iš to seka, jog kilnojamųjų daiktų perdavimas patikėjimo teise yra netikslingas ir nenaudingas pačiam savininkui. Kaip jau minėjome Rusijos CK taip pat neišskiria kilnojamąjį daiktą kaip turto patikėjimo sutarties objektą.

LR CK 6.961 str 2 d. numato, jog draudžiama išieškoti pagal patikėtojo kreditorių ieškinius iš turto, perduoto patikėjimo teise, išskyrus atvejus, kai patikėtojui iškeliamas bankroto byla ar jis tampa nemokus. Vadinasi, turto patikėjimas įtakoja patikėtojo kreditorių teises. Patikėtojo kreditoriai pirmiausiai gali nukreipti savo išieškojimus į kitą patikėtojo

⁷⁸ Plačiau apie patikėtojo savininko ir *beneficiario* piniginių lėšų banko sąskaitoje sumaišymą žr. RIDALL, J. G. *The Law of Trusts*. 4-th. Ed. London: Butterworths. 1992, p. 351-356.

⁷⁹ Žr. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 99-3515.

turtą ir tik paskiausiai į patikėtą turtą. Tokiu būdu patikėtojas gali planuoti savo veiklą, investicijas. Turtui esant atskirai nuo patikėtinio turto, patikėtinui bankrutavus taip pat negali būti nukreiptas išieškojimas į patikėtą turtą.

Turto atskyrimo principas įtvirtintas LR CK ir Rusijos CK be abejonės perimtas iš Anglijos teisės. Anglijos teismai per ilgą laiką išvystė principą, jog patikėtasis savininkas privalo jam patikėtą turtą laikyti atskirai nuo savo turto ir nuo kito asmens patikėto turto, jei jis tokių dar turi.⁸⁰ Šis principas ypač prigijo komerciniuose santykiuose pensijų kaupimo sistemoje, bei investavime į fondus. Valdymo įmonė, valdanti pensijų fondą ar investicijų fondą laikoma kaip patikėtinis, veikianti visų investuotojų naudai. Turto atskyrimo principas valdymo įmonės bankroto atveju apsaugo investuotojų turtą.⁸¹ Būtent dėl šios priežasties turto atskyrimo principas buvo inkorporuotas į Rusijos CK ir LR CK. Tuo metu vertybinių popierių rinkoje siekiant apsaugoti investuotojų turtą, įstatymų leidėjai matė vienintelę išeitį įtvirtinti savo teisės sistemose panašų institutą į Anglijos patikėtąją nuosavybę.

4.4 Įkeistas turtas kaip turto patikėjimo sutarties objektas

Pagal LR CK 6.961 str. 1 d. įkeisto turto perdavimas kitam asmeniui patikėjimo teise neatima iš įkaito turėtojo teisės išieškoti iš to turto. Tokia pati teisės norma numatyta Rusijos CK 1019 str. Ši teisės norma numatoma kaip išimtis bendram principui, jog draudžiama išieškoti pagal patikėtojo kreditorių ieškinius iš turto, perduoto patikėjimo teise. Visi kreditoriai, išskyrus įkeitimo teisės savininką, turi teisę išieškoti iš patikėto turto tik patikėtojo bankroto ar nemokumo atveju. Tokiu būdu minėta teisės norma įkeitimo teisės turėtojui suteikia pirmumo teisę prieš visus kitus patikėtojo kreditorius, patenkinti savo reikalavimą iš patikėto turto. Šios teisės normos išskyrimas, autoriaus nuomone, yra tikslingas, kadangi įkeitimo (hipotekos) teisė – tai daiktinė teisė, kuri yra labiau privilegijuota, palyginti su kitomis prievolių teisėmis, susijusiomis su tuo pačiu daiktu.⁸² Šios teisės specifiką pabrėžė ir LAT 2004 m. spalio 27 d. nutartyje:⁸³ „*Įkeitimo teisė yra daiktinė turtinė teisė. Šiai teisei būdingi šie bruožai: absoliutumas, pirmumas prieš kitus kreditorius ir sekimas paskui daiktą. Sudarius įkeitimo sutartį (hipotekos lakštą), kreditorius įgyja teisę į reikalavimo patenkinimą iš įkeisto turto. Ši jo teisė yra absoliuti, nes į keistą*

⁸⁰ Žr. HAYTON, D. J. *Fundamental Principles of Law. The Law of Trusts*. 2-nd Ed. London: Sweet&Maxwell. 1993, p. 130.

⁸¹ Plačiau žr. WATT, Gary. *Trust and Equity*. 2-nd Ed. Oxford University Press. 2006, p. 141-142.

⁸² Žr. JUODKA, Robertas. Hipotekos reikalavimo perleidimo analizė: teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 2004, Nr. 50, p. 3.

⁸³ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje *M. Baniulis v. AB bankas „Hansabankas“ Marijampolės KAC*, Nr. 3 K-3-573/2004, kat. 27.5.4.

daiktą kiti kreditoriai gali pretenduoti tik po įkaito gavėjo, įkeitimo teisė kreditoriui išlieka ir įkeisto daikto savininko bankroto atveju.“ Panašiai LAT pasisako ir 2005 m. sausio 19 d. nutartyje:⁸⁴ „Kadangi hipotekos (įkeitimo) sutarties šalys susitaria prievolės įvykdymą užtikrinti įkeičiamu daiktu, skolininkui neįvykdžius hipoteka (įkeitimu) užtikrinto skolinio įsipareigojimo išieškojimas visų pirma nukreipiamas į įkeistą daiktą.“

Taigi jei įkeistas turtas perduodamas patikėjimo teise, įkeitimo teisės turėtojui paliekama teisė nukreipti išieškojimus į tą turtą todėl, kad kitaip būtų pažeista įkaito teisės turėtojo teisė į tą turtą. Įkeitimo teisės turėtojas gali nukreipti savo išieškojimus tik į konkretų turtą – priešingai negu kiti patikėtojo kreditoriai.

Kyla klausimas kaip įkeisto turto perdavimas patikėjimo teise įtakoja turto patikėjimo sutarties šalių teises ir pareigas, o taip pat ir atsakomybę?

Pagal LR CK 4.170 str. 3 d. hipoteka neatima iš daikto savininko teisės valdyti, naudoti įkeistą daiktą ir juo disponuoti atsižvelgiant į hipotekos kreditoriaus teises. Vadinas, turto savininkas turi teisę perduoti įkeistą turtą patikėjimo teise, tačiau negali pažeisti kreditoriaus interesų. Taigi patikėtinio teisės apribojamos ne tik patikėtojo, bet ir įkeisto turto kreditoriaus interesais. Kreditoriaus interesus atspindi LR CK 4.10 str., kuriame įtvirtinta teisės norma, jog įkeisto daikto savininkas neturi teisės sunaikinti, sužaloti daiktą ar kitaip sumažinti jo vertę, išskyrus normalų daikto nusidėvėjimą. Iš to seka, kad prieš kreditorių atsako pats daikto savininkas t.y. patikėtojas. Jei patikėtinis įkeistam daiktui padaro žalos, tai šis pagal LR CK 6.965 str. 1 d. atsako prieš patikėtoją. Taigi galime daryti išvadą, jog patikėtinui perimant įkeistą turtą, atsiranda didesnė rūpestingumo pareiga, tuo pačiu ir didesnė atsakomybė, todėl LR CK 6.962 str. 2 d. numato patikėtojo pareigą pranešti patikėtinui, jog perduodamas turtas yra įkeistas, kadangi šis turi teisę atsisakyti nuo turto patikėjimo sutarties.

Kalbant apie įkeisto kilnojamojo daikto perdavimą patikėjimo teise yra tam tikra specifika. Remiantis LR CK 4.214 str. asmuo, kuriam perduotas įkeistas daiktas, atsako įkeitimo teisės turėtojui už tinkamą daikto laikymą bei saugojimą, nurodant, jog tas asmuo neturi teisės naudotis įkeistu daiktu, jeigu ko kita nenumato įstatymas ar sutartis. Taigi patikėtoju perdavus įkeistą kilnojamąjį daiktą patikėtinui, už tinkamą daikto laikymą ir saugojimą atsakytų tiesiogiai įkeitimo teisės turėtojui. Remiantis LR CK 4.208 str. įkeitimo teisės turėtojui suteikama teisė bet kada tikrinti įkeisto daikto būklę, saugojimo sąlygas. Šiai kreditoriaus teisei užtikrinti įkeitimo sutartyje (lakšte) turi būti nurodytas asmuo, pas kurį

⁸⁴ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Z. Bumblys v. AB bankas „Hansabankas“, Nr. 3 K-3-12/2005, kat. 128.16.

bus laikomas įkeistas daiktas (LR CK 4.210 str.). Taigi galime daryti išvadą, jog patikėtojas norėdamas perduoti įkeistą daiktą patikėjimo teise, turėtų pranešti apie tai kreditoriui.

Remiantis visa kuo išdėstyta galime daryti išvadą, jog kilnojamojo daikto įkeitimu suvaržoma daikto savininko teisė naudotis tuo daiktu, o taip pat pagrindinė jo pareiga lieka tinkamai laikyti ir saugoti įkeistą daiktą. Taigi tokio daikto perdavimas patikėjimo teise labiau atitiktų pasaugos sutarties esmę, o taip pat padidintų patikėtinio atsakomybę. Todėl autoriaus nuomone, netikslinga įkeistą kilnojamąjį daiktą perduoti pagal turto patikėjimo sutartį.

4.5 Turto patikėjimo sutarties šalių teisių ir pareigų ypatumai

Siekiant aiškiau suvokti tarp turto patikėjimo šalių susiklostančius santykius, būtina šalių pareigų ir jas atitinkančių teisių analizė. Tikslingiausia pradėti nuo patikėtinio pareigų analizės, kadangi šis jų turi daugiausiai ir tai pagrindinis turto patikėjimo teisinių santykių dalyvis.

- Patikėtinio teisių ir pareigų ypatumai

Iš turto patikėjimo sutarties apibrėžimo galime išskirti pagrindinę patikėtinio pareigą. Pagal šią sutartį patikėtinis įsipareigoja valdyti, naudoti patikėtą turtą, bei juo disponuoti patikėtojo ar jo nurodyto asmens (naudos gavėjo) interesais. Įgyvendindamas šią pareigą patikėtinis privalo laikytis įstatymų, turto patikėjimo sutartyje numatytų apribojimų, patikėtojo interesų, bei sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principų.

Esminis turto patikėjimo sutarties momentas – tai patikėtojo ar naudos gavėjo interesų nustatymas. Kiekvienas asmuo t.y. patikėtojas sudarydamas šią sutartį gali turėti skirtingų tikslų, pavyzdžiui, rūpinimasis patikėtu turtu, jo vertės išsaugojimas arba siekimas efektyvesnio turto valdymo ir didesnės naudos gavimas. Taigi nuo patikėtojo tikslų priklauso patikėtinio pareigų įgyvendinimas, todėl autoriaus nuomone, patikėtojo ar naudos gavėjo interesų apibrėžimas turėtų būti priskirta prie esminių turto patikėjimo sutarties sąlygų.

Gana probleminis klausimas kyla dėl patikėtiniai suteikiamų teisių valdyti, naudoti patikėtą turtą ir juo disponuoti turinio. Neabejojama, kad patikėtinis turi teisę valdyti patikėtą turtą ir jį naudoti, tačiau labai ginčytinas klausimas dėl teisės disponuoti patikėtu turtu. Būtent disponavimo teisės suteikimas sukelia daug neaiškumų turto patikėjimo sutarties institute.

LR CK 6.954 str. 2 d. numato, jog įstatymas ar sutartis gali nustatyti patikėtinio teisių turtą valdyti, naudoti ar juo disponuoti apribojimus. Tai dispozityvi norma. Kalbant apie turto patikėjimo sutartį, ši teisės norma įtvirtina patikėtojo teisę, bet ne pareigą numatyti suteikiamų patikėtinui teisių apribojimus. Taigi remiantis aukščiau paminėta teisės norma reikėtų panagrinėti du atvejus:

a) kai turto patikėjimo sutartimi patikėtojas nenumato jokių disponavimo teisės apribojimų;

b) kai patikėtojas numato tam tikrus disponavimo teisės patikėtu turtu apribojimus.

Pirmu atveju, turto patikėjimo sutartyje nenumačius jokių disponavimo teisės apribojimų, patikėtinis turi teisę valdyti, naudoti ir disponuoti patikėtu turtu savo nuožiūra. Tokiu būdu, patikėtinis faktiškai turi visas turto savininko teises, tačiau tokiu būti negali, nes nuosavybės teisė vis dar priklauso patikėtojui. Šiuo atveju susiklostytų situacija panaši į Anglijos patikėtosios nuosavybės institutą.⁸⁵

Kadangi kontinentinės teisės valstybės, taip pat ir Lietuva, nepripažįsta nuosavybės teisės padalijimo, tai nenumačius sutartyje disponavimo teisės apribojimų susiklostytų dviprasmiška situacija. Patikėtinis valdydamas jam patikėtą turtą būtų saistomas tik savininko interesų, todėl atsiranda didelė rizika, jog patikėtinis gali tuo piktnaudžiauti. Vis gi neapribota disponavimo teisė išlieka patikėtinio teisė, bet ne pareiga.⁸⁶ Todėl sąžiningas patikėtinis naudotųsi šia teise tik patikėtojo interesais.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tam tikrais atvejais netikslinga apriboti patikėtinui suteikiamą disponavimo teisę, kadangi tai būtų nenaudinga pačiam patikėtojui. Pavyzdžiui, kai turto patikėjimo sutarties objektas yra investiciniai vertybiniai popieriai. Pačiam patikėtojui būtų nenaudinga jeigu jis apribotų patikėtinio disponavimo teisę jais, kadangi patikėtinis turi priimti sprendimus dėl pirkimo, pardavimo, investavimo.

Apibendrinant galime daryti išvadą, kad tuo atveju, kai turto patikėjimo sutartimi disponavimo teisių apribojimų nenumatyta, patikėtinio turimas teisės jų apimtimi galima prilyginti turto savininko turimoms teisėms.

Taigi susiklosto situacija kai patikėtojas būdamas teisėtu turto savininku neturi teisės valdyti, naudoti, disponuoti savo turtu, o visas šias teises patikėtinis įgyja nebūdamas turto savininku. Kai kurie autoriai tai bando paaiškinti tuo, kad patikėtinis tik įgyvendina turto savininko teises, tačiau pats jokių teisių neturi. Pavyzdžiui, E. A. Суханов teigia, kad

⁸⁵ Anglijoje patikėtojas perdavęs turtą patikėtajam savininkui, praranda visas teises į perduotą turtą t.y. galima sakyti praranda nuosavybės teisę. Ši nuosavybės teisė tarsi padalijama tarp patikėtojo savininko ir *beneficiario*. Taigi patikėtojas netenka teisės kontroliuoti patikėtojo savininko pareigų vykdymą, bei kištis į tai. Šias teises įgyja *beneficiaras*. *Beneficiario* teisių prigimtis pateisinama pagal teisingumo teisę.

⁸⁶ Зр. БАБАЕВ, А. Б. *Система веиных прав*. Москва: Волтерс Клувер. 2006, p. 358.

savininkas perduodamas turtą turto valdymo patikėjimo teise, neperduoda patikėtiniui teisių naudoti, valdyti turtą ir juo disponuoti (jos išlieka savininkui), o tik suteikia patikėtiniui teisę savo vardu įgyvendinti šias savininko teises,⁸⁷ E. Баринова pabrėžia, kad patikėtojas ne tik išsaugo nuosavybės teisę į patikėtą turtą, bet ir visas teises į jį t.y. teisę valdyti, naudoti ir disponuoti patikėtu turtu, tik sudarydamas sutartį patikėtojas įsipareigoja susilaikyti nuo šių teisių įgyvendinimo.⁸⁸

Pabrėžtina, jog LR CK vartojamos abi sampratos. Pavyzdžiui, LR CK 6.953 str., LR CK 6.954 str. įtvirtintos nuostatos, jog patikėtinis turi teises valdyti, naudoti ir disponuoti patikėtu turtu, tačiau LR CK 6.963 str. įtvirtinta nuostata, kad patikėtinis įgyvendina savininko teises. Kaip jau išsiaiškinome šių sąvokų reikšmė skiriasi, taigi įstatymų leidėjas įtvirtino dviprasmišką sampratą, kuri gali būti išaiškinta tik teismų praktikos pagalba.

Autoriaus nuomone, vis dėl to patikėtiniui yra perduodamos teisės valdyti, naudoti ir disponuoti patikėtu turtu, kadangi patikėtinis veikia savo vardu ir pats prisiima teises ir pareigas, nors ir patikėtojo interesais. Jeigu patikėtinis šių teisių neturėtų, tai negalėtų jų ir įgyvendinti.

Aptariant antrąjį variantą, kai turto patikėjimo sutartimi disponavimo teisė apribojama – tuomet galime teigti, jog patikėtinis valdo, naudoja patikėtą turtą ir juo disponuoja jam suteiktos apribotos daiktinės teisės pagrindu. Taigi nuo patikėtojo priklauso kokia apimtimi patikėtinis gali įgyvendinti turto patikėjimo teisę.

Apibendrinant galime daryti išvadą, kad LR CK įtvirtinta dispozityvi teisės norma dėl galimo patikėtinio disponavimo teisės apribojimo ar neapribojimo yra dviprasmiška ir neaiški. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad priėmus Rusijos CK, jame buvo ta pati identiška teisės norma, tačiau po kiek laiko susiklosčius teismų praktikai, Rusijos CK 1020 str. buvo papildytas teisės norma, kad patikėtinis turi teisę disponuoti patikėtu nekilnojamoju turtu tik konkrečiai turto valdymo patikėjimo sutartyje numatytais atvejais. Autoriaus nuomone, būtų tikslinga tokią teisės normą įtvirtinti ir LR CK. Tokiu būdu patikėtojo turtui būtų suteikiama didesnė apsauga ir priduočiau daugiau aiškumo sudarinėjant turto patikėjimo sutartis.

Paminėtina, jog Anglijoje galioja bendrasis principas, jog patikėtasis savininkas neturi teisės parduoti jam patikėtą turtą, tačiau turi kai kurias disponavimo teises, pavyzdžiui, patikėtasis savininkas turi teisę investuoti bet kokį jam patikėtą turtą.⁸⁹

⁸⁷ *Žr. Гражданское право. Учебник. Том первый. Под. ред. СЕРГЕЕВА, А. Р., ТОЛСТОГО, Ю. К. Москва: Проспект. 2000, p. 586.*

⁸⁸ *Žr. ВИТРЯНСКИЙ, В. Обязательства по доверительному управлению имуществом существа и характерные признаки. Хозяйство и право. 2001, Nr. 10, p. 27.*

⁸⁹ *Žr. 1961 m. Trustee Investment Act (prieiga per internetą: <https://www.legislation.hmsso.gov.uk>).*

LR CK 6.964 str. numato patikėtinio pareigą valdyti, naudoti patikėtą turtą, bei juo disponuoti pačiam. Tai galima būtų paaiškinti tarp šalių susiklostančiais fiduciariniais santykiais. Šios sutarties sąlygos svarbą patikėtojui rodo ir tai, jog vienas iš turto patikėjimo sutarties pasibaigimo pagrindų – patikėtinio negalėjimas pačiam vykdyti prisiimtų įsipareigojimų. Įstatymas numato kelias išimtis kada patikėtinis turi teisę pavesti kai kuriuos veiksmus atlikti kitam asmeniui. Pabrėžtina, kad jis negali perduoti visų savo teisių - jis gali pavesti atlikti tik kai kuriuos veiksmus. Anglijoje taip pat patikėtasis savininkas turi veikti asmeniškai, tačiau skirtingai nei Lietuvoje jo teisė perduoti visas arba dalį savo teisių kitam asmeniui nėra labai ribojama.⁹⁰

Patikėtojo interesų apsaugai užtikrinti LR CK 6.963 str. 4 d. numato patikėtinio pareigą patikėtojui ir naudos gavėjui teikti savo veiklos ataskaitą. Dėl ataskaitos formos ir jos teikimo terminų šalys susitaria sutartyje. Tokiu būdu patikėtojas ir naudos gavėjas gali kontroliuoti ar patikėtinis rūpestingai valdo patikėtą turtą.

Bene pagrindinė patikėtinio pareiga, kurios pagrindu grindžiamas kitų patikėtinio pareigų atlikimas – tai rūpestingumo pareiga. Patikėtinis privalo valdyti, naudoti ir disponuoti patikėtu turtu rūpestingai, taip kaip rūpintųsi kiekvienas savininkas savo turtu. Be abejonės kiekvieną kartą kilus ginčui dėl to ar pakankamai rūpestingai buvo prižiūrimas turtas, gana sunku tai įrodyti. Rūpestingumo pareigos įrodinėjimas tenka patikėtiniui. Anglijoje patikėtojo savininko rūpestingumo pareiga (ang.- *duty of care*) labai plačiai išaiškinta teismų praktikoje. Patikėtasis savininkas privalo rūpintis jam perduotu turtu taip kaip rūpintųsi savo turtu, jeigu patikėtasis savininkas yra tam tikros profesijos atstovas, tai jam keliami rūpestingumo pareigos ir žinių reikalavimai būdingi tai profesijai ir pan.⁹¹

Be visų paminėtų patikėtinio pareigų, LR CK numato tik keletą jo teisių – tai teisė į atlyginimą, jei sutartis atlygintinė ir teisė į būtinų išlaidų atlyginimą. Atkreiptinas dėmesys, jog Rusijos CK įtvirtintas patikėtojo teisių ir pareigų reglamentavimas atitinka LR CK įtvirtintą reglamentavimą.

Apibendrinant galima teigti, jog turto patikėjimo sutarties esmė nereikalauja įstatymo leidėjo konkrečiai reglamentuoti visų patikėtinio teisių ir pareigų, tačiau vis dėl to nesant teismų praktikos sunku pasakyti, kokiais kriterijais remiantis galėtų būti vertinama patikėtinio veikla.

⁹⁰ Patikėtasis savininkas gali perleisti visas arba dalį savo teisių ne ilgesniam kaip dvylikos mėnesių laikotarpiui. Toks teisių perdavimas įforminamas teisiniu dokumentu. Patikėtasis gali taip pat pavesti kitam asmeniui atlikti tik kai kuriuos veiksmus, pavyzdžiui, gali pasisamdyti, finansininką, teisininką ir pan.

⁹¹ Plačiau žr. HAYTON, D. J. *Fundamental Principles of Law*. London: Sweet&Maxwell, 1993, p. 142-144.

- Patikėtojo teisių ir pareigų ypatumai

Patikėtojas turi teisę bet kada kontroliuoti patikėtinio veiklą (LR CK 6.963 str. 4 d.). Atkreiptinas dėmesys, jog tame pačiame straipsnyje numatyta patikėtojo teisė nustatyta forma ir terminais gauti iš patikėtinio ataskaitą. Ataskaitos pateikimas taip pat yra vienas iš kontrolės būdų, tačiau įstatymų leidėjas numato kaip savarankišką patikėtojo teisę bet kada kontroliuoti patikėtinio veiklą. Įstatymų leidėjas nereglamentuoja detaliau kokiu būdu pasireiškia patikėtojo kontrolė, bet tai gali būti, pavyzdžiui, informacijos užklauskimas iš patikėtinio apie valdomą turtą, atliktus veiksmus, ar planuojamus atlikti veiksmus, taip pat kontrolė gali būti suprantama kaip tam tikrų patarimų ar nurodymų davimas. Pažymėtina, jog turto patikėjimo sutarties esmė yra ta, jog turto savininkas savo noru nusišalina nuo turto valdymo, perleisdamas visus su turto valdymu susijusius rūpesčius patikėtinui, o patikėtinis valdo patikėtą turtą išimtinai savininko ar jo nurodyto asmens interesais. Iš to seka, kad turto savininkas negali per daug kištis į patikėtinio veiklą, kitaip turto patikėjimas netektų prasmės. Rusijos CK 1020 str. 4 d. taip pat numato patikėtojo ir naudos gavėjo teisę gauti ataskaitą, tačiau jiems nesuteikiama teisė bet kada kontroliuoti patikėtinio veiklą. Autoriaus nuomone, LR CK įtvirtinta jau minėta patikėtojo teisė bet kada kontroliuoti patikėtinio turtą suteikia patikėtojui per didelius įgaliojimus. Patikėtojo ir patikėtinio santykiai grindžiami pasitikėjimu, todėl patikėtojas perduodamas turtą patikėtinui išreiškia savo pasitikėjimą juo.

Skirtingai nuo patikėtinio patikėtojas turi teisę bet kada atsisakyti sutarties su sąlyga, jog išmoka patikėtinui sulgytą atlyginimą (LR CK 6.967 str. 1 d.)

Patikėtojas turi pareigą perduoti patikėtinui turtą (LR CK 6.953 str. 1 d.). LR CK nereglamentuoja detaliau šios pareigos vykdymo, tačiau remiantis bendradarbiavimo, teisingumo ir protingumo principais, patikėtojas turėtų perduoti patikėtinui ir visą reikalingą su turtu susijusią dokumentaciją, būtiną patikėtinio teisių įgyvendinimui, taip pat informuoti patikėtinį apie perduodamo daikto suvaržymus.

Turto patikėjimo sutarties galiojimo metu patikėtojas neturi teisės sudaryti kokių nors sandorių su patikėtu turtu.⁹² Tai seka iš turto patikėjimo sutarties prigimties, pagal kurią turto patikėjimo sutarties galiojimo metu patikėtinui suteikiamos savininko teisės valdyti, naudoti patikėtą turtą ir juo disponuoti (LR CK 6.963 str. 1 d.).

Anglijoje patikėtojo vaidmuo visiškai skiriasi nuo Rusijos CK ir LR CK reglamentavimo. Patikėtojui perdavus turtą patikėtajam savininkui, patikėtojas netenka visų teisių į tą turtą.⁹³

⁹² Жр. *Гражданское право. Учебник*. Том первый. Под. ред. СЕРГЕЕВА, А. Р., ТОЛСТОГО, Ю. К. Москва: Проспект. 2000, р. 600.

⁹³ Жр. HAYTON, D. J. *Fundamental Principles of Law*. London: Sweet&Maxwell. 1993, p. 126.

Tai galima būtų prilyginti dovanojimui. Priklausomai nuo patikėtosios nuosavybės rūšies patikėtojas gali pasilikti sau teisę pakeisti patikėtąjį savininką ar *beneficiarą*. Patikėtojas perduodamas turtą turi teisę nustatyti tam tikras patikėtojo savininko teises ar jų apribojimus, tačiau neturi jokios teisės kontroliuoti kaip patikėtasis savininkas vykdo nurodymus. Būtent dėl šio patikėtojo statuso neįmanoma Anglijos patikėtosios nuosavybės sampratos visa apimtimi perkelti į Lietuvos ar Rusijos teisinę sistemą.

- Naudos gavėjo teisių ir pareigų ypatumai

Jau anksčiau minėjome, jog tuomet kai patikėtojas paskiria naudos gavėją – laikoma, jog sutartis sudaryta trečiojo asmens naudai. Naudos gavėjas nėra turto patikėjimo sutarties šalis, todėl patikėtojas ir patikėtinis negali jam sukurti pareigų, tačiau naudos gavėjas įgyja tokią pačią reikalavimo teisę įvykdyti sutartį kaip ir patikėtojas.

Pagal LR CK 6.963 str. 4 d. naudos gavėjui suteikiama teisė gauti patikėtinio ataskaitą, tačiau naudos gavėjas neturi teisės bet kada kontroliuoti patikėtinio veiklą. Tokia teisė suteikiama tik turto savininkui.

Kai turto patikėjimo sutartimi patikėtojas paskiria naudos gavėją, patikėtinis privalo vykdyti sutartį vadovaudamasis naudos gavėjo interesais, o ne patikėtojo, tačiau turi laikytis patikėtojo numatytų apribojimų.

LR CK nereglamentuojama koku būdu tenkinami naudos gavėjo interesai. Autoriaus nuomone, turto patikėjimo sutartyje turėtų būti numatytos sąlygos kokia dalis iš patikėto turto gaunamų pajamų skiriama naudos gavėjui, tačiau tai vėl gi ne visada įmanoma jei patikėtas turtas neduoda jokių pajamų, pavyzdžiui, patikėtas automobilis.

LR CK ir Rusijos CK beveik nereglamentuoja naudos gavėjo teisių, kadangi naudos gavėjas nėra sutarties šalis ir negali savo teisių apimtimi prilygti sutarties šalims. Anglijoje *beneficiario* teisės ir pareigos reglamentuojamos labai plačiai ir tai bene svarbiausias patikėtosios nuosavybės santykių dalyvis. Patikėtojo savininko pareigos atitinka *beneficiario* teises.⁹⁴ Kontinentinės teisės valstybės, taip pat ir Rusija bei Lietuva galėjo perkelti tokią Anglijos patikėtosios nuosavybės schemą tik sutarties trečiojo asmens naudai būdu.

Palyginus patikėtojo savininko ir *beneficiario* santykius su patikėtojo ir patikėtinio teisiniais santykiais reglamentuojamais LR CK bei Rusijos CK, galima daryti išvadą, jog *beneficiario* statuso samprata iš esmės atitinka LR CK ir Rusijos CK patikėtojo sampratą t.y.

⁹⁴ *Beneficiaras* turi teisę prižiūrėti ar patikėtas turtas laikomas atskirai nuo patikėtojo savininko turto, turi teisę kontroliuoti kaip ir kur investuojamas turtas, tikrinti atsiskaitymus, pajamas gaunamas iš patikėto turto, jų paskirstymą tarp *beneficiarų*, turi teisę kreiptis į teismą reikalaujant pakeisti patikėtąjį savininką ir pan.

beneficiario teisių reglamentavimas ir samprata iš esmės atitinka Lietuvoje turto savininko nuosavybės teisės reglamentavimą.

Jau buvo minėta anksčiau, jog autoriaus nuomone, LR CK nepakankamai aiškiai reglamentuoja patikėtojo ir patikėtinio teises ir pareigas. Todėl, autoriaus nuomone, remiantis visa kuo išdėstyta aukščiau, įstatymų leidėjas siekdamas detalesnio ir aiškesnio patikėtojo teisių ir pareigų reglamentavimo galėtų remtis Anglijoje įtvirtintu *beneficiario* teisių ir pareigų reglamentavimu, o patikėtinio – atinkamai remtis patikėtojo savininko teisių ir pareigų reglamentavimu.

4.6 Turto patikėjimo sutarties šalių atsakomybės reglamentavimo aspektai

Sutartiniuose teisiniuose santykiuose konkrečias šalių teises ir pareigas nustato įstatymai bei pati sutartis.⁹⁵ Taip pat šalys privalo laikytis bendrojo pobūdžio reikalavimų – sąžiningumo, protingumo, teisingumo. Pažeidus šias įstatyme ar sutartyje nustatytas pareigas arba bendrojo pobūdžio reikalavimus, šalims atsiranda civilinė atsakomybė.

Taigi turto patikėjimo sutarties šalių atsakomybės atsiradimo pagrindai yra šie:

- asmeniui neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius savo sutartinę prievolę (LR CK 6.256 str. 2 d.);
- pažeidus bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai (LR CK 6.246 str. 3 d.);

Pradedant analizuoti turto patikėjimo sutarties šalių atsakomybę, būtina išskirti du analizės etapus:

- patikėtojo bei patikėtinio atsakomybę santykiuose su trečiaisiais asmenimis (išoriniai santykiai);
- patikėtojo, patikėtinio ir naudos gavėjo atsakomybę tarpusavio santykiuose (vidiniai santykiai).

Pirmiausiai aptarsime iš turto patikėjimo sutarties kylančią šalių tarpusavio atsakomybę (vidiniuose santykiuose). Šios atsakomybės pagrindas yra turto patikėjimo sutarties pažeidimas taigi atsirandanti atsakomybė – tai sutartinė atsakomybė.

Taigi patikėtinio atsakomybę prieš patikėtoją ir naudos gavėją reglamentuojama LR CK 6.965 str. 1 d., kuriame sakoma, jog patikėtinis, kuris tinkamai nesirūpino jam perduotu turtu ir patikėtojo bei naudos gavėjo interesais, turi atlyginti naudos gavėjui arba patikėtojui nuostolius, padarytus dėl turto praradimo ar sugedimo ir negautas pajamas. Remiantis šia

⁹⁵ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia. 1995, p. 114.

teisės norma darytina išvada, jog jeigu turto patikėjimo sutartimi paskiriamas naudos gavėjas, tai nuostoliai, padaryti dėl turto praradimo ar sugedimo ir negautos pajamos atlyginami tik naudos gavėjui, o patikėtoju nieko. Tik tuo atveju kai turto patikėjimo sutartis vykdoma patikėtojo interesais – nuostoliai ir negautos pajamos atlyginamos patikėtoju.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Rusijos CK numato kiek kitokį reglamentavimą. Pagal Rusijos CK 1022 str. 1 d. patikėtinui tinkamai nesirūpinus patikėtu turtu, patikėtinis turi atlyginti naudos gavėjui tik negautas pajamas, o patikėtoju nuostolius ir negautas pajamas.

Paanalizuokime šią situaciją. Patikėtinis privalo vykdyti turto patikėjimo sutartimi prisiimtus įsipareigojimus patikėtojo arba naudos gavėjo interesais. Paskyrus naudos gavėją, patikėtinis įgyvendina turto patikėjimo sutartimi prisiimtus įsipareigojimus naudos gavėjo interesais, tačiau net ir šiuo atveju patikėtojas pasilieka sau teisę bet kada kontroliuoti patikėtinio veiklą (LR CK 6.963 str. 4 d.). Taip pat nereikia pamiršti, kad nors turto patikėjimo sutartis vykdoma naudos gavėjo interesais, tačiau turto savininkas išlieka patikėtojas, o taip pat pasibaigus turto patikėjimo sutarčiai patikėtinis privalo grąžinti patikėtą turtą patikėtoju.

Grįžtant prie LR CK 6.965 str. 1 d. patikėtinio atsakomybę prieš patikėtoją ar naudos gavėją lemia nepakankamas rūpestingumo pareigos atlikimas, kuris sąlygoja patikėto turto praradimą ar sugedimą. Dėl patikėto turto praradimo ar sugedimo tiek patikėtojas, tiek naudos gavėjas patiria tam tikrą žalą. Žala – tai nukentėjusiojo turtinio ar kitokio intereso pažeidimas t.y. nukentėjusiojo turtiniai ar kitokie praradimai, dėl kurių nukenčia jo turtinė padėtis arba padaromas neigiamas poveikis neturtiniams interesams.⁹⁶ Taigi naudos gavėjui padaryta žala pasireiškia jo gaunamos naudos praradimu ar sumažėjimu, o patikėtoju – jam nuosavybės teise priklausančio patikėto turto praradimu ar sugedimu. Tiek patikėtoju, tiek naudos gavėjui padaroma turtinė žala, kuri įvertinta pinigais laikoma nuostoliais. Nuostoliai gali būti tiesioginiai (realūs) ir netiesioginiai (negautos pajamos). Tiesioginius nuostolius patiria patikėtojas, o netiesioginius – naudos gavėjas. Būtent tokią patikėtinio atsakomybės formą numato įstatymų leidėjas.

Remiantis visa kuo išdėstyta galime daryti išvadą, jog LR CK 6.965 str. 1 d. įtvirtinta teisės norma, jog turto patikėjimo sutartimi paskyrus naudos gavėją tiesioginiai nuostoliai ir negautos pajamos atlyginamos naudos gavėjui – yra netiksli, kadangi iš tikrųjų tiesioginius nuostolius patiria patikėtojas, o naudos gavėjo nuostoliai pasireiškia tik negautomis pajamomis. Tai pat pabrėžtina, jog pagrindinis nuostolių atlyginimo tikslas, jų

⁹⁶ Žr. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003, p. 341.

kompensavimo paskirtis yra šalies atstatymas į tokią padėtį, kurioje ji būtų buvusi, jeigu sutartis būtų įvykdyta tinkamai.⁹⁷ Vadinasi, būtų neteisinga turto savininko atžvilgiu, jog nuostoliai padaryti dėl turto praradimo ar sugedimo būtų atlyginami naudos gavėjui – kaip tai reglamentuoja LR CK 6.965 str. 1 d.

Šiuo atveju palyginus LR CK ir Rusijos CK teisės normas dėl patikėtinio atsakomybės prieš patikėtoją ir naudos gavėją, Rusijos CK įtvirtintas reglamentavimas yra tikslesnis.

LR CK 6.975 str. 1 d. įtvirtintą teisės normą patartina pakeisti nustatant, jog naudos gavėjui atlyginama negautos pajamos, o patikėtoju – tiesioginiai nuostoliai, padaryti dėl turto praradimo ir sugedimo.

LR CK 6.975 str. 1 d. įtvirtinta patikėtinio atsakomybė be kaltės. Pats žalos padarymo faktas suponuoja patikėtinio kaltę, tačiau jis gali būti atleistas nuo nuostolių atlyginimo jeigu įrodo, kad jie atsirado dėl nenugalimos jėgos arba patikėtojo ar naudos gavėjo veiksmų. Toks patikėtinio atsakomybės reglamentavimas yra gana griežtas ir gali būti netikslingas turto patikėjimo sutarties neatlygintinumui atveju. Todėl, autoriaus nuomone, būtų tikslinga diferencijuoti patikėtinio kaltės vertinimą pagal turto patikėjimo sutarties atlygintinumą. Turto patikėjimo sutarčiai esant neatlygintinei, turėtų būti taikomas bendrasis principas, jog civilinė atsakomybė atsiranda tik tais atvejais, jeigu įpareigotas asmuo kaltas (LR CK 6.248 str. 1 d.).

LR CK turto patikėjimo sutarties reglamentavime nėra atskirai išskirta patikėtojo atsakomybė, kas, autoriaus nuomone – būtina. LR CK galime rasti tik vieną teisės normą, kuri reglamentuotų patikėtojo atsakomybę prieš patikėtinį. LR CK 6.962 str. 2 d. numato, jog patikėtinis privalo būti pranešta, kad jam perduodamas patikėjimo teise turtas yra įkeistas. Jeigu patikėtinis apie turto įkeitimą nežinojo ar negalėjo žinoti, jis turi teisę reikalauti nutraukti turto patikėjimo sutartį ir sumokėti jam priklausantį atlyginimą bei atlyginti nuostolius (LR CK 6.962 str. 2 d.). Ši teisės norma pritaikyta tik vienam konkrečiam atvejui – kai patikėtinis nežinojo, jog patikėtas turtas yra įkeistas. Turtas perduodamas patikėjimo teise gali turėti ir kitus apribojimus, pavyzdžiui, turtui uždėtas areštas ir kt. Taigi visais atvejais, kada patikėtas turtas turi tam tikrus apribojimus ir patikėtinis apie tai nežinojo, ir jeigu jam tai trukdo įgyvendinti prisiimtus įsipareigojimus, turėtų būti suteikta teisė nutraukti turto patikėjimo sutartį ir reikalauti išmokėti atlyginimą bei nuostolių atlyginimo.

LR CK reglamentuoja patikėtinio teisę į atlyginimą bei būtinų išlaidų atlyginimą, tačiau nenumatoma patikėtojo atsakomybė, jei šis nesumoka atlyginimo.

⁹⁷ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia. 1995, p. 159.

Taigi LR CK patikėtojo pareigos bei atsakomybė nėra pakankamai reglamentuojamos. Autoriaus nuomone, turėtų būti aiškiai išskirtos patikėtojo pareigos bei atsakomybė į atskirus straipsnius, taip kaip patikėtinio. Tai suteiktų turto patikėjimo sutarties reglamentavimui daugiau aiškumo.

Kalbant apie patikėtinio ir patikėtojo atsakomybę santykiuose su trečiaisiais asmenimis – esminis klausimas yra iš kokio turto atlyginama tretiesiems asmenims padaryta žala. Taigi šiuo atveju labai svarbus patikėto turto atskyrimas nuo patikėtojo ir patikėtinio turto.

LR CK numato du atvejus kada patikėtinis sudarydamas sandorius su trečiaisiais asmenimis dėl patikėto turto atsako tik savo turtu:

- kai tretiesiems asmenims nenurodo, jog veikia turto patikėjimo teise (LR CK 6.955 str.);
- kai sudarydamas sandorį, viršija savo įgaliojimus arba pažeidžia turto patikėjimo sutartyje nustatytus apribojimus (LR CK 6.965 str. 3 d.)

Šiais paminėtais atvejais tretieji asmenys turi teisę reikalauti atlyginti jiems padarytą žalą, nukreipdami savo išieškojimus tik į patikėtinio turtą, bet ne į patikėto turtą.

Reikėtų atskirai paanalizuoti antrąjį atvejį, kai patikėtinis viršija savo įgaliojimus arba pažeidžia turto patikėjimo sutartyje nustatytus apribojimus.

Šiuo atveju LR CK numato tam tikrą išimtį – kai tretieji asmenys, su kuriais patikėtinis sudarė sandorį dėl patikėto turto, nežinojo ir neturėjo žinoti, kad patikėtinis viršija savo įgaliojimus. Tuomet tretieji asmenys turi teisę pirmiausiai nukreipti savo išieškojimus į patikėto turtą, o jeigu šio turto neužtenka, tai po to ir į patikėtinio turtą (LR CK 6.955 str. 4 d.). Ši teisės norma grindžiama tuo, kad patikėtinis privalo taip valdyti ir rūpintis patikėtu turtu, kad išlaidas atsirandančias dėl sudarytų sandorių su juo padengtų iš patikėto turto gaunamos pajamos.⁹⁸ Jeigu neužtenka ir patikėtinio turto, tuomet išieškojimas gali būti nukreipiamas į patikėtojo kitą turtą. Tokiu būdu įstatymų leidėjas suteikia pirmenybę trečiųjų asmenų interesams, palyginti su patikėtojo interesais.

Anglijoje reglamentuojama tik patikėtojo savininko atsakomybė, jis atsakingas tik *beneficiarui*. Patikėtojas ir negali būti atsakingas, kadangi perduodamas turtą patikėtajam savininkui jis netenka jokių teisių į tą turtą, o taip pat jokių teisių kontroliuoti patikėtojo savininko veiksmus. Patikėtojo savininko pareigų šaltinis yra patikėtojo nurodymai, įstatymų nuostatos, *beneficiario* nurodymai bei teismų sprendimai.⁹⁹ Taigi pažeidus bet kurią

⁹⁸ Žr. *Гражданское право. Учебник*. Том первый. Под. ред. СЕРГЕЕВА, А. Р., ТОЛСТОГО, Ю. К. Москва: Проспект. 2000, p. 601.

⁹⁹ Žr. RAMJOHN, Mohamed. *Cases & Materials on Trusts*. 3-rd Ed. London: Cavendish Publishing. 2004, p. 489.

iš šiuose šaltiniuose reglamentuojamų pareigų, patikėtasis savininkas atsako prieš *beneficiarą*.

Apibendrinant LR CK šalių atsakomybės reglamentavimą galime teigti, jog įstatymų leidėjas numato gana griežtą patikėtinio atsakomybę – prieš patikėtoją ir naudos gavėją patikėtinis atsako be kaltės, nebent pats įrodytų, jog žala atsirado dėl nenugalimos jėgos arba patikėtojo arba naudos gavėjo veiksmų, o santykiuose su trečiaisiais asmenimis patikėtinis dėl bet kokio sutarties nesilaikymo atsako savo turto. Autoriaus nuomone, tokia griežta patikėtinio atsakomybė tikslinga jeigu patikėtinis yra įmonė (verslininkas), tačiau per griežta jeigu patikėtinis yra fizinis asmuo. Atkreiptinas dėmesys, jog Rusijos CK 1022 str. reglamentuojantis patikėtinio atsakomybę beveik visiškai atitinka LR CK reglamentaciją. Taip pat jau ankščiau minėjome, jog Rusijoje patikėtinis gali būti tik įmonė (verslininkas). Todėl darytina išvada, jog įstatymų leidėjas tiesiog perkėlė Rusijos CK teisės normas į LR CK, nepasigilindamas į tai. Suprantama, jog įstatymų leidėjas siekia kaip galima geriau apsaugoti turto savininko interesus, tačiau tokia griežta patikėtinio atsakomybė gali būti viena iš priežasčių, kodėl Lietuvoje turto patikėjimo sutartys beveik nesudarinėjamos.

4.7 Turto patikėjimo sutarties pasibaigimo pagrindai

Turto patikėjimo sutartis gali pasibaigti remiantis bendrosiomis sutarčių pabaigą reglamentuojančiomis teisės normomis, tačiau LR CK 6.967 str. reglamentuoja specialiuosius turto patikėjimo sutarties pasibaigimo pagrindus. Būtent šių specialiųjų turto patikėjimo sutarties pasibaigimo pagrindų analizė reikšminga siekiant įgyvendinti šio darbo tikslus.

Turto patikėjimo sutarties pabaigą reglamentuojančias teisės normas būtų galima skirstyti į imperatyvias ir dispozityvias.

LR CK 6.967 str. 1 d. numato dvi dispozityvias teisės normas, kada turto patikėjimo sutartis gali ir nepasibaigti: a) kai miršta arba likviduojamas naudos gavėjas, jeigu sutartis nenustato ko kita (LR CK 6.967 str. 1 d. 1 p.); b) kai naudos gavėjas atsisako pagal sutartį gaunamos naudos, jeigu sutartis nenustato ko kita (LR CK 6.967 str. 1 d. 2 p.).

Naudos gavėjas nėra sutarties šalis, todėl natūralu, kad įstatymų leidėjas suteikia šalims galimybę nenutraukti turto patikėjimo sutarties šiais aukščiau paminėtais dviem atvejais. Kadangi turto patikėjimo sutartimi patikėtojas perduoda savo tam tikrą turta patikėtinui, tai naudos gavėjui mirus, likvidavus arba atsisakius gaunamos naudos, šalys gali numatyti, jog toliau sutartis vykdoma patikėtojo interesais. Gali būti, jog turto patikėjimo sutarties

sudarymo pagrindinis tikslas yra naudos gavėjo interesų įgyvendinimas, pavyzdžiui, sutartis sudaroma nepilnamečio asmens naudai. Nepilnamečiui mirus nėra prasmės toliau vykdyti sutartį.

Atkreiptinas dėmesys, jog naudos gavėjas turi teisę bet kada atsisakyti pagal sutartį gaunamos naudos. Jis neprivalo apie tai išpėti sutarties šalių, kaip tai privalo padaryti sutarties šalys viena kitos atžvilgiu (LR CK 6.967 str. 2 d.).

LR CK 6.967 str. 1 d. 3 p. numato imperatyvią teisės normą, jog turto patikėjimo sutartis pasibaigia kai patikėtinis miršta, pripažįstamas neveiksniu, ribotai veiksnium ar nežinia kur esančiu ar jis likviduojamas. Šios normos imperatyvumas paaiškinamas tuo, kad patikėtinis privalo jam perduotą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti pats (LR CK 6.964 str. 1 d.). Todėl atsiradus šiems pagrindams turto patikėjimo sutartis pasibaigia. Dėl patikėtinio likvidavimo klausimų nekyla, kadangi esant likvidavimui juridinio asmens veikla nutrūksta, o teisės ir pareigos nepereina kitiems juridiniams asmenims.¹⁰⁰ Tačiau kyla klausimas dėl to, kas valdo patikėtojo turtą tuo metu kai vyksta patikėtinio pripažinimo neveiksniu, ribotai veiksnium ar nežinia kur esančiu procedūros.

Pagal LR CK 2.28 str. 1 d. fizinį asmenį teismas gali pripažinti nežinia kur esančiu, jeigu jo gyvenamojoje vietoje vienerius metus nėra duomenų, kur jis yra. Taigi fizinis asmuo pripažįstamas nežinia kur esančiu tik po vienerių metų. Asmens pripažinimas neveiksniu ar ribotai veiksnium taip pat gali užtrukti iki kelių mėnesių, tačiau šiuo atveju patikėtojas turi teisę išpėti patikėtinį prieš tam tikrą terminą, jog sutartį nutraukia.

Autoriaus nuomone, siekiant apsaugoti patikėtojo interesus būtų tikslinga turto patikėjimo sutartyje numatyti, jog patikėtojas turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį, jei patikėtinis netikėtai dingsta, o asmens pripažinimo neveiksniu ar ribotai veiksnium atvejais numatyti trumpesnius kitos šalies išpėjimo apie sutarties nutraukimą terminus.

LR CK 6.967 str. 1 d. 4 p. numato besąlygiškai, jog turto patikėjimo sutartis pasibaigia kai patikėtojui iškeliamas bankroto byla. LR bankroto įstatymo¹⁰¹ 10 str. numato, jog įsiteisėjus teismo nutarčiai dėl bankroto bylos iškėlimo ir administratoriui pranešus suinteresuotiems asmenims, kad įmonės sudarytų sutarčių, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, nevykdys, šios sutartys laikomos pasibaigusios, o kreditorių reikalavimai tenkinami įstatyme numatyta tvarka. Taigi patikėtojui iškėlus bankroto bylą, patikėtinis turintis teisę į atlyginimą įtraukiamas į patikėtojo bendrą kreditorių eilę.

¹⁰⁰ Žr. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia. 2002, psl. 207.

¹⁰¹ Žr. Lietuvos Respublikos bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 31 – 1010.

LR CK 6.967 str. 1 d. 5 p. suteikia teisę tiek patikėtiniui, tiek patikėtoju atsisakyti turto patikėjimo sutarties kai patikėtinis pats negali vykdyti sutarties. Jau minėjome, jog tarp patikėtinio ir patikėtojo susiklosto pasitikėjimo santykiai, todėl patikėtiniui labai svarbu, kad patikėtinis pats vykdytų prisiimtus įsipareigojimus. Šiuo atveju dėl patikėtinio atlyginimo ir būtinų išlaidų atlyginimo reikėtų vadovautis LR CK 6.966 str.

LR CK 6.967 str. 1 d. 6 p. suteikia teisę patikėtiniui nutraukti sutartį kitais pagrindais, su sąlyga, jog išmoka patikėtiniui sutartyje sulygta atlyginimą bei atlygina būtinas išlaidas, padarytas dėl sutarties nutraukimo. Kalbant apie „nutraukti sutartį kitais pagrindais“ reikėtų sistemiškai aiškinti su to paties straipsnio pirmos dalies penktu punktu, kai patikėtojas gali atsisakyti sutarties dėl patikėtinio negalėjimo asmeniškai vykdyti sutartį. Kiti patikėtinio atsiskakymo pagrindai gali būti labai įvairūs t.y. neesminiai, pavyzdžiui, pasitikėjimo patikėtinium praradimas, patikėtojo nepasitenkinimu dėl patikėto turto gaunamos naudos ir t.t. Šiuo atveju jei sutartis neatlygintinė, tai patikėtojas atlygina patikėtiniui tik dėl sutarties nutraukimo padarytas išlaidas.

Atkreiptinas dėmesys, jog vienašališkai sutartis gali būti nutraukta tik joje numatytais atvejais (LR CK 6.217 str. 5 d.). Todėl darytina išvada, kad patikėtojas turti teisę atsisakyti sutarties kitais pagrindais tik tuo atveju, kai tokia galimybė numatyta sutartyje. Nenumačius to sutartyje, turėtų būti laikoma, jog patikėtinis atsisako galimybės vienašališkai nutraukti turto patikėjimo sutartį kitais pagrindais.

Rusijos CK numato visiškai tokius pačius turto valdymo patikėjimo sutarties pasibaigimo pagrindus, tačiau skiriasi LR CK ir Rusijos CK numatyti šalių tarpusavio įspėjimo terminai, kai viena ar kita šalis nori atsisakyti sutarties – LR CK 6.967 str. 2 d. numato šešių mėnesių laikotarpį, o Rusijos CK 1024 str. 2 d. numato trijų mėnesių įspėjimo laikotarpį. Abi šios teisės normos yra dispozityvios, taigi leidžiama šalims susitarti ir dėl trumpesnio termino. Šalių bendradarbiavimo principas reikalauja, kad šalis, nusprendusi pasinaudoti teise vienašališkai atsisakyti sutarties, privalo iš anksto informuoti apie tai kitą šalį.¹⁰² Jau minėjome anksčiau, jog Lietuvoje turto patikėjimo sutartis gali būti sudaryta ne daugiau kaip dvidešimčiai metų, o Rusijoje – ne daugiau kaip penkeriems metams. Todėl galime daryti išvadą, jog LR CK nustatomas ilgesnis įspėjimo terminas todėl, kad numatytas ilgesnis negu Rusijos CK sutarties galiojimo terminas.

Pasibaigus turto patikėjimo sutarčiai atsiranda patikėtinio pareiga grąžinti patikėtą turta patikėtoju (LR CK 6.967 str. 3 d.). Tai dispozityvi teisės norma. Šalys gali numatyti, jog

¹⁰² Žr. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003, p. 295.

pasibaigus sutarčiai, pavyzdžiui, patikėtinis galės išpirkti patikėtą turtą arba turtas privalės būti perduotas naudos gavėjui ir t.t.

Anglijoje galioja bendrasis principas, jog patikėtoji nuosavybė nustatoma neterminuotai, tačiau yra tam tikrų išimčių, pavyzdžiui, jeigu patikėtoji nuosavybė nustatoma nepilnamečio asmens naudai patikėtojas gali numatyti sąlygą, jog *beneficiarui* sukakus dvidešimt vieneriems ar dvidešimt penkiems metams patikėtas turtas turi būti perduotas *beneficiarui* ir tuomet patikėtoji nuosavybė pasibaigia. Svarbu paminėti dar vieną pavyzdį, jog jei patikėtoji perdavus turtą paaiškėja, kad patikėtoji nuosavybė buvo sukurta neatitinkant įstatymo reikalavimų, tuomet laikoma, jog patikėtoji nuosavybė nustatyta *beneficiario* naudai pasibaigia ir atsiranda kitos rūšies patikėtoji nuosavybė¹⁰³ t.y. laikoma, kad patikėtasis savininkas valdo turtą patikėtojo interesais. Visais atvejais laikoma, jog patikėtas turtas negrąžinamas atgal patikėtoji. Taigi ši nuostata visiškai priešinga LR CK ir Rusijos CK reglamentavimui, kada sutarčiai pasibaigus turtas turi būti grąžinamas patikėtoji.

4.8 Valstybės ir savivaldybės turto patikėjimo sutarčių sudarymo ypatumai

Atkreiptinas dėmesys, jog valstybės ar savivaldybės turtas perduodamas turto patikėjimo teise valstybės ar savivaldybės įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms, bei institucijoms priimant vyriausybės nutarimą¹⁰⁴ dėl valstybės turto ar priimant savivaldybės tarybos sprendimą¹⁰⁵ dėl savivaldybės turto ir pasirašant turto priėmimo-perdavimo aktą, o turto patikėjimo sutartis dėl valstybės ir savivaldybės turto sudaromos tik perduodant šį turtą kitiems juridiniams asmenims. Kadangi darbo tema „Turto patikėjimo sutartis“, tai paanalizuosime tik valstybės ar savivaldybės turto patikėjimo sutarčių sudarymą.

Lietuvos įstatymuose galime rasti vos keletą atvejų kada privalo būti sudaryta turto patikėjimo sutartis, pavyzdžiui, LR geležinkelių transporto sektoriaus reformos įstatymo¹⁰⁶ 7 str. numato, jog viešosios geležinkelių infrastruktūros turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo teisiniai santykiai nustatomi turto patikėjimo sutartimi, bei LR transporto

¹⁰³ Anglijoje egzistuoja labai daug patikėtosios nuosavybės rūšių, o ši angliškai vadinama *resulting trust*. Ji atsiranda tuomet, kai patikėtoji nuosavybė nustatoma pažeidžiant jai keliamus reikalavimus, pavyzdžiui, nesilaikant formalumų reikalavimo arba neaiškiai nurodytas *beneficiaras*. Kaip to pasekmė patikėtoji nuosavybė grįžta patikėtojo naudai, taigi jis tampa *beneficiar*.

¹⁰⁴ Žr. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 str.

¹⁰⁵ *Ibidem.*, 11 str.

¹⁰⁶ Žr. Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto sektoriaus reformos įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 61-2182.

veiklos pagrindų įstatymo¹⁰⁷ 18 str. numato, jog viešosios transporto infrastruktūros savininko ir valdytojo tarpusavio santykius nustato turto patikėjimo sutartis.

LR CK įtvirtintas turto patikėjimo sutarties reglamentavimas taikomas valstybės ir savivaldybės turto patikėjimo sutarčių sudarymui tiek, kiek to nereguliuoja įstatymai. Pagrindinis įstatymas reglamentuojantis valstybės ir savivaldybės turto patikėjimo sutarčių sudarymo sąlygas yra LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas. Kaip jį papildantį teisės aktą galima paminėti LR Vyriausybės nutarimą dėl valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise tvarkos aprašo patvirtinimo.¹⁰⁸

Pagal LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 str. sprendimą dėl valstybės turto perdavimo turto patikėjimo sutartimi priima Vyriausybė tuo pačiu paskirdama valstybės instituciją ar įstaigą, kuri įpareigojama pasirašyti turto patikėjimo sutartį. To paties įstatymo 11 str. numato, jog dėl savivaldybės turto priima sprendimą savivaldybės taryba, taip pat paskirdama savivaldybės instituciją ar įstaigą, kuri įpareigojama sudaryti turto patikėjimo sutartį. Taigi, valstybės ir savivaldybės turto patikėtojai yra pati valstybė ar savivaldybė, tačiau jos įgyvendina šias teises per įstatyme aiškiai apibrėžtas institucijas.

LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas numato, jog pagal turto patikėjimo sutartį valstybės ar savivaldybės turtas gali būti perduodamas juridiniams asmenims. Vadinasi, valstybės ar savivaldybės turtas negali būti perduodamas fiziniams asmenims. Atkreiptinas dėmesys, jog įstatyme aiškiai įtvirtinami tikslai t.y. valstybinių arba savivaldybių funkcijų vykdymas, kurioms įgyvendinti viešojo nuosavybė yra perduodama juridiniams asmenims.

Pastebėtina, jog turto patikėjimo sutarties, pagal kurią perduodamas valstybės ar savivaldybės turtas, naudos gavėju visada bus tik valstybė ar savivaldybė, tačiau šiuo atveju yra tam tikra specifika. Juridiniai asmenys valdantys patikėjimo teise valstybės ar savivaldybės turtą, valdys jį ne tik valstybės, bet iš dalies ir savo interesais.

Siekiant užtikrinti tikslingą valstybės ir savivaldybės turto valdymą patikėjimo teise LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 str. ir 11 str. aiškiai įtvirtina disponavimo šiuo turtu apribojimus t.y. juridinis asmuo neturi teisės patikėto turto parduoti, jo įkeisti ar kitaip suvaržyti daiktines teises į jį, juo garantuoti, laiduoti ar kitu būdu juo užtikrinti savo ir kitų asmenų prievolių įvykdymą, jo išnuomoti,

¹⁰⁷ Žr. Lietuvos Respublikos transporto veiklos pagrindų įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 29-1034.

¹⁰⁸ Žr. Valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 140. Valstybės žinios, 2003, Nr. 13-504.

suteikti panaudos pagrindais ar perduoti jį kitiems asmenims naudotis kitu būdu. Šis turtas turi būti naudojamas išimtinai tik valstybės ar savivaldybės funkcijoms įgyvendinti. Toks įstatymo leidėjo numatytas apribojimas be abejonės tikslingas, kadangi viešojo nuosavybė perduodama konkrečioms funkcijoms įgyvendinti, taigi draudimas disponuoti patikėtu turto neleidžia juridiniams asmenims piktnaudžiauti.

Apžvelgus Vyriausybės nutarimus nuo LR CK priėmimo t.y. nuo 2001 m. nerandama nė vieno Vyriausybės nutarimo, kuriuo būtų priimtas sprendimas dėl valstybės turto perdavimo juridiniam asmeniui turto patikėjimo sutartimi.

Jau buvo minėtas anksčiau LR geležinkelių transporto įstatymas, pagal kurį AB „Lietuvos geležinkeliai“ paskiriama viešosios geležinkelių infraskruktūros valdytoja. Šio įstatymo 7 str. numato, kad Vyriausybė arba jos pavedimu Susisiekimo ministerija įpareigojama sudaryti turto patikėjimo sutartį su AB „Lietuvos geležinkeliai“, kuria bendrovei būtų perduodami patikėjimo teise viešosios geležinkelių infrastruktūros turtas. Tačiau iki šiol ši sutartis nebuvo sudaryta. Kaip minima 2006 m. LR valstybės kontrolės išvadoje dėl 2005 m. valstybės nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitos¹⁰⁹ priežastis slypi tame, kad iki šiol viešojo geležinkelio infrastruktūros objektai nėra įregistruojami Nekilnojamojo turto registre, o taip pat iki šiol Vyriausybė nėra nustačiusi tvarkos, kaip turi būti perduotas bendrovei patikėjimo teise viešosios geležinkelių infrastruktūros turtas.

Kaip matome didelių Lietuvos nuosavybės teisės objektų perdavimas turto patikėjimo sutartimi yra gana sudėtingas. Turto patikėjimo sutartys dėl valstybės turto sudaromos labai retais atvejais.

Apžvelgus keletą savivaldybių tarybų sprendimus dėl savivaldybių turto perdavimo patikėjimo sutartimi juridiniams asmenims, taip pat galima daryti išvadą, jog tokios sutartys sudaromos labai retai. Apžvalga padaryta 2001 m. – 2008 m. laikotarpyje.

Kauno miesto savivaldybės taryba šiame laikotarpyje priėmė tik keturis sprendimus¹¹⁰ dėl savivaldybės turto patikėjimo sutarties sudarymo: dėl Kauno miesto inžinerinės požeminės komunikacijos perdavimo AB „Kauno keliai“; dėl kompiuterių su programine įranga, spausdintuvų ir interneto įrangos perdavimo Vinco Kudirkos viešajai bibliotekai; Kauno miesto savivaldybės tarybai nuosavybės teise priklausančio fontano perdavimo UAB „Kauno saulėtekis“; dėl Kauno miesto savivaldybei nuosavybės teise priklausančios profesoriaus Algimanto Miškinio dovanotos Lietuvos dailės kolekcijos perdavimo Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui.

¹⁰⁹ Žr. 2006 m. lapkričio 29 d. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės išvada dėl 2005 metų valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitos, Nr. S-(60-1.9)-1987 (prieiga per internetą: www.lrs.lt/doc2/GPBDKHDB.PDF).

¹¹⁰ Žr. <http://www.kaunas.lt/319>

Šiaulių miesto savivaldybės taryba minėtu laikotarpiu priėmė tik du sprendimus¹¹¹ dėl savivaldybės turto perdavimo patikėjimos sutartimi: 2003 m. ir 2007 m. sprendimai dėl administracinių pastatų kapinėse perdavimo AB „Šiaulių apželdinimas“.

Ignalinos miesto savivaldybės taryba priėmė aštuonis sprendimus¹¹²: pagal šešis iš šių sprendimų perduodami automobiliai bendrovėm teikiančiom viešąsias paslaugas; pagal vieną iš jų perduodami šaldytuvai viešajai įstaigai „Kretingos maistas“ ir pagal paskutinį sprendimą perduodamas nekilnojamas ir kitas ilgalaikis materialus turtas UAB „Smulkus urmas“.

Apžvelgus Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimus¹¹³, nebuvo rasta nė vieno sprendimo, kuriuo savivaldybės turtas būtų perduodamas pagal turto patikėjimo sutartis.

Kaišiadorių miesto savivaldybės taryba minėtu laikotarpiu priėmė penkis sprendimus¹¹⁴ dėl savivaldybės turto perdavimo patikėjimo sutartimi. Visos turto patikėjimo sutartys buvo sudarytos su UAB „Kaišiadorių vandenys“ dėl įvairių inžinerinių tinklų, vandens geležies valymo įrenginių, pumpavimo stoties perdavimo.

Kaip matome turto patikėjimo sutartimis perduodamas labai įvairus savivaldybės turtas: pastatai, kompiuterinė įranga, inžineriniai įrenginiai, automobiliai. Iš tarybos sprendimų apžvalgos galime daryti išvadą, jog savivaldybės turto patikėjimo sutartys sudaromos labai retai. Nėra statistikos kaip yra vykdomos šios sutartys ir ar pakankamai kontroliuojamas jų vykdymas.

Kaip minėta ankščiau turto patikėjimo sutartims dėl viešosios nuosavybės būdingas tam tikras specifiškumas. Dauguma savivaldybių yra priėmusios savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarkas, tačiau nėra vieningos formos. Autoriaus nuomone, būtų tikslinga Vyriausybei priimti viešosios nuosavybės turto patikėjimo sutarties bendrąją pavyzdinę formą.

Apibendrinant turto patikėjimo sutarčių sudarymą dėl viešosios nuosavybės galima teigti, jog tokios sutartys sudaromos labai retai, ypač dėl valstybės turto. Kaip rodo praktika dažniausiai yra sudaromos turto panaudos sutartys, kadangi pagal LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 13 str. valstybės ar savivaldybių turtas gali būti perduodamas panaudos pagrindais laikinai neatlygintinai valdyti ir naudoti valstybines ir savivaldybių funkcijas įgyvendinantiems subjektams. Taigi galima daryti išvadą, jog įstatymas suteikia alternatyvą turto patikėjimo sutarčiai.

¹¹¹ Žr. <http://web.siauliai.lt/aktai/find.asp>

¹¹² Žr. <http://212.59.30.157/paieska/aktai.aspx>

¹¹³ Žr. <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx>

¹¹⁴ Žr. http://www.kaisiadorys.lt/index.php?option=com_docman&task=search_result&Itemid=38

IŠVADOS

Išanalizavus turto patikėjimo sutarties reglamentavimą, lyginant su Rusijos ir Anglijos turto patikėjimo reglamentavimu galima daryti šias išvadas:

1. Turto patikėjimo sutarties LR CK reglamentavimui didelę įtaką padarė Rusijos CK įtvirtintas turto valdymo patikėjimas, bei Anglijos patikėtosios nuosavybės samprata. Galima teigti, jog išskyrus kai kurias teisės nuostatas, beveik visas Rusijos CK turto valdymo patikėjimo reglamentavimas buvo perrašytas į LR CK. Esminis skirtumas yra tas, kad Rusijos CK reglamentavimas labiau tinka komerciniams santykiams, o Lietuvos – pritaikytas ir komerciniams ir nekomerciniams santykiams. Šiuo atžvilgiu LR CK įtvirtintos turto patikėjimo sutarties tikslai labiau atitinka patikėtosios nuosavybės sudarymo tikslus.

2. Iš turto patikėjimo sutarties atsirandantys teisiniai santykiai – tai prievoliniai teisiniai santykiai su daiktinės teisės elementu. Patikėtinio ir patikėtojo teisiniams santykiams būdingi fiduciarinių (pasitikėjimo) santykių bruožai. Šiais bruožais turto patikėjimo teisinių santykių samprata labai artima patikėtosios nuosavybės teisinių santykių sampratai.

3. Savo prigimtimi turto patikėjimo sutartis yra paslaugų teikimo sutartis, kuriai būdingas specialus reglamentavimas. Turto patikėjimo sutartis – tai realinė, dvišalė, terminuota sutartis, taip pat gali būti tiek atlygintinė, tiek neatlygintinė. Dviprasmišką teisės normą dėl atlygintinumo siūloma pakeisti dispozityvia teisės norma, jog sutartis gali būti tiek atlygintinė, tiek neatlygintinė. Kai turto patikėjimo sutartis sudaroma kito asmens naudai tai turto patikėjimo sutartis traktuojama kaip sutartis trečiojo asmens naudai.

4. Palyginus turto patikėjimos sutartį su kitomis panašiomis sutartimis darytina išvada, kad turto patikėjimo sutarčiai būdingi daugelio sutarčių bruožai, tačiau turto patikėjimo sutarties ypatumai bei atskiras reglamentavimas leidžia traktuoti turto patikėjimo sutartį kaip savarankišką sutartį.

5. Palyginus turto patikėjimo sutartį su turto administravimu darytina išvada, kad šie institutai tarpusavyje yra konkuruojantys institutai, kadangi turto administravimas savo esme apima tiek turto valdymą, tiek turto patikėjimą. Turto administravimo aiškus ir detalus reglamentavimas daro jį patrauklesnį nei turto patikėjimas, kuris iki šiol Lietuvoje buvo nežinomas. Tai viena iš priežasčių, kodėl Lietuvoje turto patikėjimo sutartys sudarinėjamos labai retai. Taip pat darbe padaryta išvada, kad turtui paskyrus administratorių dėl to paties turto negali būti sudaryta turto patikėjimo sutartis. Atsižvelgiant į tai, kad turto patikėjimas tai iš Anglijos bendrosios teisės perimtas institutas ir civilinės teisės atstovams nelabai

suprantamas, autoriaus nuomone, LR CK būtinas detalesnis ir tikslesnis turto patikėjimo sutarties reglamentavimas.

6. Anglijos patikėtosios nuosavybės samprata atitinka turto patikėjimo sutarties sąvoką. Patikėtosios nuosavybės teisinių santykių dalyviai – patikėtojas, patikėtasis savininkas ir *beneficiaras* LR CK reglamentavime atitinka patikėtoją, patikėtinį ir naudos gavėją. Dėl nuosavybės teisės išskaidymo patikėtoje nuosavybėje Lietuvos teisinė sistema negalėjo perkelti patikėtosios nuosavybės instituto visa apimtimi, todėl geriausiai tai atitiko kaip sutarties trečiojo asmens naudai priėmimas.

7. LR CK neišsamiai apibrėžtas turto patikėjimos sutarties objektas. Darbe buvo išsiaiškinta, jog tokiais objektais gali būti tik individualiais požymiais apibūdintas, nesunaudojamas turtas. Taip pat nustatyta, jog turto savininkas negali sudaryti turto patikėjimo sutarties dėl turto, kurio valdymas perduotas kitam asmeniui, taip pat dėl turto kuriam paskirtas turto administratorius. Įstatymų leidėjui negalint išvardinti visų galimų turto patikėjimo sutarties objektų, patartina bent jau išskirti bendriausius turto patikėjimo sutarties objekto bruožus, arba išvardinti koks turtas negali būti perduodamas pagal turto patikėjimo sutartį. Taip pat darbe padaryta išvada, kad vertybinių popierių turto patikėjimo, bei įmonės turto patikėjimo sutarčių sudarymas reikalauja specialaus reglamentavimo.

8. Turto patikėjimo sutarties vykdymui labai svarbūs patikėtojo tikslai, todėl autoriaus nuomone, tai turėtų būti priskirta prie esminių turto patikėjimo sutarties sąlygų.

9. LR CK nepakankamai detalčiai reglamentuoja patikėtojo bei patikėtinio pareigas. LR CK įtvirtinta teisės norma, jog patikėtinis turti teisę valdyti, naudoti ir disponuoti patikėtu turtu – nepakankama. Turi būti detalizuojami bent jau pagrindiniai veiksmai, kuriuos privalo atlikti patikėtinis. Autoriaus nuomone, administratoriaus veiksmų dėl turto valdymo ir naudojimo reglamentavimas visiškai atitinka patikėtinio veiksmų turinį, todėl šios nuostatos turėtų būti įtvirtintos turto patikėjimo sutarties reglamentavime. LR CK įtvirtinta teisės nuostata, jog savininkas turi teisę bet kada kontroliuoti patikėtinio veiklą yra nepakankamai aiški ir suteikia savininkui per didelius įgaliojimus. Patikėtojui per daug kišantis į patikėtinio turto valdymą, turto patikėjimas netenka prasmės, todėl LR CK turėtų tiksliau apibrėžti patikėtojo teises. Pavyzdžiui, siūlytina šią teisės nuostatą pakeisti į patikėtojo teisę bet kada kreiptis į patikėtinį dėl informacijos suteikimo. Darbe padaryta išvada, jog patikėtosios nuosavybės santykių patikėtojo savininko ir *beneficiario* santykiai atitinka Lietuvos reglamentavime patikėtojo ir patikėtinio santykius. Kadangi Anglijoje labai detalčiai reglamentuojamos šių santykių dalyvių teisės ir pareigos, tai Lietuvos įstatymų leidėjas

detalizuodamas LR CK patikėtinio ir patikėtojo teises ir pareigas, galėtų remtis Anglijos reglamentavimu.

10. LR CK įtvirtinta teisės norma dėl to, jog sutartimi gali būti nustatyti patikėtinio teisių turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti apribojimai yra dviprasmiška. Įstatymas suteikia galimybę nenumatyti jokių apribojimų, o tai reikštų patikėtinio turimų teisių prilyginimą turto savininkui. Ši teisės norma neapsaugo patikėtojo interesų ir atsiranda galimybė, jog patikėtinis gali piktnaudžiauti jam suteikiama disponavimo teise, ypač tai aktualu perduodant nekilnojamąjį turtą. Todėl, autoriaus nuomone, būtų tikslinga įvesti teisės normą, jog patikėtinis neturi teisės disponuoti nekilnojamuoju turtu, nebent konkrečiai sutartyje numatytais atvejais.

11. LR CK reglamentuojama labai griežta patikėtinio atsakomybė. Šios teisės nuostatos buvo perkeltos iš Rusijos CK, kur patikėtinis gali būti tik profesionalas. Dėl šios priežasties darytina išvada, kad LR CK įtvirtinta per griežta patikėtinio atsakomybė yra viena iš turto patikėjimo sutarties nepaplitimo Lietuvoje priežasčių. Taip pat LR CK įtvirtinta neteisinga nuostolių atlyginimo tvarka, jog patikėtinis privalo atlyginti padarytus nuostolius t.y. tiesioginius nuostolius ir negautas pajamas arba patikėtojui arba naudos gavėjui. Autoriaus nuomone, visais atvejais tiesioginiai nuostoliai atsiranda patikėtojui, kadangi patikėtojas yra turto savininkas. Todėl siūlytina įtvirtinti teisės nuostatą, jog naudos gavėjui atlyginamos tik negautos pajamos.

12. Turto atskirumo principas visiškai perimtas iš Anglijos. Šį patikėtosios nuosavybės principą išvystė Anglijos teismai, kuris ypač prigijo ir tapo naudingu komerciniuose santykiuose. LR CK numatytas atskiro turto balanso ir apskaitos vedimas, reikalaujantis buhalterinių žinių paaiškinamas komerciniuose santykiuose, kai patikėtinis profesionalas, verslininkas, tačiau netikslingas kai turto patikėjimo sutartys sudaromos asmeniniais tikslais, tarp šeimos narių, giminaičių, kurie galbūt neturi buhalterinių žinių. Šiuo atveju siūlytina nekomerciniais tikslais sudarytos turto patikėjimo sutarties patikėtiniui numatyti pareigą dažniau teikti ataskaitas patikėtojui.

13. Įkeisto kilnojamojo turto perdavimas turto patikėjimo sutartimi netikslingas, kadangi tai atitinka pasaugos sutarties esmę. Apskritai darbe padaryta išvada, kad kilnojamojo daikto patikėjimo sutarties sudarymas netikslingas ir gali pasitaikyti labai retai.

14. Apibendrinant galima išskirti šias turto patikėjimo sutarties nepaplitimo Lietuvoje priežastis: konkuravimas su turto administravimo institutu; esamo turto patikėjimo sutarties reglamentavimo neaiškumas, o taip pat reglamentavimo nepakankamumas; per griežta patikėtinio atsakomybė; taip pat savininko nepasitikėjimas perleisti kam nors savo turtą

suteikiant tokius plačius įgaliojimus. Esant dabartiniam turto reglamentavimui labai svarbu apgalvoti kiekvieną sutarties sudarymo sąlygą.

15. Valstybės ir savivaldybės turto patikėjimo sutartims būdinga tam tikra specifika, kadangi šios sutarties įgyvendinimo apribojimus nustato atskiri įstatymai. Pagrindinė šių sutarčių nepaplitimo priežastis – tai įstatyme numatyta galimybė tiems patiems subjektams sudaryti labiau žinomą panaudos sutartį.

SANTRAUKA

TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIS

Priėmus naują LR CK buvo detalizuota turto patikėjimo teisė įtvirtinta dar sename LR CK, tuo pačiu įvedant naują teisės institutą – turto patikėjimo sutartį. Šio instituto įvedimą į Lietuvos teisės sistemą lėmė privačios nuosavybės sukūrimas, ekonominių santykių kaita, bei užsienio šalių praktika.

Turto patikėjimo institutas atsirado dar 11 a. – 13 a. Anglijoje ir per ilgą laiką vystėsi, plėtojosi ir buvo perimtas daugelio pasaulio šalių. Turto patikėjimo teisei tik atsiradus plačiai buvo naudojama šeimos turtiniuose santykiuose, tačiau laikui bėgant išplito turto patikėjimo naudojimo sfera ir pradėta naudoti komerciniuose santykiuose.

Nuo pat turto patikėjimo sutarties įtvirtinimo LR CK šis institutas Lietuvos autorių nebuvo analizuotas, o taip pat iki šiol teismų praktikos nagrinėjamu klausimu nėra, todėl labai svarbu išanalizuoti turto patikėjimo sutarties reglamentavimą Lietuvoje, jo privalumus, trūkumus. Darbe nagrinėjami šie pagrindiniai klausimai:

1) Turto patikėjimo teisės kilmė ir raida: nagrinėjamos turto patikėjimo teisės atsiradimo priežastys, vystymasis, šio instituto panaudojimo sferos;

2) Turto patikėjimo teisės samprata pagal LR CK: atskleidžiamas turto patikėjimo sutarties turinys lyginant jį su nuosavybės teisės turiniu, nagrinėjamos turto perdavimo patikėjimo teise priežastys;

3) Turto patikėjimo sutarties prigimties analizė: aiškinamasi turto patikėjimo sutarties santykių prigimtis, analizuojamas turto patikėjimo sutarties santykis su kitomis panašiomis sutartimis, atskleidžiama turto patikėjimo sutarties ir turto administravimo santykio problema;

4) Turto patikėjimo sutarties reglamentavimo ypatumai bei probleminiai reglamentavimo aspektai: analizuojamos turto patikėjimo sutarties reglamentavimas, keliami probleminiai klausimai, siūlomi sprendimų būdai.

Šiame darbe Lietuvos turto patikėjimo sutarties reglamentavimas analizuojamas lyginant jį su Rusijos bei Anglijos šio instituto reglamentavimu. Darbo analizės pagrindu šio darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei pasiūlymai turto patikėjimo sutarties reglamentavimo Lietuvoje tobulinimui

SUMMARY

THE CONTRACT OF PROPERTY TRUST

After adoption of the new Civil Code of the Republic of Lithuania (CC RL), the property trust right, which had been established already in the old CC RL, was stipulated in detail by introducing the new legal institute – the contract on property trust. Introduction of this institute into the legal system of Lithuania was determined by development of private property, changes in economic relations and practices of foreign countries.

The property trust institute developed already in the 11th - 13th centuries in England, was evolving in a long run and later adopted by numerous countries of the world. Upon the onset of the property trust right, it was widely used in proprietary relations but in the course of time the scope of application of property trust has expanded, and it was introduced also to commercial relations.

From the very enforcement of the contract on property trust in the CC RL, this institute was not analysed by Lithuanian authors, and no practice on this issue exist up to this date, therefore it is very important to analyse the regulation of contract on property trust in Lithuania, its benefits and advantages. The following main issues are analysed in the work:

1) Origins and development of the property trust right: reasons for origination of the property trust institute, its development and scope of application;

2) Concept of property trust law according to the CC RL: by disclosing the contents of contract on property trust and comparing it to the contents of property right, reasons for property transfer by the right of trust are analysed;

3) Analysis of origination of the property trust contract: clarification of origination of relations under the property trust contract, analysis of relation between the property trust contract and other similar contracts, and the problem between the relation of the property trust contract and administration is approached;

4) Peculiarities of property trust contract regulation, and problematic aspects of regulation: analysis of property trust contract regulation is provided, problem issues are solved, and possible solutions are proposed.

In this work, regulation of the Lithuanian property trust contract is analysed by comparing it with regulation of this institute in Russia and in England. On the basis of work analysis, conclusions and recommendations for the improvement of the Lithuanian property trust contract are provided in the end of the work.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014).
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 -2262).
3. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 60-2412).
4. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 74-3424).
5. Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). (Valstybės žinios, 2003, Nr. 75-3472).
6. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085).
7. Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1999, Nr. 52-1672).
8. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas (Valstybės žinios, 2001, Nr. 55-1948).
9. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574).
10. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas (Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-627).
11. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas (Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-626).
12. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 99-3515).
13. Lietuvos Respublikos bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 31 – 1010).
14. Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto sektoriaus reformos įstatymas (Valstybės žinios, 2004, Nr. 61-2182).
15. Lietuvos Respublikos transporto veiklos pagrindų įstatymas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 29-1034).
16. Valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 5 d. nutarimu Nr. 16 (Valstybės žinios, 2001, Nr. 3-48).

17. Uždarųjų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialųjų akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 23 d. nutarimu Nr. 1041 (Valstybės žinios, 2004, Nr. 132 – 4761).
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių išleidimo ir apyvartos tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1329 (Valstybės žinios, 1997, Nr. 112 – 2838).
19. Finansinių priemonių ir jų apyvartos apskaitos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijos 2007 m. gruodžio 28 d. nutarimu Nr. 1K-34 (Valstybės žinios, 2008, Nr. 2-92).

Specialioji literatūra:

1. Lietuvos TSR civilinis kodeksas. Vilnius: Mintis, 1964.
2. STANISLOVAITIS, R. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
3. LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA. *Prievolių įvykdymo užtikrinimo problemos naujųjų ekonominių santykių aplinkoje*. Vilnius: Justitia, 1996.
4. MRU. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. Antras tomas. Vilnius, 2005.
5. LTU. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. Pirmas tomas. Vilnius, 2004.
6. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
7. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002.
8. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2002.
9. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.
10. MIKELĖNAS, V. *Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija*. Vilnius: Justitia, 1996.
11. MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002.
12. GREIČIUS, R. *Įmonės vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius, 2005.
13. SŪDŽIUS, V. *Sutartis ir principai*. 3-iasis leid. Vilnius: Pačiolis, 2001.
14. BARANAUSKAS, Egidijus. Įmonės įkeitimas. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28 (20), p. 124-127.

15. LAURINAVIČIUS, Kęstutis. Vertybinių popierių vieta civilinių teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28 (20), p. 53-67.
16. JUODKA, Robertas. Hipotekos reikalavimo perleidimo analizė: teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 2004, Nr. 50, p. 1-10.
17. *Гражданское право. Учебник. Том первый.* Под. ред. СЕРГЕЕВА, А. Р., ТОЛСТОГО, Ю. К. Москва: Проспект, 2000.
18. БАБАЕВ, А. Б. *Система вещных прав.* Москва: Волтерс Клувер, 2006.
19. ВОСТРИКОВА, Людмила. Доверительное управление имуществом собственника и его особенности. *Право и экономика*, 2004, Nr. 8 (198), p. 30-37.
20. КИЯШКО, Владислав. Реальные (консенсуальные) договоры в гражданском обороте. *Право и экономика*, 2004, Nr. 5, p. 37-40.
21. ВИТРЯНСКИЙ, В. Обязательства по доверительному управлению имуществом существо и характерные признаки. *Хозяйство и право*. 2001, Nr. 10, p. 25-36.
22. БАРИНОВА, Е. Вещные права – самостоятельная категория?. *Хозяйство и право*. 2002, Nr. 7, 28-39.
23. ПЯТКОВ, Дмитрий Валерьевич. Особенности доверительного управления недвижимостью. *Закон*. 2004, Nr.7, p. 61-64.
24. БАБАЕВ, А. Б. Имущество недееспособных и частично дееспособных лиц и проблема доверительного управления им. *Государство и право*. 2003, Nr. 5, p. 91-95.
25. WATT, Gary. *Trusts and Equity*. 2-nd. Ed. Oxford University Press, 2006.
26. STEVENS, John; PEARCE, Robert. *The Law of Trusts and Equitable Obligations*. 4-th Ed. Oxford University Press, 2006.
27. RIDALL, J. G. *The Law of Trusts*. 4-th. Ed. London: Butterworths, 1992.
28. HAYTON, D. J. *Fundamental Principles of Law. The Law of Trusts*. 2-nd Ed. London: Sweet&Maxwell, 1993.
29. RAMJOHN, Mohamed. *Cases & Materials on Trusts*. 3-rd Ed. London: Cavendish Publishing, 2004.
30. FAWCETT, James. *Reform and Development of private International Law*. Oxford University Press, 2002.
31. PHILIP, S. James. *Introduction to English Law*. 12-th Ed. London: Butterworths, 1989.
32. LUPOI, Maurizio. *Trusts: a Comparative Study*. Cambridge University Press, 2000.

Teismų sprendimai:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje *M. Baniulis v. AB bankas „Hansabankas“ Marijampolės KAC*, Nr. 3 K-3-573/2004, kat. 27.5.4.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Z. Bumblys v. AB bankas „Hansabankas“*, Nr. 3 K-3-12/2005, kat. 128.16.

Elektroniniai dokumentai:

1. 1993 m. gruodžio 24 d. Rusijos Federacijos Prezidento įsakymas Nr. 2296 dėl patikėtosios nuosavybės. Prieiga per internetą:
http://www.lawrussia.ru/texts/legal_105/doc10a375x809.htm.
2. 1994 m. lapkričio 30 d. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть первая. Prieiga per internetą: <http://www.garant.ru/main/10064072-001.htm>.
3. 1996 m. sausio 26 d. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая. Prieiga per internetą: <http://www.garant.ru/main/10064072-042.htm>.
4. 1996 m. balandžio 22 d. Федеральный закон Но. 39-ФЗ „О рынке ценных бумаг“. Prieiga per internetą: <http://www.consultant.ru/popular/cenbum/>.
5. 2001 m. lapkričio 29 d. Федеральный закон Но. 156-ФЗ „Об инвестиционных фондах“. Prieiga per internetą: <http://www.quote.ru/shares/pensionlaws/doc1.doc>.
6. 1985 m. liepos 1 d. The Hague Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition. Prieiga per internetą:
http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=59.
7. 1925 m. Law of Property Act. Prieiga per internetą:
<http://www.swarb.co.uk/acts/1925LawofProperty001Act.shtml>.
8. 1961 m. Trustee Investment Act. Prieiga per internetą:
<https://www.legislation.hmsso.gov.uk>.
9. 2006 m. lapkričio 29 d. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės išvada dėl 2005 metų valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitos, Nr. S-(60-1.9)-1987. Prieiga per internetą: www.lrs.lt/doc2/GPBDKHDB.PDF.
10. Kauno miesto savivaldybės tarybos sprendimai. Prieiga per internetą:
<http://www.kaunas.lt/319>.
11. Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimai. Prieiga per internetą:
<http://web.siauliai.lt/aktai/find.asp>.

12. Ignalinos miesto savivaldybės tarybos sprendimai. Prieiga per internetą:

<http://212.59.30.157/paieska/aktai.aspx>.

13. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimai. Prieiga per internetą:

<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx> .

14. Kaišiadorių miesto savivaldybės tarybos sprendimai. Prieiga per internetą:

http://www.kaisiadorys.lt/index.php?option=com_docman&task=search_result&Itemid=38